

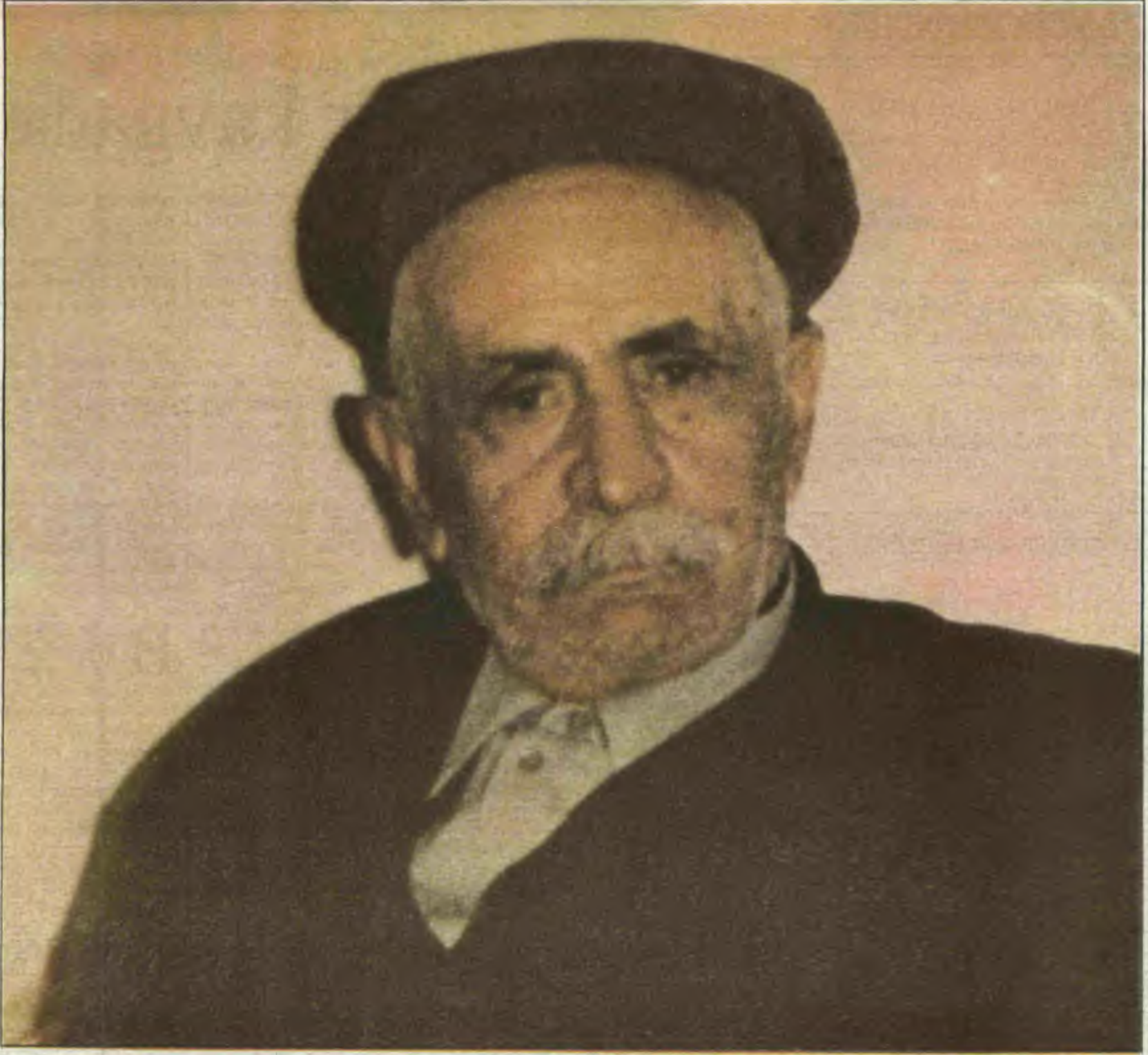
Tensikatlar: İşçi sınıfı bu krizin yükünü taşımak istemiyor
Körfez savaşı: Yeniden paylaşım savaşı ekonomileri zorluyor
Marksizm: “Ya sosyalizm ya barbarlığa dönüş”, başka yol yok

DÜNDEN GÜNE

GÜNDEN YARINA

KAVGA

ALİ ÖZSOY DEDE, ALEVİ ÖNDERLERİNİN
DÜNYASINI, ALEVİLİĞİ ANLATIYOR

KAVGA

■Aylık dergi. ■Sahibi: Genel Ajans Ltd. Şti. adına A. Gök. ■Sorumlu yazı işleri müdürü: Süha S. Demirci ■Merkez yönetim bürosu: Ordu Caddesi, Dağarcık Sk. No:32/24, Fatih, İstanbul. Tel:(1)521 52 62 ■Temsilcilikler: **Ankara:** Gürkan Gür, PK 216, Cebeci. **İzmir:** Muhammet Özer, 8847 Sokak No:10, Daire 9, Egekent, Karşıyaka. **İzmit:** Ahmet Yılmaz, Atalar Mahallesi, Şirin Sokak No:1, Körfez. **Kartal:** Nuri Öcalan, Atatürk Caddesi, Narlıdere Mahallesi, 1 Nolu Sokak No:10, Maltepe. ■Avrupa Genel Temsilciliği: Murtaza Dersimli, P.O. Box 1822, N1 Londra, İngiltere. ■Diğer yurtdışı temsilcilikleri: **Fransa:** Şanver Şen, c/o 37 Rue d'Hauteville, Paris 75010. **Almanya-Frankfurt:** Şirin Günel, Neuhoof Str. 13, 6 Frankfurt am Main 1. **Almanya-Münih:** Hikmet Yalçın, Lessing Str. 41, 8047 Karlsruhe. **İsviçre:** Ahmet Kisa, 7 Rue de Lancy, 1227 Carouge, Cenevre. **Avustralya:** Cemil Atkan, P.O. Box 106, Auburn 2144. ■Basım öncesi hazırlık: Genel Ajans. ■Baskı: Serler Matbaacılık, İstanbul. ■Dağıtım: GAMEDA ■Gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamama ve tersine bir istek belirtilmedikçe düzeltme ya da kısaltma hakkı dergimize aittir. Hiçbir yazı geri verilmez. ■Yıllık abone bedelleri: Yurtiçi: 40.000 TL, İngiltere: 12 Sterlin, Almanya: 40 DM, Fransa: 120 FF, İsviçre: 35 Sfr, Amerika: 30 \$, Avustralya: 30 \$ ■Havaleler için banka hesabı: Yapı ve Kredi Bankası, Aksaray Şb. Genel Ajans, Hesap no: 3549-3 ■

KAVGA'NIN İÇİNDEN

OKUYUCUYA NOT

Elinizdeki bu ilk sayı Mart başı için planlanmıştı. Ama düzenin bozuk ve aksak çarkları bunu olabildiğince aksatmaya çalıştı.

Geç de olsa sizlere kavuşmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Önümüzdeki sayı ile birlikte aylık düzenimize geçeceğiz. Daha nice birlikte KAVGA'lara...

8

163: "TABİİ Kİ KALKMASIN"

163'ün kaldırılması işçi sınıfına, Aleviliğe karşı gerici bir saldırdır

10

KAPİTALİZMİN AYNASI KÖRFEZ

R. Yürükoğlu, dünya kapitalist ekonomisindeki bunalımı ve Körfez savaşının etkilerini değerlendiriyor.

12

DEDELER KONUŞUYOR

Konuğumuz, 1907 Sivas Şarkışla Sivrialan köyü doğumlu Ali Özsoy Dede, Alevi öncülerinin dünyasını, Aleviliği anlatıyor.

16

BİZİM AMERİKA İŞTE BU!

Amerikan işçilerinin mektubu, çoğunluğun Amerika'sını çarpıcı verilerle anlatıyor.

18

ÖLÜMÜNÜN 108. YILINDA MARKS

R. Yürükoğlu: "Marksizm tarihin savaş çağrısıdır!"

22

İŞÇİ SINIFININ ATASI BABAILER

Babai hareketinin felsefesi, eylemi

8 MART DÜNYA KADINLAR GÜNÜNDE

Kadınlar kavgada

Yaşadığımız toplumda kadının ezildiği, her konuda ikinci sınıf vatandaş muamelesi gördüğü bir düzen egemendir. Eğitimsizlik, ev işlerinin tüketici yeknesaklığı, dayak, zaten dışın kovuşunu doldurmayan ücretlerden daha düşüğüne layık görülme, işyerinde aşağılanmak, çocuk doğurduğu için işinden olmak, vb...

Ahlak, gelenek ve görenekler, yaşam biçimi, aile biçimi, kadınla erkeğin, anne-baba-çocukların ilişkileri, içinde yaşadığımız kapitalizmce biçimlendirilir.

Yüzyılların deneyimine sahip burjuvazi, kendi çıkarları için yararlı olan ahlak kurallarını, sınıflar üstü bir ahlak anlayışı gibi göstermeye çalışır. Ebedi, değişmez ve genel olarak insanlığın çıkarlarını yansıtmış gibi gösterilen bu ahlak, bilinçsiz ve hatta bilinçli işçilerin bile içine yer eder.

Yaşadığımız toplumda burjuva ahlakı egemendir. Çift ahlakın kaynağı da odur. Erkekler için ayrı, kadınlar için ayrı bir ahlak. Çok derin kökleri olan, emekçi yığınların içine kadar sızmış çift ahlak, kadınlar üzerindeki toplumsal baskının özüdür.

Sömürü sınıflı toplumdan kaynaklandığı için, kadının kurtuluş kavgası sınıf kavgasından ayrı olamaz. Kadının düşmanı erkek değildir. Kadının da erkeğin de düşmanı sömürü düzenidir. İşçi sınıfının ve kadının kurtuluşu bu nedenle birbirine bağlanmıştır.

Sömürü düzeninin ortadan kalkması, kadının kurtuluşunun başlangıcı olacaktır. Ama kurtu-

luşu asıl sağlayacak olan işbölümünün ortadan kalkmasıdır. İşbölümünün ortadan kalkması sürecinde, kadın-erkek işbölümünün de ortadan kalkması gerekecektir. Dolayısıyla kadının tam, gerçek kurtuluşu, sınıfsız toplumda olacaktır.

Genel doğru budur ama, bugünden yapılabilecek de çok şey vardır. Öncelikle hem kadının hem erkeğin eğitimi, özellikle ideolojik eğitimi gerekiyor. Erkek şövenizmine karşı mücadele etmek gerekiyor.

Erkek şövenizmi erkeğin kadın karşısındaki haklarını doğrulayan, güçlendiren bir düşünce biçimidir. Eşitsizliği besleyen bir üst yapı olgusudur.

Erkek şövenizmi var diye, kavgayı erkeklere yöneltmek doğru değildir. Burada önemli bir nokta da var. Erkek şövenizmi yalnızca erkeklere özgü birşey değildir. Erkek şövenizmi erkekleri ne denli içine almışsa kadınları da o denli içine almıştır.

Hangi sınıfın kadını olursa olsun, kadın olmak-tan gelen ortak sıkıntıları, ortak dertleri vardır.

Öte yanda, toplumda taşıdığı ağırlığa ve toplumsal kavgada güttüğü hedeflere göre, hangi sınıfın ya da sınıfların kadınları bizi ileriye taşıyacaktır?

Toplumumuzun en büyük gücü, sayıca da en büyük gücü işçi sınıfıdır. Öyleyse kadın sorununda, kadın hareketinde, kadın eyleminde işçi kadınların öne gelmeleri için elimizden gelen herşeyi yapmalıyız. İkinci büyük sınıf, çeşitli tutarsızlıkları içinde ama emekçi bir yana-

sahip olan küçük burjuvazidir. Aydınlarıyla vb. bunların da önemli bir yeri vardır. Demek ki kadın hareketinin hedeflemesi gereken iki büyük kadın gücü, işçi kadınlarla emekçi kadınlardır.

Çeşitli örgütler içinde kadınlar erkeklerle de biraraya gelecek savaşım verebilirler. Örneğin sendikalarda. Özellikle sendikaların kadın işçiler konusuna çok daha aktif eğilmeleri gerekir. Kadınları savaşımında yalnızca bir yan güç olarak değil, sendikanın yarısını oluşturan eşit bir güç olarak görüp ona göre çalışmalarını gerekir ki sendikaların tümüne bu yönde eleştirimiz var.

Bu tür ortak örgütlenmelerin yanısıra, toplumda kadın sorunu diye özgün bir sorun varsa, mutlaka ayrı kadın örgütlenmelerine de gereksinim vardır. Son yıllarda burjuva kadın örgütlenmelerinden, feminist örgütlenmelere, son dönemde de devrimci kadın örgütlenmesine dek, ortaya çıkmış çeşitli kadın örgütlenmeleri var.

Devrimci kadın örgütlerinin içinde şu anda çok değişik eğilim ve ölçütler vardır. Ama nasıl işçi sınıfı toplumun ta göbeğine oturmuşsa ve onun gücü, onun hazırlığı ya da hazırlıksızlığı herşeyi belirliyorsa, kadınların savaşımında da aynı şekilde işçi kadınlar zaman içinde öne geleceklerdir. O zaman kadınların savaşımı daha sağlıklı bir aşamaya yükselecektir.

Kavga günü 8 Mart, kutlu olsun!

İşsizlik Çığ gibi

İşçi sınıfı, "krizin yükünü taşımayacağız, insanca bir yaşam için kavgaya çıkacağız" diyor. Mercan Köklü, krizin nedenlerini, burjuvazinin niyetlerini inceliyor, işçi sınıfının işten çıkarmalarla başedebilmesi için işçi sınıfı devrimcilerinin çeşitli pratik önerilerini sıralıyor.

Özellikle son ayların çeşitli gelişmeleri insana Nazım'ın şu dizelerini hatırlatıyor: "Günler ağır, günler ölüm haberleriyle geliyor. Düşman haşın, zalim ve kurnaz."

Gerçekten, işyerlerinde günler, ölüm haberi gibi çöken tensikat duyurularıyla geliyor. İstanbul'dan Adana'ya, Eskişehir'den Ergani'ye dek yoğun bir işten çıkarma furiası içindeyiz.

Liberallerin yüreğini hoplatacak haberleri genellikle iskonto lu geçen *Cumhuriyet* bile, son 6 ayda işten çıkarılan sendikacı işçilerin sayısının 60 bini - sendikasıızlar da içine katılırsa 100 bini - bulduğunu yazdı. *Milliyet*, bakanlık verilerine dayanarak geçtiği haberde şöyle yazdı:

"Özellikle turizm sektörü başta olmak üzere sanayi sektörü ve ticaret sektöründe... gündeme gelen büyük işsizlik furiası, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre, bir ayda 100 bin kişiyi aşmış bulunuyor." (*Milliyet*, 5 Şubat 1991)

Yığınsal işten çıkarmalar başta İstanbul, Kocaeli, Bursa, İzmir, Adana, Adapazarı, Ankara, Eskişehir, Edirne olmak üzere birçok endüstri merkezinde dalgalar halinde geliyor. İşverenlerin tensikat saldırısı, metal, tekstil, otel-lokanta, ticaret, gıda gibi sektörlerde özellikle yoğunudur. Onbinlerce işletmenin iflas ettiği ya da etmek üzere olduğu haber veriliyor. Buna göre, işten çıkarmaların kısa sürede sendikacı/sendikasıız, sigortalı/sigortasız yüzbinlerce emekçiyi içine alan bir afet durumuna geleceği açıktır.

Petrol-İş sendikasının derlediği kısmi bilgilerden, işten çıkarmaların özellikle 1989'dan

bu yana artış gösterdiğini görüyoruz. Yine de, şimdi yaşanan (daha da yaşanacağı beklenen) boyutlarda bir işten çıkarma kampanyasını, toplumumuz daha önce hiç yaşamadı. Bunun ağır sonuçları olacaktır.

Savaş ortamını ve büyük gurup toplu sözleşmelerin imzalanmış olmasını fırsat bilen işverenler, yığınsal işten çıkarmalarla işçi sınıfına saldırıyorlar. Bu ortamda hükümetin grevleri yasaklamış olması, ülkenin değil burjuvazinin genel güvenliği içindir.

İşverenler, tensikatların nedenleriyle ilgili olarak, işçilerin aldıkları "aşırı ücretlerden" yakınıyorlar. (Bu konuyu ayrı bir yazıda ele aldık.) Ücret zamlarının maliyetleri "artırdığını" ileri sürüyorlar. İşçi sınıfına karşı propagandalarında bolca bunlardan yararlandıktan sonra sadede geliyor, dünya ekonomisindeki gerilemenin Türkiye'deki sonuçlarından, dış ve iç piyasalardaki durgunluktan, stokların yığıldığından vb. söz ediyorlar.

Gerçekten, son yıllarda yavaş ama kararlı bir biçimde dünya ekonomik gerilemesi Batı'nın emperyalist ülkelerinde etkisini duyurmaya başladı. Emperyalist ülkeler krizin yükünü hiyerarşinin alt katlarındaki ülkelere yaymaya çalışıyorlar.

Bu, Türkiye'nin de içinde bulunduğu orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerde (emperyalizmin zayıf halkalarında) şiddetli etkiler yaratıyor. Onları, dünya pazarına en açık oldukları noktalardan yaralıyor. Türkiye buna örnektir: Tensikatlar, ülkenin dünya pazarına en çok açılmış, yakın zamana kadar ihracat başarısına örnek gösterilmiş sektörlerinde (tekstil, metal, turizm gibi) en yoğunudur.

En başta, ne pahasına olursa olsun, dünya pazarlarında açmış bulunduğu ihracat kanallarını zorlamaya, siyasal, askersel, jeopolitik konumunu, bunu sağlamada bir unsur olarak değerlendirmeye çalışıyor. Önüne çıkan "fırsatları" değerlendirmek için gerekirse askersel güç kullanmaya hazırlanıyor.

Türkiye'nin ABD'den tekstil kotalarının artırılması, ticari ödünler verilmesi için istemde bulunması. AT Komisyonu ile yapılan toplantılarda, Türkiye'nin AT'ye ihraç ettiği tekstil ürünleri için ayrılan kotaların kaldırılmasını, kaldırılmazsa büyütülmesini istemesi, bunu yaparken de sık sık "Türkiye'nin NATO için ne özverilerde bulunduğu"ndan dem vurnması bu yöndeki çabalara bazı örneklerdir.

Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 35 kadarını tekstil ürünleri oluşturuyor. Burjuva gazetelerde çıkan haberlerde, "tekstil ihracatının lokomotif" olduğu sık sık yazılıyor. Öteki sektörlerle göre en modern donanımı tekstildedir, dış dünyayla rekabette en şanslı olan yine tekstildir. DPT'nin bir araştırmasına göre, AT'ye tam üyelik durumunda hazır giyim sektörünün AT'yle rekabet şansı yüzde 85, dokuma sektörünün yüzde 62, deri sektörünün şansı ise yüzde 79'dur. (*Hürriyet*, 24 Mart 1989)

Öte yandan, Türkiye'nin ihracatının yüzde 60 kadarı OECD ülkelerindedir. (%45 AT ve %15 ABD, Kanada, öteki Batı ülkeleri.) AT, ihracatın hemen hemen yarısının yöneldiği tek toplu pazar olması açısından büyük ağırlık taşıyor.

Ancak, Batılı firmalar, çekingen davranmakta, eskisi gibi mal siparişi vermemekte, TC bankalarının teminatlarını kabul etmemektedirler. Bu, 1990'da ürettiğinin değer olarak yüzde 51-57'sini ihraç etmiş olan tekstil sektörünü canevinden vuruyor. Bolca borçlanmış, bolca stok biriktirmiş olan, ve bu arada "dış pazarlardaki zararlarını iç piyasada fiyatları artırarak telafi etmesinin" önu de halkın satınalma gücünün iyice düşmesiyle tıkanmış olan tekstil işverenlerinden şimdi canhıraş feryatlar yükseliyor.

İşte, derin bir krizle yüzyüze olan burjuvazinin yaptığı manevraların önemli biri, bu krizin yükünü, toplumsal hiyerarşinin alt katlarına, yani işçi ve öteki emekçi sınıf ve katmanlara yaymaya çalışmasıdır.

İşyerlerini bir veba gibi saran tensikatlar, bunun anlatımıdır.

Yığınsal işçi çıkarmalar, maddiyonun yalnızca bir yüzüdür. Öteki yüzü, işverenlerin çıkardıkları işçilerin bir kısmını, bu kez sendikasıız ve toplu sözleşme zamları olmaksızın, asgari ücretle yeniden işe almakta olduklarıdır. Böylece, hem krizi

işçi sınıfının sırtına yüklüyor, hem de, kârlarına kâr katabilmek için (ki, tek varlık nedenleridir) ücret düzeylerini olabildiğince aşağı itiyorlar.

Burjuvazinin bu uygulamaları, toplumda büyük bir öfke yaratmıştır. Gün olmuyor ki, şu ya da bu fabrikanın önünde toplanan işçiler, işsizliği, işten çıkarmaları protesto etmesinler. İşyerlerinde ağırlaşan sorunlarını tartışan işçilerden yükselen uğultular, işçi mahallelerinde kadınların, çocukların zaptedilemez öfkesiyle birleşerek yükseliyor.

Grevler, tam böyle bir ortamda yasaklandı. Grev yasağı, metal, maden, kağıt ve öteki işkollarındaki süren grevleri durdurmak ve henüz başlamamış olan grevlerin (örneğin demir-çelik ve alüminyum grevlerinin) önünü almak içindir.

Hangi planları yaparlarsa yapsınlar, bir gerçeği değiştiremezler. İşçi sınıfımız, burjuvazinin üstüne yıkmaya çalıştığı bu krizin yükünü taşımak istemiyor.

Türkiye işçi sınıfı, insanların işten atılma endişesi taşımadığı, "gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan", insanca yaşam sürdüreceği bir düzen özlemi içindedir. Yükselen kavgası sesleri, onca acının içinde böyle bir yarını müjdeliyor.

İşçi ücretleri yüksek mi?

“İnsanca yaşam ücreti istiyoruz” diye haykıran işçi sınıfımız, işverenlerin “yüksek” bulduğu zamlardan sonra bile, değil 1991 yılının, 1990’ın olması gereken *asgari ücret* düzeyini yakalayamamıştır.

Milyarlara zar atan işverenlerin ağzından şu günlerde iki söz hiç eksik olmuyor: Tensikat ve işçi ücretlerinin yüksekliği(!) Bu sorunun yanıtını işçiler pratikte vereceklerdir. Yine de, çeşitli işkollarının sözleşmelerinde alınan zamlardan sonra ulaşılan ücret düzeyinin, insanca yaşamın gereklerine göre yüksek olup olmadığını bir ele alalım

dedik.

Önce, nitelsiz işgücünün değerinin (olması gereken asgari ücret) 1990’da ne olması gerektiğini araştıran *İşçi Sağlığı Derneği*’nin çıkardığı sonuçtan yola çıktık. *İşçi Sağlığı Derneği*, 1990 yılı için olması gereken asgari ücreti, 1 milyon 800 bin lira olarak hesaplamıştı.

1991 yılı için olması gereken asgari ücreti hesaplarken, DİE

verilerinden yararlandık. DİE, 1990 yılı içinde enflasyonun yüzde 60,3 olduğunu açıklamıştı. 1990’ın asgari ücret istemini bu oranda büyütünce, kabaca 2 milyon 880 bin rakamını elde ettik.

Sonra, 1990 sözleşmeleri arasında ücret zamları açısından en temsili ve başarılı görülen sözleşmelerden örnekler aldık. Belediye-İş sendikasının Haziran 1990’da İstanbul Belediyesi’ndeki, Petrol-İş’in Temmuz 1990’da Lever-İş’teki, Türk Metal’in son MESS, Teksif’in tekstil grup, Genel Maden-İş’in de son Zonguldak sözleşmesindeki brüt ortalama çıplak ücretleri veri aldık.

Özellikle son sözleşmelerde çıplak ücret-ek ödemeler oranı hakkında güvenilir veri henüz gelmemiş olduğu için, Sakıp Sabancı’nın *Milliyet*’te verdiği oranları bir an için geçerli saydık. Sabancı, ücret maliyetinin yüzde 53,7’sinin çıplak ücret ve yüzde 34,8’inin de ek ödemelerden oluştuğunu belirtiyordu. Bu oranları kullanarak çıplak

ücret + ek ödeme toplamını bulduk. Bulduğumuz rakamlar *brüt* ücretti.

Net ücreti (işçinin cebine giren parayı) hesaplarken, (Net ücret = Brüt ücret - %30 vergi - %14 SSK kesintisi - %4 Zorunlu tasarruf kesintisi - %0,4 Damga resmi) formülünden yararlandık.

Sonuçlar, tablomuzda görüldüğü gibidir.

Tablodaki net ücret karşılaştırmaları çarpıcıdır.

Bir kez, “insanca yaşam ücreti istiyoruz” diye haykıran işçi sınıfımız, işverenlerin “yüksek” bulduğu zamlardan sonra bile, 1991 yılının olması gereken *asgari ücret* düzeyini yakalayamamıştır. Bırakın onu, 1991’de imzalanan sözleşmelerle *nite-likli* işgücü için elde edilen ortalama ücret düzeyi, *nitelsiz* işgücünün 1990’daki değeri olan 1 milyon 800 bin rakamının yakınından bile (petrol-kimya-lastik işkolu hariç) geçmemektedir. Oysa, nitelikli işgücünün değeri, kendisine taban olan as-

gari ücretin üzerinde, işgücünün niteliğine göre belli oranlarda yükselir.

Bir de, örneklediğimiz ücretlerin alınan zamlar açısından “en başarılı” ve en temsili kabul edilecek sözleşmelerden seçildiğini, ortalama ücret olduklarını unutmaz, bu düzeyin altında büyük sayılarda işçi çalıştırıldığını, hele işçi sınıfının büyük çoğunluğunun sendikası, sözleşmesi, çoğu kez asgari ücrete talim eden koca bir yığın olduğunu dikkate alırsak, işyerlerindeki vahşeti üç aşağı beş yukarı tahmin edebiliriz. *Hürriyet* gazetesinin, dört kişilik bir işçi ailesinin harcamalarını dikkate alarak, Ocak 1991 için bulduğu *aylık mutfak masrafı* 509 bin 700 liradır. Buna *net* ücretlerle bir karşılaştırm.

Buradan ne çıkar? İşverenlerin işçi ücretlerinin “yüksekliği”ne ilişkin yaygarası, dikkati kendi kârlarından başka yerlere çekmek için uydurdıkları kuyruklu bir yalandır.

TABLO: Asgari ücret, brüt ve net ücret karşılaştırması

	Brüt çıplak ücret TL	Brüt ücret + ek öde.	Net ücret TL
Olmaması gereken asgari ücret 1990 (1)	—	—	1 800 000
Olmaması gereken asgari ücret 1991 (2)	—	—	2 880 000
Resmi asgari ücret	414 000	—	234 324
Belediye-İş(3)	1 350 000	2 224 860	1 076 832
Petrol-İş(4)	2 829 500	4 662 318	2 405 746
Türk Metal(5)	1 400 000	2 307 262	1 190 515
Teksif(6)	1 430 000	2 356 703	1 216 057
Genel Maden- İş(7)	1 712 500	2 822 276	1 456 294

(1) Kaynak: *İşçi Sağlığı Derneği*, 1990.

(2) İSD’nin 1990 için bulduğu rakamın yüzde 60,3 enflasyona göre hesaplanması.

(3) Belediye-İş’in İstanbul Belediyesi sözleşmesinde yeni brüt ortalama ücret. (*Günaydın*, 7 Haziran 1990)

(4) Petrol-İş’in Lever İş sözleşmesinde yeni brüt ortalama ücret. (*Günaydın*, 28 Temmuz 1990)

(5) Türk Metal’in 1990 MESS sözleşmesinde en düşük zam alan işletme grubundaki yeni brüt ortalama ücret. (*Hürriyet*, 26 Ocak 1991)

(6) Teksif’in 1990 tekstil grup sözleşmesinde yeni brüt ortalama ücret. (*Cumhuriyet*, 16 Ocak 1991)

(7) Genel Maden-İş’in Kamu-Sen’le imzaladığı grup sözleşmesinin 1. ve 2. altı ay zamlı ücretlerinden hesaplanan brüt ortalama aylık ücret. (*Milliyet*, 7 Şubat 1991)

MADDEM HALKIN GÖRÜŞÜNE DEĞER VERİYORLAR, O HALDE

İş yasası için referandum yapılsın!

İşten çıkarmalar, sendikası, sigortasız işçi çalıştıran küçük işyerleri başta olmak üzere birçok işkolunu veba gibi sardı. Buna karşı yığınsal mücadeleyi yükseltmenin büyük önemi var. Kavgayı yükseltmenin getirebileceği başarılarla ilgili olarak önümüzde İtalya’dan küçük bir örnek var.

Financial Times gazetesinin yazdığına göre, İtalya’da küçük işletmeler iş yasasının iş akdinin bildirimsiz feshine (bizde ünlü 17. madde olarak tanınıyor) ilişkin bazı süreçlerinden muaf tutuluyor. İşsizliğin, işten çıkarmaların giderek yaygınlaşmasıyla birlikte, Proleter Demokrasisi Partisi, iş yasasında değişiklik yapılması amacıyla referandum (halk oylaması) istemini yükseltti.

Halkın öfkesinin özellikle kabarmakta olduğu günümüz koşullarında bu referandumdan hiç de istenmedik sonuçların çıkabileceğini düşünerek telaşlanan burjuva partiler, bu gelişmenin önünü alabilmek için konuyu parlamentoya getirmek zorunda kaldılar. İtalyan parlamentosunda alelacele yapılan görüşmeler sonucunda yeni bir yasa çıkarıldı.

Çalışma koşullarında görece iyileşme getirdiği belirtilen yeni yasa, 16 işçiye kadar işçi çalıştıran işletmelerde (ki, 8 milyon işçiyi kapsıyor), bildirimsiz fesih hakkını kullanan işverenin, gerektiğinde yargıç önünde savunabileceği “haklı bir gerekçesinin” olmasını öngörüyor.

Haksız işten atılma istemiyle herhangi bir dava açılması du-

rumunda, mahkeme işçinin iş akdinin haksız olarak feshedildiğine karar verirse, (16 işçiye kadar olan işletmelerde) işveren işten attığı işçiyi ya yeniden işe alıyor, ya da 2-6 aylık ücret tutarını tazminat olarak veriyor. Bu tazminat, 16-60 arası işçi çalıştıran işletmelerde 15 aylık ücrete kadar çıkıyor.

İşçiler, bizdeki uygulamanın nasıl olduğunu çok iyi biliyorlar. Türkiye’de iş yasasında, yönetmeliklerde, işyerlerinin disiplin yönetmeliklerinde, işçinin iş akdinin feshedilmesi için hiçbir haklılığı olmayan yüzlerce subjektif koşul yer alıyor. İşverenlerin ödemedikleri tazminatlar ise yüz-milyarları buluyor.

İşverenin özellikle bugün-

lerde çok başvurduğu bu “yasal” keyfiliklere son vermek için harekete geçmenin zamanı çoktan geldi. Ne duruyoruz?

Burjuvazi, referandum fikrini kendi çıkarları için sömürüyor. Cumhurbaşkanı’nı meclis mi seçsin, halk mı seçsinmiş! Madem onlar halkın görüşüne bu denli önem veriyorlar(!), bizim önerimiz:

İş yasasının, iş akdinin feshine ilişkin maddelerinde işçiler yararına, keyfiliklere son vermeye yönelik düzenlemeye gidilmesi ve işverenin işçinin iş akdini bildirimsiz fesih hakkının (yasanın 17. maddesi) kaldırılması için referandum (halk oylaması) yapılmasıdır.

Madem ki, söz ve karar halkın, *bu* referandumla buyurun!

TENSİKATLARA KARŞI YAPABİLECEK
ÇOK ŞEYİMİZ VAR

İşli-işsiz işçi dayanışmasını yükseltelim

Son imzalanan tekstil grup ve MESS grup sözleşmeleriyle birlikte işverenlerin yoğun bir işten çıkarma kampanyasına girişmiş olması, 1990 sözleşmelerinin "insanca yaşamın gerektirdiği ücret" istemi kadar önemli bir yönünün iş güvencesi olduğunu acılı bir deneyimle gösterdi. Onbinlerce sınıf kardeşimiz işsiz kalıyor.

Sorun giderek ağırlaşmaktadır. Tensikatların bunalıcı basıncını işçi sınıfının coşkusuyla bağlayıp ileri atılımlar için bir kaldıraç yapmak durumundayız.

İşçi sınıfının bir kesiminin aşırı çalışmasıyla öteki kesiminin işsiz güçsüzlüğe mahkum edilmesi kapitalizmin yasasıdır. Bu yasaya karşı koymanın yolu, sendikalar vb. aracılığıyla, işli ve işsiz işçiler arasında düzenli işbirliği örgütlemektir.

Bu yolda:

- İşsiz işçilerin hiçbir aidat ödemedi sendikalara üye olmalarını sağlamalıyız.

- Sendikaların pratik ve mali öncülüğünde, fabrikadan fabrikaya, işçiden işçiye dayanışmayı

**Bu görevin yerine
getirilebilmesi için
günün kilit görevi,
sendikamıza sımsıkı
sarılmaktır. Onu
tabanın gerçekten söz
ve karar sahibi olduğu,
işyerlerinde militan-
yığinsal kavganın
örgütü olarak
güçlendirmeliyiz.**

örgütleyecek organlar oluşturmalıyız. İşli-işsiz işçi dayanışmasının sendikaların aktif rol oynayacağı bir *İşçi Dayanışma Sandığı* eliyle örgütlenmesi zorunluluktur.

- Birçok işletmede varolan, işverenlerin denetim altında tuttukları sandıkların mali olanaklarını işsiz sınıf kardeşlerimize kredi, borç vermede değerlendirebilir, sandıkların yapısında bu yönde değişiklikler yapılması için çalışabiliriz.

- Birçok işyerinde işverenlerin, tazminatlı işten çıkardıkları işçilere yasal tazminatlarını ödememek için binbir dereden su getirdikleri görülüyor. Yalnızca belediyelerde birikmiş işçi alacaklarının 170 milyar liraya ulaştığı bu ortamda, işçi alacaklarının son kuruşuna dek alınması büyük önem taşımaktadır. İki elimiz, böyle işverenlerin yakasına "ahirette" değil dünyada yapışmalıdır.

- Kıdem işyerine değil işe bağlanması, kıdem tazminatının ücrete katılarak ödenmesi, kıdem yakmanın yasaklanması istemlerini öne çıkartmalıyız.

- İşsizlik sigortası için kavgayı yükseltmeliyiz. İş bulup belli bir süre çalışmış olma koşulu aranmadan, işsiz olarak kayıtlı herkese işsizlik tazminatı ödenmelidir. Bu tazminat, niteliksiz işgücü değeri (olması gereken asgari ücret) kadar olmalıdır. İşsizlik sigortası için işçilerden prim istenmemelidir. SSK bu girişimin başını çekme-

li, onu içermeli, yönetimi de işçilere devredilmelidir.

- Bilimsel-teknolojik devrim, ileri üretim süreçlerinin kullanımı, haftalık çalışma süresinin kısaltılması yönünde büyük olanaklar yarattı. Haftalık çalışma süresinin olağan 45 saatten (ücret kaybı olmadan) 35 saate indirilmesi için kavgaya yükseltilmelidir. Böylece onbinlerce işsiz için sayısız iş olanağı yaratılmış olacaktır.

Bunların yanısıra, henüz sözleşmesi bağlanmamış sınıf kar-

deşlerimizin yapabileceği başka bazı pratik şeyler daha var:

- Sözleşme taslaklarında "işkolu taban ücreti"nin yükseltilmesi yönünde maddelerin yer alması için çalışma büyük önem taşıyor.

- Disiplin kurullarında işçi üye oranı en az yüzde 50 olsun.

- İşsizlik tazminatı, ihbar süresinin uzatılması, ihbar tazminatı miktarının yükseltilmesi, tutuklu/hükümlü işçilerin işine son verilmesinin yasaklanması, keyfi nakillere son verilmesi

gibi istemlerin sözleşme taslaklarına girmesine olanca çaba gösterilmelidir.

- Taşeron işçisi, geçici işçi kullanma sözleşmeyle yasaklan-sın.

Saydığımız bütün bu görevlerin yerine getirilebilmesi için günün kilit görevi, sendikamıza sımsıkı sarılmaktır. Üyesi olduğumuz sendikayı, tabanın gerçekten söz ve karar sahibi olduğu, işyerlerinde militan-yığinsal kavganın örgütü olarak güçlendirmeliyiz. ■

Yürütme Meclis'te çoğunluğa sahipken, hükümet, neden Meclis'in yasama yetkisini kullanmıyor da Kanun Hükmünde Kararname'ye başvuruyor? Oktay Bozdağ bu soruyu yanıtlıyor.

Kanun Hükmünde Kararname ve burjuva demokrasisi

Son günlerde yeniden yoğunlaşan, hükümetin Kanun Hükmünde Kararnameler çıkartarak demokrasiyi ihlal edip etmediği tartışmalarında, sağdan ve soldan gelen yorumlar işçi sınıfımızın bilincini bulandırmaya, burjuva demokrasisini aklamaya yarıyor.

Burjuva demokrasisi üzerine burjuva yorumları esas alırsak, bize şöyle bir resim çizilmektedir:

Tarihte, krallıklara karşı çıkan burjuvazi anayasal demokrasi düzeni yaratmıştır. Anayasal demokrasi, seçim ilkesi ile halkın çoğunluğunun yönetim üzerinde karar sahibi olmasını ve kuvvetler ayrımı ilkesi yürütmenin halka karşı keyfi kararlarla vergi salmasını, baskı yapmasını, ceza vermesini engellemiştir.

Yasama ve yürütmenin birbirinden ayrılması, kanunları yapan seçilmiş milletvekilleri meclisi ile, yürütmeyi bu kanunlara uygun olarak yapan hükümet demektir.

Çizilen bu manzara, ne tarihi, ne de bugünü doğru anlatmamaktadır. Doğru da anlatması beklenemez, çünkü bu anayasacılığın altında yatan, gizlemeleri gereken bir gerçek vardır. O gerçek de, burjuva demokrasisinin sadece burjuvazi için demokrasi, nüfusun geri kalan tüm çoğunluğu için diktatörlük olduğudur.

Burjuva demokrasisinin ilk düşünsel temelleri, burjuvazinin feodaliye karşı kavganın başını çektiği dönemde, 17. yüzyılın sonlarında atıldı. "Hükümet, hükmedilenlerin rızası üzerinde durur ve bu rızayı belirleyen anlaşmanın koşullarına uymak zorundadır, eğer bir hükümet bu güveni çiğnerse, halkın devrime başvurma hakkı vardır" anlayışı, burjuva demokrasisinin temeli oldu. İngiliz, Amerikan ve Fransız burjuva devrimleri bu anlayışı yansıttı.

Devrimci olan ve işçi ve köylü yığınlarını ardında toplamaları gereken burjuvazi, bir yandan seçilmiş bir meclisten güç, alan hükümeti savunuyor-

du. Ama öte yandan bu meclisi kimin seçeceği sorusu el yakiyordu.

Halkın seçime katılmasından korku duyan liberal burjuvazi seçimlerde oy verme hakkını yalnızca mülk sahiplerine tanıyordu. Bugünkü anlamıyla geniş tabanlı (evrensel) oy hakkı, ancak işçi sınıfının uzun kavgaları sonucunda, 19.yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başlarında burjuva demokrasisinin bir parçası oldu.

Kuvvetler ayrımı ilkesi, bir yanı ile feodal devletin tek elde toplanmış yetkilerini dağıtmayı amaçlıyordu. Öte yandan da, tanımak zorunda kaldıkları oy hakkı nedeniyle, yasama meclislerini gerçek güç olmaktan çıkarmak zorundaydılar. Meclisler tartışma kulüplerine dönüşürken iktidar yürütmenin elinde yoğunlaşmaya başladı. Özellikle toplumsal kriz dönemleri, gerçek iktidarı yürütmenin temsil ettiğini açıkça gösteriyordu.

Serbest rekabetçi kapitalizmin, tekelci kapitalizme büyümesi ile birlikte, kuvvetler ayrılığı ilkesi anayasaların bir parçası olarak kaldı ama yasama yetkisi büyük ölçüde yürütmenin kontrolüne girdi. Eskiden yasamanın elinde olan yetkilerin bir bölümü yürütmenin alınılmış yetkilerine döndü.

Öte yandan bir başka süreç de bu eğilime karşı işliyor. Bilimsel-teknolojik devrimin sonucu olarak üretici güçlerin hızla gelişmesi, demokrasisinin toplumsal tabanını genişletiyor. Toplumda işçi sınıfının rolü ve ağırlığı artıyor, kültür düzeyi yükseliyor, toplumsal örgütlenmelerin gücü büyüyor. Toplum çapında demokrasisinin bazı yönleri geri alınmaz haklar haline geliyor.

Toplum çapında bir uzlaşma olmadan burjuvazinin yönetim tekeli kurulamıyor. Gelişmiş ülkelerde bu toplumsal uzlaşma, emperyalist kârlarla işçi sınıfının yaşam ve çalışma koşullarında sağlanan iyileşmeler temelinde kurulabiliyor. İşçi sınıfının burjuva partileri de bu toplumsal uzlaşmayı kararlı hale

getirmeye yarıyor.

Türkiye devleti de kuvvetler ayrımını ilke olarak kabul eden anayasalara sahip oldu. Ama uygulamada yürütme sürekli olarak üstün oldu. Toplumsal ekonomik krizlerden kurtulamayan Türkiye'de anayasal demokrasisinin kuvvetler ayrımı, yürütmenin önünde engel oluşturdu.

Toplumsal krizlerin meclise ve sokağa yansması, bu engellerin demokrasi içinde aşılmasını olanaksız kıldı. Bu nedenle hükümete Kanun Hükmünde Kararname çıkartma yetkisi, demokrasisinin Generaller Muhırası ile kesintiye uğradığı 12 Mart rejimi döneminde verildi.

12 Eylül 1980 ile yeniden yapılan Anayasa, yürütmenin önündeki tüm engelleri azaltmaya yöneldi. Yürütme üzerindeki yargı denetimi kısıtlandı. Yasamanın yetkilerini yürütmeye devri, Kanun Hükmünde Kararnameler çıkartma yetkisi güçlendirildi. Olağanüstü hal koşullarında sınırsız bir hak haline getirildi. Olağan koşullarda meclisin verdiği yetkiye dayalı kılındı. Özal hükümetleri ile birlikte bu yetkinin kullanılışı daha da hızlandı.

Geçen yıl Olağanüstü Hal uyarınca çıkarılan 413 ve 421 sayılı kararnameler, bu yetki devri konusunu yeniden gündeme getirdi. Devlet kurumları birbirine girdi, Anayasa'ya uygunluk tartışmaları yoğunlaştı. Ardından Anayasa Mahkemesi, hükümete yıllar boyunca kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi veren bir yasayı iptal etti. Hükümet 413 ve 421'in yerine 424 ve 425 sayılı kararnameleri çıkarttı. En sonunda Aralık ayı içinde 424 sayılı kararname de kaldırıldı. Bugünlerde ise hükümet, tüm devlet kurumlarını yerinden oynatabilecek bir yetki yasasını Meclis'e sundu.

Yürütme, yargı denetimi yapan kurumların yapılarını ve kişi bileşimlerini değiştirmeye çalışıyor. Bütçe içinde yer almayan fonların kuruluşu ile, büyük meblağlar meclisin denetimi dışına çıkarıldı, yürütmenin elinin altına alındı. Merkez Ban-

kası yürütmenin denetimine sokuldu.

1982 Anayasa'sı ile güçlendirilmiş yürütme, bugün Meclis'te de çoğunluğa sahip. Öyle olduğu halde hükümet, neden Meclis'in yasama yetkisini kullanmıyor da Kanun Hükmünde Kararname'ye başvuruyor?

Bu soruya parlamentodaki muhalefetin verdiği yanıt, Cumhurbaşkanı Özal'ın ülkeyi padişah gibi yönetme isteği, vb.dir. Özal'ın öznal istemleri ne olursa olsun, yürütmenin yasama ve yargı kurumlarının yetkilerini denetim altında tutma isteğinin ayrı, nesnel nedenleri vardır.

Başta gelen neden, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de tekelci kapitalizm geliştikçe, "iktidarın yürütmenin altında merkezileşmesi" eğilimidir.

Ancak günümüzde bu genel eğilimin içinde yer aldığı dünya koşullarında yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Bugün dünya çapında bir karşı-devrim ve gerici dönem yaşanmaktadır. Sovyetler Birliği'nin içine girdiği durum ve bunun sonucunda sosyalist sistemin çöküşü, kapitalist dünyanın da dengelerini alt üst etmiştir. Emperyalist sistemin iç çelişkileri derinleşmiş, emperyalistler arası rekabet keskinleşmiştir.

Öte yandan kapitalist dünya ciddi bir ekonomik kriz, gerileme dönemine girmiştir. Bu kriz, emperyalistler arası rekabeti daha da keskinleştirmektedir. Türkiye krizin yükünün ve "tehlikeli" sonuçlarının kendini en derin gösterdiği ülkelerden biridir. Ekonomik gelişmenin önündeki sınırları aşmak için dış pazara açılmak zorunda olan bu ülkeler, dünya pazarında daha da yoğunlaşmış bir rekabet ile karşı karşıyadırlar.

Türkiye'nin yanıbaşında başlayan Körfez krizinin savaşa dönüşmesi, siyasi dengelerde yeni bir durum daha yaratıyor: Bu savaşın ardından gelecek paylaşımında iyi bir pay kapma kavgası. Bu, Türkiye burjuvazisini dünya çapında ortaya çıkan ekonomik ve siyasi gelişmelere kendini hızla uydurmaya zorluyor. Alışılmış devlet yapısı ise burjuvazinin hızlı manevra yap-

ma gereksinimi önünde engel oluşturuyor. Yürütme, hem yasama hem de yargı organlarını denetim altına almak istiyor.

Türkiye'de sürecin öteki yanı da hızla ilerlemektedir. Üretici güçlerin gelişimi, işçi sınıfının toplumda ağırlığının artması, Türkiye'de de demokrasisinin toplumsal tabanını genişletmektedir. Türkiye'de varolan sınırlı demokrasisinin çerçevesini zorlayan demokratik özgürlükler istemi, işçi sınıfının temel istemleri olarak gündeme geliyor. İşçi sınıfının en temel ekonomik istemleri bile varolan düzenin sınırlarını zorluyor.

Dünya kapitalist ekonomisinin deki kriz, ülke ekonomisinin

yapısal sorunları ile üstüste binince, burjuvazi ülke içindeki sömürüyü yoğunlaştırıyor. Buna karşı, zaten son derece düşürülmüş olan yaşam düzeyini korumak için işçi sınıfının savaşımlı yükseliyor. Diğer emekçi kesimler işçinin ardında toplanıyor.

Toplumda yükselen muhalefet ve savaşım, hükümetin çoğunluğa sahip olduğu meclisi de kilitliyor. Hükümetin hızla atılmasını gerekli gördüğü adımlar, Meclis'in yavaş işleyişi ile, yapılamıyor. Buna, bir daha seçilme şansını yitirmiş gibi görünen bir iktidar partisinin iç kavgaları ve bunu gördükçe başını kaldıran bürokrasideki muhalefet de ekleniyor.

Kısacası, anayasal demokrasi için gerekli toplumsal uzlaşma Türkiye'de bir türlü kurulamıyor.

Hükümet, Kanun Hükmünde Kararname ile yasamanın yetkisini kullanmak, bu karama-meleri Meclis'in onayından kaçınmak ya da geciktirme taktikleri izlemek, bir konuda aldığı yetkiyle bambaşka bir konuda karamame çıkarmak gibi yöntemlere başvurmak zorunda kalıyor.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin, işçi sınıfına emperyalist kârlardan dağıttıkları kırıntılar temelinde sağlanan toplumsal uzlaşmaya dayalı demokrasilere bakanlar, bu demokrasi

değildir diyorlar. Hele Kanun Hükmünde Kararname çıkararak yürütmenin yetkisiyle genişletilmesi ise demokrasinin ortadan kaldırılması olarak görülüyor.

Türkiye burjuvazisinin daha geniş haklar vermeye, kendi iktidarını toplumda geniş bir kesime kabul ettirecek bir toplumsal uzlaşma kurmaya olanağı yoktur. Bu nedenle burjuvazinin Türkiye'de Batı Avrupa'da görülen, tüm kurumlarıyla oturmuş, işleyişi istikrarlı, geniş hak ve özgürlükler tanıyan bir demokrasiyi kurması olanaksızdır. Ama içinde yaşadığımız rejim faşizm değildir. Türkiye tipi, güdük, sınırlı burjuva demokrasisidir.

"Benim bir kararım Anayasa'ya aykırı ise, benim kararım geçerlidir" diyen 12 Eylül rejimi ile, bugün kendi çoğunlukta olduğu meclisten bile çekinerek yürütmeyi güçlendirmeye çalışan rejim arasında fark vardır.

Türkiye gibi, ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalımın derin olduğu bir orta gelişmiş ülkede ise, devletin merkezileştirmesini arttırmak, yürütmenin elini güçlendirmek burjuvazi açısından zorunludur. Türkiye burjuvazisinin demokrasisi de bununla sınırlıdır.

Bu nedenle Türkiye'de gerçekten özgür siyasal yaşam, ancak devrimle kazanılabilecek bir demokrasi sorunudur. ■

Demokrasi planı mı, Terörle Mücadele Yasası mı?

Haldun Karaman, yazısında "demokrasi planı"nın burjuvazinin sapıyla verip kaşığıyla aldığı bir manevra olduğunu ortaya koyuyor.

Son yıllarda gündeme gelip giden Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 163. maddelerinin kaldırılması sorunu, Körfez savaşının getirdiği yeni uluslararası koşullarda bir kez daha gündeme geldi.

Ortadoğu'daki paylaşım pazarlığında kendisinin çıkarı olduğunu gören burjuvazi, bu nedenle son sıralarda hızla tutum değiştirdi. Avrupa'da Türkiye'ye karşı yükseltelen bazı tepkileri önceden ortadan kaldırma derdine düştü.

Burjuvazi, yıllardır konuşanı zindanlara tıktığı Kürtçe'nin varlığını kabul etti. Kürtçe konuşulması üzerindeki yasağı kaldırdı. Böylece uluslararası sözleşmelere uyulduğu görüntüsü yaratmaya çalışıldı. Bunda bir ölçüde başarılı da oldu. Avrupa'nın çeşitli kuruluşları, "sosyalist" parlamenterler, Talabani vb. bunu olumlu adım olarak gördüklerini belirttiler.

Ancak Kürtçe'nin serbest bırakılması için yapılan girişim, bu manevralarda burjuvazinin sınırlılığını derhal gösterdi. Kürtçe konusundaki yeni düzenlemeye ANAP dahil, tüm parlamentodan tepkiler geldi. Cumhurbaşkanı ve hükümet kendi milletvekillerini ikna etmek için epey çaba harcamak zorunda kaldı.

Sonuçta aile ve ev içinde Kürtçe konuşmaya konan yasak kaldırıldı ama, yeni yasal düzenleme Kürtçe yayın ve basıma, resmi kurumlarda Kürtçe'nin yazılı ve sözlü kullanılmasına izin vermeyecek. Protesto yürüyüş ve gösterilerinde Kürtçe pankart, flama taşınması da suç olacak. Kürtçe eğitimi yapılamayacak. Radyo-televizyonda Kürtçe kullanılamayacak. Üstelik yeni para ve hapis cezaları da getirilecek. Yani, burjuvazi, sapıyla verip

kaşığıyla geri alıyor.

Kürtçe konusundaki tartışmaların başlamasının hemen ardından, "demokrasi planı" adı verilen bir dizi Anayasa ve yasa değişiklikleri gündeme getirildi. Paketin içinde, seçme yaşının 18'e, seçilme yaşının 25'e indirilmesi, milletvekili sayısının artırılması, televizyonda devlet tekelinin kaldırılması, fikir özgürlüğünün genişletilmesi, yani Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 163. maddelerinin kaldırılması, üniversitelerin yönetiminin yeniden düzenlenmesi, sendikalar ve toplu sözleşme yasalarında değişiklik ve bu yasaların değiştirilmesini engelleyen Anayasa maddelerinin değiştirilmesi var.

Bu planın parçası olarak, idari yapıda değişiklikler yapılması, bölge valiliklerinin kurulması ve ileride bu valilerin seçimle işbaşına gelmesi gibi, kendi deyimleri ile "ham ön düşünceler" de var.

Cumhurbaşkanı Özal'ın "Demokrasi Planı"nın en yoğun tartışılan bölümü TCK'nın 141, 142 ve 163. maddelerinin kaldırılması fikri oldu. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nde çok eleştiri alan bu maddelerin kaldırılması girişimi de, Körfez Savaşı sonrasında yönelik uzun vadeli planın bir parçasıdır. Planın bir başka parçası ise, "bu değişiklikleri hızla yapabilmesi" için hükümete Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi verecek geniş bir yetki yasasının çıkarılmasıdır. Konu *genişledikçe* belirsizlikler artıyor.

Bu belirsizliklerin ardında gizlenen gerçek, iktidarın niyetinin demokrasinin sınırlarını geliştirmek olmadığıdır. 141, 142 ve 163. madde tartışmaları bunu açıkça gösterdi. "Demokrasi Planı"nın ardında bir de "Anti-Terör Yasası" fikri olduğu kamuoyuna açıklandı. Cumhurbaşkanı'nın şu söyledikleri, hangi "demokrasi planı" ile sahneye çıkarsa çıksın burjuvazinin ne kerte demokratik olduğunu gösteriyor:

"Amerika'da polis terör yaratana

çekip vurabiliyor, kimse de bir şey demiyor. Neden? İşte bu Antiterör Yasası'ndan." (Hürriyet, 1 Şubat 1991)

141 ve 142. maddelerde yapılmak istenen değişiklik, şiddet kullanmadan komünizmi propaganda eden, proletarya enternasyonalizmini, proletarya diktatörlüğünü savunmayan siyasi partilere izin vermeyi öngörüyor. Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'la gelen olumsuz değişimlerden, sosyalist sistemin çöküşü ve dünya komünist hareketinin bir çeşit sosyal demokrasiye dönüşmesinden yararlanmak istiyorlar. Yağcı'ları, Sargın'ları ve benzerlerini örnek göstererek, sınırlı bir yasal çerçeve çizilmek isteniyor.

Bunun yanı sıra 163. maddenin kaldırılması, dinci gerici-lerle Irak savaşı nedeniyle bozulanararının yeniden onarılması için de gündeme getiriliyor.

141 ve 142'nin bu şekilde kalkmasıyla demokratikleşmiş olunmuyor. Türkiye'de fikir özgürlüğünün üzerindeki engeller ortadan kalkmıyor. Ama yine de, açılan delikten gerçek işçi devrimcilerinin de geçebileceği düşüncesi, ondan da önemlisi, "Türkiye'nin herkesçe bilinen ekonomik ortamında en ufak bir serbestleşmenin alkoliğe içki ikram etme sonucunu doğuracağı" düşüncesi, burjuvaziyi ikircimden ikircime sürüklüyor.

Basın yasasından başlayarak bir dizi yasal engelin fikir özgürlüğünün önünde dikilmesi, Kürtçe diline hak tanıyorum derken, eskisinden daha da ağır hükümlere kapı açılması, bundandır.

Burjuvazi uluslararası siyasal arenada demokrasiyi genişletiyormuş gibi gözüküyor ama, bir eliyle verdiğini öteki eliyle alarak, "verebileceği", tahammül edebileceği demokrasinin ne kadar sınırlı olduğunu gösteriyor. İşçi sınıfımızın, Kürt halkının, tüm emekçi yığınların istediği demokratik hakların, burjuvazinin koyduğu sınır kaldırılmadan gerçekleştirilemeyeceği ortadadır. ■

163. MADDE kalkmamalıdır!

163'ün kaldırılmasını, insan hakları, demokratik hak ve özgürlükler vb. adına savunmak liberal bir kafa bulandırmadan başka birşey değildir. Demokratik hak ve özgürlükleri, halkın yaşamını tehlikeye atacak bir "insan hakkı" olamaz ve savunulamaz. Böyle bir demokrasi anlayışı sahte ve soyuttur. *Aliye Göksun*, yazısında bunu ele alıyor.

Özal'ın "demokrasi planı" içinde 141-142 ve 163. maddelerin kalkması; ya da değiştirilmesi önerisi yeniden gündeme geldi. Bunların hangi hesaplar sonucu gündeme geldiği, gerçekte halkın düşünme ve örgütlenme özgürlüğüne konan yasağın tümünden kalkmıyor olmasını bir yana bırakalım. 141 ve 142 gibi maddelerin kaldırılması başka, 163. maddenin kaldırılması başka birşeydir.

Hükümetin 141-142 ve 163. maddeleri aynı kefiye koyarak hepsini "demokratikleşme" diye yutturmaya kalkması şaşırtıcı değildir. Burjuva muhalefet kesimlerinin bu oyuna katılıp, aynı yutturmaya görevinde rol üstlenmeleri de şaşırtıcı değildir, ama devrimci kesimlerin 141 ve 142. maddeyle birlikte sunulan 163 zokasını "demokratikleşme" diye yutması hem şaşırtıcı hem de üzücüdür.

Ceza yasasındaki 141 ve 142. maddelerin kalkması için savaşım (daha pek çok anti-demokratik yasa için olduğu gibi) bir demokrasi savaşımıdır. Temel insan hak ve özgürlükleri savaşımının bir parçasıdır. Ancak 163 nasıl böyle bir savaşımın parçası olarak görülebilir? 163. maddenin kalkmasını demokrasi adına savunabilmek için laik devlet kavgasının demokrasi için yaşamsal önemini hiç anlamamış olmak gerekir.

Önce, maddeyi biraz tanıyarak, bu maddenin kaldırılmasının kimlere, hangi özgürlüğü vereceğini görelim:

"MADDE - 163. (2787) Laikliğe aykırı olarak, devletin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse sekiz yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

... Laikliğe aykırı olarak, dev-

letin sosyal veya ekonomik veya siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi amaçla veya siyasi menfaat temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dini hissiyatı veya dince mukaddes tanınan şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapan veya telkinde bulunan kimse..."

Görüldüğü gibi, bu madde inanç ve düşünce özgürlüğüyle ilgili değildir. *Devletin* din temelinde örgütlenmesini amaçlayan çalışmalara yasak getirmektedir. Yani, bugünkü düzeni bile yetersiz bulup, *devlet* şeriat yasalarına göre yönetilsin diyen örgütlenmelere yasak getirmektedir.

Türkiye tarihini bilenler, dinci gericiğin rolünü de iyi bilirler. Dinci gericiler tarihimiz boyunca, en küçük bir ilerlemenin bile karşısında durmuş, her türlü ileri adımı engellemek için ellerinden geleni yapmışlardır.

Faşist bir parti için kimse böyle kolay özgürlük isteyemezdi. Ama 163'ün kalkmasıyla kurulacak partiler, öyle SHP gibi, ANAP gibi partiler olmayacaktır. Bunların getirmek istediği şeriat düzeni faşizm kadar totaliter, aynı şekilde monolitik ve korporatif, aynı şekilde zorba ve baskıcıdır. Bu pek masum görünen "türbanlı" fanatiklerin, yeşil cüppeli, sarıklı hocaların istediği böyle bir düzendir. Erkeklere dört taneye kadar kadın, kadınlara peçe, şalvar ve dört duvar, çalışanın hakkı allahın emri neyse o, zam istemek, işi durdurmak, grev yapmak allaha karşı gelmek, allaha karşı gelenin katli vacip, böyle gider bu düzen. İşte bunların özgürlüğüdür 163'ün kalkmasıyla istenen.

163'ün kaldırılmasını, insan

hakları ve özgürlükler vb. adına savunmak demokrasi konusunda kafa bulandırmaktan başka birşey değildir. Halkın büyük çoğunluğunun demokratik hak ve özgürlüklerini, yaşamını tehlikeye atacak bir "insan hakkı" olamaz ve savunulamaz. Böyle bir demokrasi anlayışı sahte, soyuttur ve gericiştir. Devrimcilerin böyle "herkese, herşeye özgürlük" diyen soyut bir demokrasi anlayışı olamaz. Devrimciler her konuya, o günkü somut durum içinde halk sınıflarının çıkarı açısından bakarlar. Bu da en demokratik bakıştır.

163'le özgürlük istenen halkın dini inançları değildir. Bu konuda kafa bulandırmak isteyenlerin en çok yaptığı demagoji budur. Şeriat isteyen, bunun için 163. madde kalksın diyen dinci gericilerin, "inançlar"la bir ilgisi yoktur.

Hoş, bugünkü devlette laiklik tam uygulanmıyor, uygulansa devlet içinde Diyanet İşleri gibi bir örgütlenmenin olmaması gerekirdi. Ancak yine de bu madde ceza yasasının en demokratik maddelerinden biridir. Kendine ilerici, devrimci, demokrat diyen herkesin, bu madde kaldırılsın demek şöyle dursun, bu madde kalsın, söyledikleri de düzgün ve tam olarak uygulanmış diye savaşım vermesi gerekir.

163. maddenin kaldırılması, Türkiye'de yaşayan 20 milyonun üstündeki Alevi halka da büyük bir darbe olur. Devletin dinsel yasalarla yönetilmesi demek, Sünniliğin yönetmesi demektir. İpleri eline alırsa neler yapmak isteyeceğini, Alevi halkın yaşayacağı zulmün boyutlarını kestirmek hiç de zor değildir. Dinci gericilik genellikle işçi emekçi halk açısından büyük bir tehliktir. Ancak özel olarak Alevi halk ve kadınlar açısından daha büyük tehliktir. Topun ağzında başta gelen kesimler oldukları için şimdilik 163. maddenin kaldırılmasına karşı en doğru tutumlar bu kesimlerden, bir de devrimci Marksistlerden geliyor.

Burada bir noktaya değinmek gerek. 163. maddenin kaldırılıp kaldırılmaması ve laiklik konusunun bazı noktalarında Atatürkçülerle aynı konuma mı düşüyoruz? Bundan gocunmamız için hiçbir neden yoktur. Bizim tutumumuz bütünsel bir doğrunun parçası olarak geliyor

ve çeşitli konularda çeşitli kesimlerle üstüste düşmesi her zaman olasıdır. Hiç gocunmadan söyleriz ki, laik devlet, dinci gericiğe karşı tutum konusunun birçok noktasında Atatürkçülerle birleşiyoruz.

163. maddeye tutum konusu, devrimci hareketimizin dinci gericiğe karşı tutumundaki genel bozuklukla birlikte geliyor. Devrimci harekette, "türbancılar" diye adlandırılan şeriat özlemcisi fanatiklere karşı sempati, yer yer dostluk görüldüğü. Nedeni de şöyle açıklanıyor. Onlar da bu düzene karşı mücadele yürütüyorlar, biz de, birlikte mücadele edersek daha kolay yeneriz. Bu mantıktan hareketle, bazı devrimcilerimiz türbancı gericilerle işbirliğine giriyorlar.

Böyleleri komşuya bir bakarlarsa ateşle oynadıklarını göreceklerdir. Bundan on yıl kadar önce, İran şahına karşı bütün halk ayaklanmış, herkes onu devirmek için çalışıyordu. Ayaklananlar arasında komünistlerden dinci gericilere kadar çok geniş bir yelpaze vardı. Orada TUDEH'li komünistler yukarıya aktardığımız görüşü savunuyor, dinci gericilerle devrimden önce ve sonra el sıkışıyorlardı. Sonuç ne oldu? Gericiler egemenliği ele geçirdi. TUDEH'li komünistleri ipe çektiler. Yalnızca onları da değil, binlerce, onbinlerce ilericiyi, devrimciyi kestiler. İran'da oportünist günahların

cezası kanla, canla ödendi. Hiç değilse biz bunlara bakıp ders alabilmeliyiz.

Dinci gericilerin faşistlerle olan liderlik kavgasından bize bir yan ürün düşüyorsa alıp onu cebimize koyalım ama, faşistlerle kavga ediyorlar diye onları dostumuz ilan edip ellerini yüzlerini öpmek niye? Düşmanımın düşmanı dostumdur ilkesizliğine mi sarılacağız?

Bu yasa konusunda, ya da başka nedenlerle dinci gericiğe en küçük bir sempatik bakış tüm işçi emekçi kesimlerin yarınlarını tehlikeye atar. Bizim ülkemiz için bu kesim faşistlerden daha büyük bir tehliktir. Türkiye'de faşist ideolojinin kökleri zayıftır. Bu nedenle de, geçmiş dönemlerden biliriz, faşistler kendilerine tarihte halka malolmuş kök bulmak için epey zorlanmışlardır. Ama dinci gericiler için durum öyle midir? Hayır. Onların kullanabileceği, derin tarihsel-toplumsal kökleri vardır. Ortaya bir güç olarak çıkarlarsa, şimdiki saf inananların büyük çoğunluğu militanca arkalarına dizilebilir.

Din öne geldiği zaman sınıf ilişkileri bulanır, arkaya kayar. Bu tehlikeyi görmemek ve 163. madde kalksın demek siyasi bir körlüktür ve sınıflardan bağımsız, soyut bir demokrasi anlayışının ürünüdür. Hayır, TCK'nin 163. maddesi kalkmamalı, her söylediği harfiyen uygulanmalıdır.

“Tabii ki kalkmasın”

Demokrasinin genişletilmesiymiş gibi sunulan “163. maddenin kaldırılması” toplumumuzun yarısına yakınına oluşturan Alevilere yarar mı zarar mı getirir? Görüşleri önemli bir gösterge olan Alevilerin Avrupa'daki bazı önde gelen temsilcileri, bu soruyu şöyle yanıtladılar:

Avrupa Alevi Cemaatları Federasyonu Başkanı Derviş Tur'un görüşleri:

Derviş TUR:

“163. maddenin kalkması, Alevilere hiçbir kâr getirmeyecektir. Bu madde kalkarsa, laik devlet ilkelerine büyük zarar gelecektir.”

Muhsin CEVAHİR:

“Bu yasanın vereceği yetkiyi kesinlikle istemiyoruz. Laikliğin kalkmasına kesinlikle karşıyız. 163. maddenin kalkmasını sakıncalı görüyoruz.”

Turap TERCAN:

“163'ün kaldırılması, bugünkü iktidarın desteğinde gelişen şeriatçı akımın önündeki son yasal engellerin kaldırılması anlamını taşımaktadır.”

İsmail ELÇİOĞLU:

“Şeriat devletini isteyenler, laik devlet ilkelerini tamamen ortadan kaldırıp, sonra da Anadolu Aleviliğini kendilerine hedef yapacaklardır.”

İhsan ÖZGÜR:

“163'ün kaldırılmasıyla Sünni gericilik daha da resmileşir ve bizim Anadolu'muz nice Maraş'lara, Çorum'lara, Sivas'lara sahne olur.”

layacak, şeriat devleti kurmak isteyenlere biraz daha meydan bırakacak. Ancak şunu da ilave etmek istiyorum ki, 163. madde kalkmasa da, bugünkü iktidar, şeriat devleti kurmak isteyenlerin yoğun baskısı altında. Çünkü bu kişiler devletin en ücra köşelerine kadar yerleşmişler, hatta birçokları karar mekanizmasında bulunuyorlar. Karar organlarında bulunuyorlar. Türkiye'de şeriat devletinin istemleri, şeriat devletini getirmek isteyenler laik devlet ilkelerini tamamen ortadan kaldırıp, daha sonra da

Bugüne kadar Osmanlı'dan bu tarafa, Osmanlı da dahil, devamlı Aleviye Sünni kılıfı geçirilmiş. Aleviler yok sayılmış ve ileri gelenler, yani bu hususta devlette söz sahibi olan kişiler, birçok yayınlarında “Aleviler de Müslümandır, onlar da aynı inanca tabidir, namaz kılarlar, oruç tutarlar” şeklinde yorumlar yaptılar. Bununla Alevilik, Anadolu Aleviliği doğrudan doğruya yok gösterilmeye çalışılmış, bugüne kadar da böyle devam edegelmiş.

Biz Aleviler olarak devletle karşı karşıya gelmek, yahut ta devletin karşısına çıkmak şeklinde düşünmüyoruz. Yalnız devlete şunu haykırıyoruz: Bize inanç özgürlüğü, ibadet serbestliği tanınsın. Alevi köylerine cami değil, din hocası değil de cem evleri, dedeler konulsun. Bizim bütün isteğimiz bu.

Bunun için tabii ki 163. madde bizim de bazı hareketlerimizi engelliyor. Mesela kalkıp bizi bir ayın yerinde tutuklayıp, “bunlar ayın yapmışlardır, Türkiye Cumhuriyeti laik devletin 163. maddesine karşı dini alet ederek bölücülük yapmışlardır” diye bizim de bugüne kadar bu maddenin kapsamında çok ceza yiyenlerimiz, içeri girenlerimiz olmuştur. Ama bu maddenin kalkması bir yerde şeriatçı kesime büyük bir imkan verecek, yani açık bir meydan bırakacak. Devleti dine alet ederek, tamamen Sünnilik kapsamı altına almak isteyen, yahut ta ellerine geçirmek isteyen şeriatçı kesimler için fırsat olacak elbette. Onun için de 163. maddenin kalkması Alevilere hiçbir kâr getirmeyecektir. Aleviler siyasetten yana bir köşe kapmaca oynamıyor.

Biz deriz ki, Atatürk laik ilkeleri sarsılmadan kalmalıdır.

Bu sebepten, her ne kadar 163. madde bizi de rahatlıkla suç sahibi etmek için kullanılıyorsa da, eğer bu madde kalkarsa laik devlet ilkelerine daha büyük zarar gelecek. Onun için kalkmasından daha ziyade kalkmaması bizler arasında da isteniyor, tasvip ediliyor.

Ahlen ve Çevresi Hacı Bektaş-ı Veli Kültür Derneği başkanı ve Gerçek İlim Dergisi'nin redaktörü Muhsin Cevahir'in görüşleri:

Bu yasanın vereceği yetkiyi kesinlikle istemiyoruz. Yani bunun kalkmamasını istiyoruz. Dergimizde de bu doğrultuda görüş belirttik. Laikliğin kalkmasına kesinlikle karşıyız. Laikliğe mutlaka bağlıyız. Bu şeriatı getirmek isteyenlerin de her zaman karşısındayız. Bu yüzden 163'ün kalkmasını sakıncalı görüyoruz. Laikliği yıkmak isteyenlerin, yobazların kesin olarak karşısındayız.

Rotterdam Alevi Kültür Derneği sekreteri Turap Tercan'ın görüşleri:

Önce çok teşekkür ederiz, bize bu platformu sunduğunuz ve bu platformdan görüşlerimizin duyulmasını sağladığınız için. 141-142 ve 163. maddenin kaldırılmasının gündeme gelmesi, demokratikleşmeye yönelik bir takım göstermelik adımların atılması ve bunun yanıbaşımızda savaşın yaşandığı bir ortamda gündeme getirilmesi, bugünkü yönetimin demokratik adımlar atmasından öte Körfez savaşından sonra Avrupa Topluluğu'yla girişilecek ilişkilerde

kolaylık sağlanmasına yöneliktir. Göreceli bir şekilde 141 ve 142'nin yasalardan çıkarılması konusuyla birlikte 163. maddenin karambole getirilerek kaldırılması bugünkü iktidarın desteğinde gelişmekte olan şeriatçı akımın önündeki son yasal engellerin de kaldırılması anlamını taşımaktadır. 163. maddenin kaldırılmasıyla toplumumuzda varolan uçurumların daha da derinleşeceği inancındayız. Ve bundan güçlü çıkacak olanın şeriatçı düşüncenin olacağı inancındayız.

Kimilerine göre 163. maddenin kaldırılması, Alevilerin de özgürce örgütlenme, hatta parti kurma olanağına kavuşması sonucunu doğuruyor. Bu yüzden bazı Alevi kesimlerine bu 163. maddenin kaldırılması cazip geliyor. Örgütlenme ortamı, hatta parti kurma olanağı da ortaya çıkmış gibi bir eğilim var. Biz bu eğilimi sakat görüyoruz. Aleviliği biz Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve laiklik sorunu olarak görüyoruz. Bugünkü iktidarın bu konuda adımlar attığı inancında değiliz. Yani varolan girişimler, savaş sonrası AT'yle girilecek ilişkilerde birtakım kolaylıklar sağlanmasına yöneliktir.

Ayrıca 1950'lerden bu yana, sağcı hükümetlerin desteğiyle dine dayalı propagandalar sonucu, cumhuriyetle birlikte oluşturulan sosyal denge giderek bozuldu. 12 Eylül hareketiyle birlikte bu süreç daha da hızlandırıldı. Din devletin resmi ideolojisi haline getirildi ve bunun bir uzantısı olan ANAP önu daha korkunç boyutlara ulaştırdı. Yani cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir şekilde gerici devlet desteğinde örgütlenmeye başladı. Biz bu 163. maddenin kaldırılmasını, bu gelişmekte

olan gericiğin önündeki yasal engellerin kaldırılması olarak yorumluyoruz. Gericiliğe yolu temizlemek, onların önünü açmak olarak yorumluyoruz. Bu nedenle, kaldırılmasına karşıyız. 141-142. maddenin sonucu ise şaşırtıcı aynı “Kürtçe özgürlüğü” gibi olacaktır. Zaten sahate bir komünist partisi de kuruldu. Yani bu yasaları kaldırarak fazla zorlanacaklarını sanmıyorum.

Avrupa Alevi Cemaatları Federasyonu Bilim Araştırma Kurulu üyesi ve Ehlibeyt dergisinin sorumlu yönetmeni İsmail Elçioğlu'nun görüşleri:

Son günlerde iktidar Körfez kriziyle beraber kendini seçmenlere şirin göstermek istiyor. Bunun için de iflas etmiş politikalarını geliştirmek için demokratik bir hüviyet takınmak istiyor. Ve bunların içinde de 141-142 ve 163. maddeleri gündeme getiriyor, kaldıracağını söylüyor. Biz Türkiyeli aydınlar olarak inanıyoruz ki, önce iktidar bu hareketiyle samimi değildir. Özellikle 141 ve 142. maddeden cezaevlerinde yüzbinleri bulan insanlar duruyor. 163. maddeye gelince, o maddeyi de bahane ederek birçok insanları haklı veya haksız tutukladılar. Oysa 163. maddenin kaldırılmasını bugünkü iktidarın kendisi istiyor. Halkın nabzını yoklamadan istiyor. Demokrasi isteyen kuruluşların onayını almadan istiyor. İktidarın şeriat devleti özleyenlerin, özellikle tarikatçıların, dini siyasete alet edenlerin baskısı altında olduğunu düşünüyorum.

163. maddenin kalkması daha çok laikliği savunanları balta-

Anadolu Aleviliğini kendilerine hedef olarak görüyorlar. Benim bu konuda kısaca görüşüm bunlar.

Batı Berlin Alevi Kültür Derneği adına kültür kolu başkanı İhsan Özgür'ün görüşleri:

163. madde bence şeriat felsefesini savunan insanlara zaten düzgün işletilmeyordu. Ne yazık ki, delinmiş, kalbura çevrilmiş bu madde. Yani, bugün Türkiye'de istedikleri şekilde hareket ediyorlar. Bu kaldırma bir nevi daha geniş hakların verilmesi anlamına gelir. 163'ün kaldırılması önerisiyle açıkça şeriat felsefesinden yana tavır alınmıştır. Zaten laik denilen bir ülkede, devletin altında ilahiyat fakülteleri vardır, İslam enstitüleri vardır, imam hatip okulları vardır. Bunların hepsi din yuvalarıdır. Eğer bu 163. madde dört dörtlük işlerliğe girse bazı kısıtlamaların getirilmesi lazım.

Bugün devlet desteği gören yüzbinlerin üzerinde cami vardır. Madem ki laiktiler, cami yerine okullar yapılsın o zaman. Milli Eğitime bağlı imam hatip liseleri vardır, bunlara kısıtlama getirilmelidir. Öte yandan 20 milyonun üstünde nüfusuyla Alevi toplumu vardır. Bunun kültürü, felsefesi, yaşam biçimi ayrıdır. Bunlar yok sayılıyor. Bence 163'ün kaldırılması büyük bir tehlikedir Aleviler açısından. Çünkü Sünni gericilik daha da resmileşir ve bizim Anadolu'muz yeniden nice Maraş olaylarının, nice Çorum'ların, nice Sivas'ların yaşanmasına sahne olur. Bu nedenle karşıyım 163. maddenin kaldırılmasına.

**R.YÜRÜKOĞLU'NUN
AŞAĞIDA
YAYINLADIĞIMIZ
YAZISI KÖRFEZ'DE
SAVAŞ ÇIKMADAN
ÖNCE BİR SEMİNERDE
YAPTIĞI
KONUŞMADIR.
GETİRDİĞİ
ÇÖZÜMLEMELERİ,
ÇIKAN SAVAŞIN HİÇ
ESKİTMEDİĞİ, TERSİNE
DAHA DA
GÜNCELLEŞTİRDİĞİ
GÖRÜLECEKTİR.**

Kapitalizmin aynası körfez

Körfez krizi neden doğdu? Dünya körfezde savaş eşiğine neden geldi? Bunun hiç tartışması tek bir temel nedeni vardır: Petrol.

Bölgenin, dünya rezervlerinin %40-45'i oranında petrolü var. %10 Irak ile Kuveyt, %25 Suudi Arabistan.

Körfez'de krizin başından beri bir şey çok açık. Amerika ile İngiltere savaş istiyorlar. Olayları savaşa itebilmek için ellerinden geleni yaptılar. Bush'un Saddam hakkındaki konuşmalarını okuduk. "Manyak" dedi, "kıcına tekme vura- cağız" dedi, "Hitler'dir" dedi. Bush, unutmayalım ki, CIA'nın başından Amerika'nın başına geldi. Karşıdaki düşmanın yapısını bilerek böyle davrandı. Batı ülkeleri için geri adımı zorlaştırmak üzere böyle davrandı. Avrupa'ya "ton" vermiş oldu.

Dediğim gibi, bölgeye müdahalenin birinci ve temel nedeni petroldür. Daha Irak Kuveyt'e girmeden önce, batı basınında yazılar çıkmaya başlamıştı: Dünya ekonomisinin temel enerji kaynağı üç-beş şeyhin, doğu zorbasının, maceracının eline bırakılamaz.

İkincisi, Sovyetler Birliği dağılıyor. Sovyet cumhuriyetleri bağımsızlık için mücadeleye girdiler, giriyorlar. Böyle bir çözülmede doğacak otorite boşluğunda Amerikan askerini kullanma, oralara yakın bir yerde asker tutma isteği var.

Üçüncü bir hedef de, soğuk savaşın bitmesinin ardından Amerika'nın dünya- daki liderliğini yeniden ortaya koymaktır. "Soğuk savaş bitti ama yeni koşullarda da dünyanın lideri benim" demek istiyor.

Amerika'nın öne sürdüğü siyasal amaçla, bunu gerçekleştirmek için öne sürdüğü araç arasında bir tutarsızlık var. Söylenen amaç, "Kuveyt'i kurtarmak". Yalnız Kuveyt öyle bir yer ki, Irak'ı bombalamadan Kuveyt'i kurtarmanın olanağı yok. Irak da gerçekten modern bir orduya ve güçlü silahlara sahip. Bu durumda belki krizin başında düşünülmemiş, belki düşünülmüş bir durum var ortada. Savaş çıktığı zaman, yayılcılık peşinde koşan Irak ordusu pes etmediği sürece tahribatın nereye tirmanacağını kimse bilemez. Böyle olunca hedef birdenbire Irak'ın savunma gücünü yoketmeye varıyor.

Irak'ın savunma gücünü yoketme noktasına gelindiğinde ama, Batı'yı çok daha ürküten almasıklar doğuyor. Zaten Irak'ın kuruluş nedeni bu almasıklara karşıydı. 1920'de Irak diye bir devlet ortaya çıkmışsa bunun üç nedeni vardır: Biri Osmanlı'nın kalıntısından korku, ikincisi, İran'dan korku, üçüncüsü Arap birliğinden korku. Yani İran ve Türkiye için tampon bölge yaratılmak istenmiştir.

Irak'ın silahlı gücü yokedilirse ortaya çıkacak durum çok tehlikelidir. Irak üzerinde şu ya da bu nedenle İran'ın da, Türkiye'nin de yüzyıllar boyu iddiası vardır. Öte yanda Suriye de aynı şekilde iddialıdır. O zaman İran'ın dinsel radikalizmi hem petrol bölgesine, hem İsrail'e karşı çok daha elverişli bir konuma geçiyor. Türkiye için de Musul- Kerkük ile arasında bir güç kalmamış oluyor.

Bu, Saddam'ın her çeşit belasından daha büyük bir beladır emperyalizm için. Değer yargısı kullanmıyorum, bu almasıkları destekler biçimde konuşmuyorum, yalnızca somut durumlardan söz ediyorum. Kuveyt'i kurtarmak istiyorlarmış! O zaman bunun tek yolu Irak'ın ordusunu kırmaktır. Bu olursa Suriye, İran, İsrail, Türkiye kapışabilirler. Bu, çok daha büyük orduların, çok daha büyük ülkelerin, dolayısıyla onlara destek verecek çok sayıda başka ülkenin savaşa girmesi demektir. Irak'taki güvenlik aygıtının çökmesiyle, Kürtlerin de bölgedeki parçalarını birleştirip, bağımsız bir devlet kurmayı amaçladıklarını biliyoruz.

Bunun yanında hesap edilemeyecek başka öğeler de vardır. Hristiyan ordular Irak'a girerse, Arapları öldürmeye başlarsa, Arap milliyetçiliği nasıl bir tepki gösterecektir? Bölgede tüm sınırlar, cetveli koyup çizilmiş. Sınırları emperyalizm çizmiş. Arap milliyetçiliği yük-

seldiğinde bunun sonuçları olacaktır. Kuveyt kurtulduktan sonra yönetim ailesi dönecek mi geriye? Ya da Kuveyt'te şöyle ya da böyle bir demokrasi kurulursa, tüm o petrol emirlerinin durumu ne olacak? Sonra Ürdün ne olacak? Yani pandoranın kutusunu açıyorlar, içinden ne çıkacağı belli değildir.

Dolayısıyla Körfez'de savaş olursa çok sayıda bilinmezle karşı karşıya kalacağız.

Konunun başka bir yönüne gelirsek, Amerika'nın şiddetli dayatması ve tarihin gördüğü en büyük yığınağı yapmasıyla, sanki tüm emperyalist ülkeler Amerika'nın ardına dizilmiş gibi bir görüntü var. Fakat yakından bakınca hiç de öyle değil, Amerika'ya tam destek veren yalnızca İngiltere'dir. Japonya, Almanya ve Fransa başta olmak üzere çok sayıda ileri kapitalist ülke Amerika'nın yanında durmamak için ellerinden geleni yaptılar, yapıyorlar.

Bu durumun şu açıdan büyük önemi vardır. Savaş çıkarsa bu çelişkilerin belki savaş açısından fazla bir değeri kalmaz ama savaş sonrasında barış süreci başladığında çok büyük önemi olacaktır.

Bir de şu var: Avrupa'da ekonomik ve siyasal birliğe yürüyorlar. Fakat bir kriz tüm farklılıkları ortaya seriyor. Fransa'nın tutumu Almanya'dan farklı. Almanya'nın tutumu İtalya'dan farklı. İspanya, Almanya, Fransa ve İtalya'nın ortak tutumu İngiltere'den çok farklı. Sonuçta hepsi birbirinden farklı. Bu durum, ekonomik ve siyasal Avrupa birliği yönünde ne kadar adımlar atılabileceği konusunda da gerçekçi bir fikir veriyor.

Sovyetler Birliği'nin Körfez krizindeki rolü kilit rollerden biridir. Amerika'nın bu gücü Ortadoğu'ya yığabilmesinin temel güvencesi, soğuk savaşın bitmesi, Sovyetler Birliği'nin her konuda Amerika'ya tam destek vermesidir. Sovyetler Birliği'nin geleneksel rolünü oynadığı bir dünyada, Amerika o gücü yığamazdı.

Amerika Sovyetler Birliği'nden emin

olarak böyle bir adımı attı. Bir süre güzel de gitti işler. Ne zamana kadar? Şevardnadze'nin defolup gitmesine kadar. Ondan sonra durum değişmeye başladı. Sovyetler Birliği'nde dengeler tam belli değil. Kimilerine bakarsanız, Gorbaçov çoktan ipleri elinden kaçırdı. Ama bunun propaganda yanı biraz fazla gibi. Yine de sosyalizm yanlısı güçler toparlanıyor ve saldırıyorlar, kapitalistler-ajanlar geriiliyorlar, bu kadari belli. Şevardnadze'nin gidişinden sonra, Sovyet diplomatları Körfez konusunda tavrın değişeceğini söylemeye başladılar. Eğer Sovyetler Birliği Körfez muhalefetine ciddi ise, o zaman savaş zordur.

Öte yanda, Sovyetler Birliği'nin iç gelişmeleri açısından Amerika zor bir durumdadır. Baltık'tan sonra Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan geliyor. Oralarda kan gövdeyi götürür. Oradaki halk başka, hem de silahlıdır. Böyle bir ortamda Amerika, Körfez'de bağlanamaz. Böyle iki büyük olayı aynı anda Amerika'nın askersel gücü de, ekonomik gücü de kaldıramaz.

Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nde solun yeniden güçlenmeye başlaması, iki almaşık dayatıyor: Ya Amerika Körfez'den çekilecek, Baltık konusuna yoğunlaşacak, ya da savaşı hemen açacak ve hızla bitirmeye çalışacak. Körfez'de işlerin tırmandığı bu noktada ortadan sessizce çekilmesi ABD için hazmedilemeyecek bir rezalet olur. Bu nedenle bir an önce Körfez sorununu bitirmek durumundadır. Dolayısıyla, adeta paradoks gibi geliyor ama Sovyetler Birliği'nde solun güçlenmesi savaş çıkmasını kaçınılmazlaştırıyor. Eğer sol, iktidarı tam olarak alabilseydi, belki değişik birşey görürdük. Ama sol, iktidarı almış değil, yalnızca güçleniyor.

Rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Körfez krizi dünya ekonomisi açısından olabilecek en şanssız zamanda geldi. Anglo-Sakson ülkelerinin başı çekmesiyle dünya ekonomisi zaten kendiliğinden bir yavaşlayışa ve başaşağı gidişe girmişti. Böyle bir anda savaş, tüm

endekslerde hızlı bir düşüş getirecektir. Savaş, ne olursa olsun, dünya ölçeğinde ekonomik gerilemeyi (recession) ekonomik çöküntüye götürür.

Savaşın 5 büyük ekonomik sonucu olur:

1. Petrolle bağlı gelişmeler. Petrol fiyatlarıyla ilgili neler olabilir, rakamları atlayarak kısaca duruma bakalım. Bundan önceki iki gerileme döneminde, 1974-75 ve 1981-82, petrol fiyatları ekonomik gerilemenin başını çekti. Bu kez ne olur? Petrol sorununu üç bölümde görebiliriz: Arz, talep, stoklar.

Arz, yani petrol üretimi konusunda durum gerçekten beklenenin çok üzerinde iyidir. Kuveyt ve Irak'ın petrolü dışarıda kaldığı halde, bugün kriz öncesine oranla daha yüksek üretim yapılıyor. Venezüella petrol bakanı, "eğer savaş çıkmazsa tüm dünya petrol ile yıkanacak, fiyatlar yerle bir olacak" diyor.

Talep. 1974 krizinden bu yana özellikle ileri kapitalist ülkeler petrole bağımlılıklarını azaltmak için çalışıyorlar. Dolayısıyla ileri kapitalist ülkelerin petrole bağımlılığı 1974 yılına oranla tam yarı yarıya düşmüş durumdadır. Bunun bir bölümü, bazı ileri ülkelerde petrol üretilmesi sonucudur (İngiliz petrolü gibi) ama net %25'i petrol dışı enerji kaynaklarına yönelmektendir. Bu olağanüstü bir rakamdır. İleri ülkelerin tükettiği petrolün düşmesinin bir nedeni de bu ülkelerin bir bölümünün ekonomik gerilemeye girmesidir. Dolayısıyla üretim hacmi daralmaktadır.

Stoklar ise son on yılda varılan en yüksek noktadadır. OECD ülkelerinin 3 aylık kullanımına yetecek stokları vardır. Bunun üzerine bir 50 milyon varil daha Venezuela, İran ve Suudi Arabistan biriktirmiş durumda ve bunların büyük çoğunluğu denizlerde hareket halinde.

Daha da ilginç birşey var. Amerika şöyle bir karar almış: Savaş çıkarsa petrol fiyatlarının ne olduğuna hiç bakmadan anında büyük bir rezervi piyasaya sokacak, kendi stratejik rezervlerini işletmeye açacak. Amerika'da muazzam bir petrol rezervi var. Bundan günde 2,5 milyon varil, dünya piyasasına çıkartacak. Bu da gösteriyor ki, kağıt üzerinde petrolden bir sıkıntı doğmayacakmış gibi görünmesine rağmen, petrol fiyatlarının yükselmesinden aşırı korku duyulmaktadır.

Söylediklerimi toparlarsam, petrol üretiminde artış, tüketiminde azalma, stoklarda büyük bir birikim var. Dolayısıyla kağıt üzerinde bu kez petrol fiyatları 1974'te 1982'de olduğu gibi bunalımda başı çekmeyecek gibi gözüküyor.

Bu tabii son derece basit bir hesap, gerçekten "kağıt üzerinde". Öyle olmayacağına en büyük kanıtı şudur: Henüz en ufak bir petroi sıkıntısı yokken, Körfez'de "savaş çıkabilir" diye kaç kez "savaş zammı" alelacele yapılmaya başlandı. Demek ki, bu yalnızca soğuk hesapları kağıda dökme sorunu değildir. Ekonomik işleyişler insantardan, topluluklardan geçerek ortaya çıkıyor. Dolayısıyla böyle durumlarda *panik* diye bir öge vardır. Panik hiçbir hesapla ölçülebilir birşey değildir. Son zamanlarda altın fiyatları, hisse senetleri ve doların durumu ve petrol fiyatları iyice nörotikleşti. Radyoda bir haber, Saddam görüşmeyi kabul etti vb, hop bazıları iniyor, bazıları çıkıyor. Saddam görüşmeyi kabul etmedi, bazıları iniyor, bazıları çıkıyor. Dikkatli düşünüldüğünde bunun bir rasyoneli yok.

Daha birşey olmuş değil. Ama insan ögesi var. Citicorp, dünyanın en büyük bankalarından biri. Bu bankaya para yatırımların yüzde 5'i gidip "verin paramı" desin, banka batar. Yüzde 5 de herhangi bir panik durumunda gidip bunu yapabilir. Tabii ardından iflaslar birbirini izler. "Domino etkisi" denilen şey budur. Onun için panik durumları, toplumsal bunalım ortamları bu tür hesaplara sığmıyor.

2. Körfez krizinin ikinci büyük etkisi, doğrudan ekonomik etkiler yoluyla olacaktır. Bir kez dünya ticareti, çeşitli endüstri dalları, turizm, taşımacılık bundan büyük zarar görecektir. Çeşitli ihraç pazarları kapanacaktır. Dolayısıyla bu tüm ülkelerde işsizliğin artmasını getirecektir. Zaten son iki yıldır tüketicinin tüketim oranında bir daralma var. İnsanlar daha az para harcıyorlar çünkü ellerine daha az geçiyor. Bu nedenle eskisi gibi borçlanarak televizyon vb. almak da hızla azalıyor. Gelişmeler tüketicideki daralmayı arttıracaktır. Yapılan hesaplara göre, ilk anda yiyecek fiyatlarında %10'luk bir artış olacaktır. Bunun da bir rasyoneli yok. Irak'tan mı geliyor dünyanın domatesi? Ama böyle, *kapitalizm*de böyle. Her fırsatta herkes ötekine bindirmek istiyor. Olan emekçi insana oluyor.

3. Körfez krizinin üçüncü büyük etkisi, devletlerin *mali harcamalarına* olacaktır.

Ekonomiler geriliyor. Ekonomiler gerilemekte iken faiz hadlerini düşürmek gerekir ki borçlanma ucuz olsun. İnsanlar rahatça kredi çekerek üretime, endüstriye yatırsın. İşsizlik azalsın. Fakat bir yandan da enflasyon hâlâ yükseklerde, dolayısıyla enflasyonu indirme zorunluluğu var. Bugün işsizlikle enflasyon arasında, enflasyonla uğraşmayı öne alan ileri kapitalist ülkeler, dolayısıyla güçlü para, yüksek faiz üzerinden gidiyorlar. Ama bu, iki bacağı ayrılmış politika demek oluyor. Ekonomi geriler, işsizlik artarken, faiz hadlerini düşürüyorlar.

Böyle bir durumda gelecek savaşın büyük bir masrafı var. Amerikan ordusu- nu savaş öncesi oraya taşıma gideri 16 milyar pound. İngilizlerin küçük gücünü savaş öncesi oraya götürme gideri, 1 milyar pound. Bir Cruise füzesi 1 milyon pound, bir Patriot füzesi 500 bin pound. Düşünün savaş çıkarsa yapılacak harcamayı.

Böyle savaş durumlarında her zaman ne yapıyorlardı? Bu harcama, değişik kanallardan (yeni vergiler yoluyla, fiyatları yükseltme yoluyla vb.) emekçilere aktarılıyordu. Bugün ekonominin içinde bulunduğu bu durumda fiyatları yükseltmezler, enflasyonu arttırır. Belki harcamaların bir bölümünü yeni vergilendirme yoluyla halka aktarırlar ama belli ki büyük bir miktar da devletin elindeki kaynaklardan çıkacaktır.

Ekonomi gerilemeye başladığı zaman, bunu durdurmak için burjuvazinin elinde (hangi iktidar olursa olsun), kullanacak iki alet vardır. Bir tanesi faiz hadlerini düşürmek, onu yapamıyorlar. Bir tanesi de devlet harcamalarını arttırmaktır. Yani yolları kazıp yeniden yaptırmak, havaalanı yaptırmak vb. Böylece hem işsizliğe bir önlem, hem de ekonomiye para gelir. İşte bu dev boyutlu savaş harcamaları bunun da yapılabilmesini büyük ölçüde engelleyecektir. Dolayısıyla o "Keynes'çi önlemler" dedikleri önlemlerin de önü tıkanmaktadır. Hele savaş uzarsa, devletin gerilemekte olan ekonomileri

düzeltilme yönünde kullanacağı aletler tam anlamıyla kullanılmaz hale gelecektir.

4. Körfez krizinin dördüncü büyük etkisi, *dolar ve altın* üzerinde olacaktır. Altın ve dolar her zaman kriz dönemlerinin sağlam şemsiyesi olarak değerlendirilmiştir. Her krizde dolar ve altın fiyatları yükselmiştir. Tüm devletler, bankalar, şirketler vb. rezervlerini ya altın ya dolara çevirmişlerdir. Fakat yine hemen her zaman da kısa bir süre sonra onların fiyatları da düşer. Bu kez de böyle olacak ve bu kez daha büyük çapta olacak, çünkü Amerika eskisi gibi güçlü değildir. Dolar, hele altın da çoktugü zaman bu kez devletler iflas ediyor, köşedeki bakkal değil. Böyle bir tehlike de eskisine oranla çok daha fazla bugün.

5. Körfez krizinin beşinci büyük etkisi ölçülebilir bir etki değildir ama saydığım dört faktörden de daha önemlidir. Son çözümlemede, savaşın çıkması, *ekonomideki güven duygusunu* kıracaktır. Panik kavramıyla bağlı bir durum. Paramı yastığımın altında saklayayım demeye başladığı zaman insanlar, işletmeler arkaya çöküyor. Her iflas ekonomiyi daha kötü duruma sokuyor, işsizlik o denli artıyor vb.

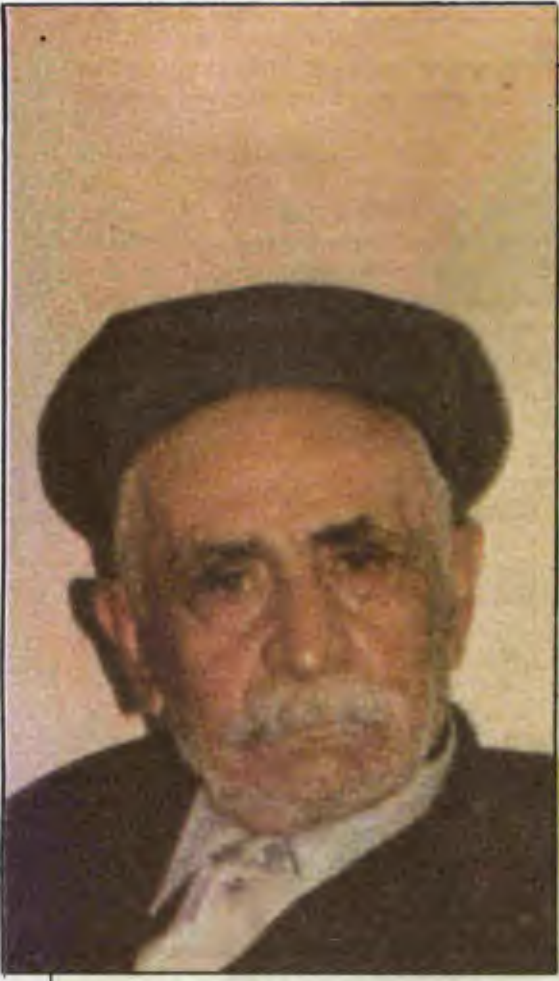
Bu arada şu kapitalist sistemin insana düşman yapısına bakın: Afrika'da Sudan, Etyopya, Angola, Mozambik ve Liberya'da bugün kıtlık, açlık var. 1991'de 20 milyon insanın açlıktan ölmesi söz konusu. İngiliz askerlerinin Körfez'e götürülmesi için harcanan ve harcanacak para 1 milyar pound. Bu para yalnızca saydığım ülkeleri değil, tüm Afrika'yı 1 yıllığına açlıktan kurtarıyor, 20 milyon insan açlıktan ölmüyor.

Son bir noktaya gelirsek, Körfez krizinin sonunda ne olursa olacak ama tarihsel bir anlamı olacak. Amerika dünya kapitalizminin lideridir. Fakat göreceli olarak gücü azalmış durumdadır. Bugün Almanya, Japonya iki büyük güçtür. Böyle bir durumda, savaşı kazanmak da fazla birşey değil, bir de savaşın sonunda barış sürecinde kimin kazanacağı sorunu var. Eğer bu iki süreçten de Amerika kazanılırsa, o zaman Amerika'nın liderliği yeni bir yaşam süresi kazanmış olur.

Körfez krizinin tarihsel anlamını Baker'ın bir sözü çok iyi anlatıyor: "Körfez krizi, soğuk savaş sonrası dönemin *tanımlayıcı anıdır*." Gerçekten de Körfez krizi, dünyadaki bundan sonraki güç dengelerinin, kapitalizmin güce dayalı hiyerarşisinin yeniden belirleneceği andır. Uzun vadeli baktığımız zaman Amerika bazı yapısal hastalıklara sahip, ve süreç Amerika'nın liderliğinin değişmesi yönündedir. Körfez, bu sıçrama noktası, bu gidişi geciktirecek ya da hızlandıracaktır.

Savaşın sonunda liderliğin *değişmesi* gibi bir durum yoktur. Ama liderliğin eriyip *yok olması* gibi bir olasılık, çok küçük de olsa, vardır. Öteki adaylar henüz liderliği alacak güce değildir. Avrupa, dünyanın en büyük pazarı bugün. Almanya da Avrupa'nın lokomotif. Japonya muazzam bir ekonomik güç. Ancak liderliğin bir başka ülkeye geçmesi için çok erkendir.

Ne olursa olsun, emperyalistler arası gelişmelerin artmakta, dünya ekonomisinin derin bir bunalıma girmekte olduğu günümüz dünyası artık son derece akışkan, hareketli, tehlikeli ama fırsatlar da taşıyan bir dünyadır.

ALİ ÖZSOY DEDE

Kavga, bu sayısından itibaren, Alevi toplumunun önde gelen temsilcilerinin çeşitli konulardaki görüşlerini yayınlamaya başlıyor. Bu röportaj dizisinin ilk konuğu, Alevi dedelerinden Ali Özsoy. Tamamı, yakında Alev Yayınları tarafından kitap olarak yayınlanacak olan röportajı, özetleyerek bölümler halinde yayınlıyoruz. Birinci bölümünü bu sayımızda ilgiyle okuyacağınız bu röportajı 84 yaşındaki Ali dedenin torunu Ali Yıldırım hazırladı.

İstersen dede, dedelikle başlayalım. Sünnilerin hacıları var, hocaları var, müftüleri var. Dedelik nedir?

Bizim dedeliğimiz şöyle: Dedelik soydan gelmiş. Oniki imam neslinden gelen bir nesil oluyor ki, bu nesillerin hepsi darmadağın olmuşlar, Horasan diyarına dağılmışlar. Canlarını almış kaçmışlar. Emeviler'den kaçtıkları gibi, Abbasilerden daha fazla kaçmışlar.

Bütün dedeler onların soyundan mı gelir?

Geleneğimize göre, herkesin iddiasına göre de böyle gelir. Bütün imamlar seyit neslinden geliyor. Bu nesile dayanmazsa Aleviler onu dede kabul etmiyorlar. Alevilikte dedelik böyle oluyor. Alevinin din adamı, dedesidir. Alevilikte rehber vardır, mürşit vardır, pir vardır.

Ne demek bunlar?

Rehberler yol açar. Mürşitler, talipleri irşat eder, ibraz eder, bilmediğini öğretir. Pirler de daha aydınlatmaya çalışır, yetiştirir.

Bu üç tanım, dedenin üç sıfatı, üç kategorisi mi oluyor?

Öyle oluyor.

Peki dedeler ne iş yapıyorlar?

Camilere toplanınca, hocalar ne iş yapıyorlar? Namaz kıldırıyorlar değil mi? Dedeler de geldiğinde cemaati biraraya getiriyor. Sonra içinden yolun kabul etmediği kişileri ayırıyor. Yola gidecek kişiler toplanıyor, bir kuzu kurban kesiyor, diziliyorlar. Dedenin vazifesi, ibadetini yaptırmak, halkı birbirine bağlamak. Kötülükleri aradan kaldırmak.

Peki, daha önceleri, dedeler gittikleri yerde sürekli mi kalırlardı, belli zamanlarda mı giderlerdi?

Bir ara belli zamanlarda

gidiyorlardı. Herkes işinden gücünden boşluk zamanına geldi miydi giderlerdi.

Dedeler köylere gittikleri zaman nasıl bir program uygularlar? Mesela sen gittiğin zaman nasıl bir program uygularsın?

Geldin talibinin köyüne. Orada bir dede vekili vardır, ileri gelen bir kişi, cemaati toplar. Gelin der, işte bizim ibadet zamanımız geldi. Toplanalım, bir birlik kurbanı keselim. Bu birlik kurbanı herkesin kesesinden, ortak. Ondan sonra da o kurbanın başında küsülü varsa barışacak, küsülüler barıştıktan sonra sırayla görgüye başlanacak.

Daha cem yok, yani ...

Oluyor, cem toplanmış oluyor işte o zaman. Ceme başlanıyor. Orada barış görüşü olduktan sonra bu sefer meydana post serilir, herkes geçer.

Bütün köylü, bütün cemaat mı geçer?

Bütün cemaatin hepsi birden geçemez, yola girenlerin hepsi geçecek. Başboşlar geçecek değil ya!

Yola girmek ne demek oluyor?

İkrar verip bağlanmak. Diye-lim yeni birileri geldi. Kapıdan alır, boğazına bir yağlık takar. "Hü tarikat erenleri, şeriattan tarikata, tarikattan marifete, marifetten sırt-ı hakikata, bir çift koç, kuzu kurban getiriyorum. Yolumuza, erkanımıza, tarikatımıza dahil olmasına kabul eder misiniz?" deyip, adını atar gelir. Üç defa, beş defa neyse söyler. Cemaattan dede sorar: "Ayn-ı cem kardaşları, bunlar hak huzuruna, pir divanına geliyorlar, yolumuza girmeye havas etmişler. Buyruğunun, erkanının, tarikatının, hepsinin yükümlerini, yüklerini yüklen-

meyi temin ediyorlar. Buyrun bu canları cemiyetinize kabul eder misiniz?" Bekar gelmez evli gelir. Cemaat da, "bizim iyi huyumuzla huylanırlarsa, yolumuzla yollanırlarsa biz onları kabul ederiz, niye etmeyeceğiz" der. İkrar verir, orada cemaatle görüşür, niyazlaşır, ondan sonra geçer, oturur.

Ayrıca dede evinde okuyacağı sözler vardır. Okur, gelir bu sefer dedenin yüzüne, dizine başlarını korlar. Dede sorar:

-“Gelme gelme, dönme dönme. Gelenin malı, dönenin başı, canı bu yolda. Bu yol uzun bir yoldur gidemezsin, demirden leblebi yiyemezsin, ateşten gömlek giyemezsin. Bunları bozarsan ikrarın boynuna kemend olsun mu?”

-“Olsun.

-“Allahtan, Muhammet'ten cüda düşsün mü?”

-“Düşsün.

-“Yalan söylemeyeceğinize, haram yemeyeceğinize, kimse-nin hakkına tecavüz etmeyeceğinize, kov kovlamayacağınıza, büyüğü dinleyeceğinize” diye-rek dede ona talkın verir. “Dede talkını” derler buna. Sonra dua okur: “İllahi ellezine amentü bir allah tövbeden nasuha ve sellem teslimen kesire.” Geldin mürşide teslim oldun. Mürşidin de sana okur bunları. Bundan sonra da kalkar, şuraya geçer.

Kimler alınmaz cemaate, hangi suçları işleyenler kabul edilmez?

Kötü suç işleyenler kabul edilmez.

Hangi suçlardır bunlar?

Yalancılıktan başlar, hırsızlıktan başlar, zinadan başlar, katillikten başlar. Bunlar yine affedilir de, tek birşey vardır, o affedilmez. Fiil-i livata affedilmez. Diğerlerinin hepsi de affedilir.

Peki, suç işleyen cemaatten

nasıl atılır, bunun bir yolu var mı?

(Dinleyenlerden bir kadın: Koymazlar içeriye.)

Tabii, fiili olarak ceme giremez.

Karar vermeden nasıl kovulur?

Karar verilir, cemaatin hepsi karar vermiş olur. Gelirler dedeye derler ki, falanın şu suçu var derler, onu daha sokmazlar oraya. Gelemez de. Suçunu bildiği için gelemez. Dede kapısına gelir özür diler: “Ben bundan sonra bu suçu işlemeyeceğim, medet, mürüvet, alın elhamımı, verin imanımı, beni bu kapıdan kovarsanız bacadan düşeceğim, bacadan sokmazsanız damdan düşeceğim” der.

Yani ufak tefek suçlar bağışlanır. Büyük suçlar ancak zamanla bağışlanır. Onların zamanı vardır. Bir seneden, üç seneden, yedi seneden, oniki seneye kadar düşkünler var.

Düşkün ne demek?

Suç işleyip cemaatin dışına düşen demek.

Eskiden cemaatin dışında kalan adamla mesela köyde hiç kimse konuşmuyordu. Bu onun için çok zor olmuyor muydu?

Zor ki nasıl zor. Senden ateş almıyorlar, evine gitmiyorlar, sana merhaba demiyorlar, seni yanlarına koymuyorlar. Ceza olmaz olur mu, büyük ceza oluyor.

O zaman, toplum kendi mahkemesini kendi kurmuş oluyor değil mi? Kendi yargılamasını kendi yapmış oluyor.

Kendi yargılıyor. Geçmişte, Alevi öyle para çalmış, şu olmuş, bu olmuş diye birşey duyuluyor muydu? Amme davası bile yoktu Alevilerin.

Hepsini dede mi çözerdi, ne yaparlardı?

Hepsini de çözerlerdi. Cemaat çözerdi. Dedenin ağır yükü var. Alevi dedesinin bir hakim kadar iyi hüküm vermesi lazım. Köyde her türlü işleri köyün bütün cemaati toplanıp ortaklaşa çözüyordu. Dede geliyor, başkanlık ediyordu.

Diğer zamanlarda işlenen suçlar da dede geldiği zaman mı yargılanırdı, konuşulurdu?

Hepsi o zaman konuşulurdu. Diyelim yeni evlenmiş biri-

sini ikrara kabul ediyorsun. Ne tür telkinlerde bulunuluyor?

Demin dediklerimin aynısını ona da yapacaksın işte. Karısına da, kendisine de aynısını. Musahip de tutanlar var. Musahiple dört kişi oluyor, bacı-kardeş oluyorlar.

Musahip onlara kefil mi olmuş oluyor?

Birbirlerine kefil oluyorlar. Ben bunun herşeyine kefilim diyor. Musahibin biri yanlış bir

iş yapsa o zaman ötekilerin hepsi de sorumlu oluyor.

O zaman toplumdaki herkes birbirinden sorumlu olmuş oluyor.

Öyle, öyle.

Peki, sen ne tür telkinlerde bulunuyordun, ne diyordun gelen adama?

Dostlarını incitmeyeceksin, kimsenin hakkına tecavüz etmeyeceksin, yalan söylemeyeceksin, haram yemeyeceksin, hırsızlık yapmayacaksın, kimse-

nin ırzına, namusuna kem narla bakmayacaksın. Bunun formülü bu. Elin ile koynadığını almayacaksın, gözün ile her gördüğünü söylemeyeceksin. Gelme gelme, dönme dönme. Gelenin malı, dönenin canı. Bunun için, sen bu yükü taşıyabilirsen gel, taşıyamazsan gelme. Üç şart var zaten.

Nedir bunlar?

Üç şart, eline, beline, diline sahip olmak.

Bunların açık anlamı ne-

dir?

Eline sahip olmak, hırsızlık yapma demek. Diline sahip olmak, yalan söyleme, haram yeme demek. Beline sahip olmak da başkasıyla gezme, zina etme demek. Demin ben ne anlattım sana?

Zahit bizi niçin tanedersin
Hakkı sevmek mi suçumuz bizim
Senin gibi puta boyun eğmeyiz,
Yoktur menatımız, haçımız bizim

Haramdan, zinadan, büyüden
kaçarız
Menzil menzil haktan yana göçeriz
Birlik meydanında serden geçeriz
Kurbana layık koçumuz bizim

Bizler Bektaşiyiz ayrı değiliz
Hemen sağ geçeriz sayrı değiliz
Birlikteyiz, ayrı gayrı değiliz
Bir kimse sayılır üçümüz bizim

Kırkımızı bir gilman ederler
Azmeyleyip haktan yana giderler
Gönül kabesini tavaf ederler
Yazılır yüzbin hacımız bizim

(Biz birbirimizin gönlünü
tavaf ederiz, Kabe'yi tavaf
etmekten daha hayırlı bizim
yaptığımız diyor.)

Menar aksımından nefsimiz bildik
Mürşid meydanında tövbeyi kıldık

(Mürşid bize tövbe ettirdi.
Elinize, belinize, dilinize sahip
olacağınıza tövbe edin dedi.)

Gönül aynasını farkettilik sildik
Dışardan görünür içimiz bizim

Kafirin seyrettik aşkın zeminde
Hakkı isbat ettik birlik deminde
Akıl meclisinin irfan ceminde
Bulunsa bir-iki katımız bizim

Bizim toplumumuz bir akıl
meclisi, irfan cemi. Burda edeb
erkan öğrenilir. Bizim ibadeti-
mizin, tarikatımızın, cennet-ce-
hennemle ilgisi yok. Ne cennette
aşkımız var, ne cehennemden
korkumuz var. Yalnız insanın
haklarını savunmak. İbadetimi-
zin vaziyeti bu.

Aşık Dertli cumada camiye
götmüş. -Sünni asıllı Aşık Dertli-
Vaaz ediyormuş hoca: "Ey
müslümanlar, bu dünyada beş
vakit abdestini alıp, namazını
kılana, ramazan ayında otuz
gün orucunu tutana, yarın cen-
net-i âlâda bin odalı köşk,
beşyüz tane huri kızı verecek
cenab-ı allah" diyor. Abdest
alıp namaz kılmayanları da
cehennem narına sokuyormuş,
çatır çatır yakıyormuş. Aşık
ayağa kalkıyor, "hoca" diyor,
"çıkıp kürsüye tak tuk ediyor-
sun, hayın huyun bu kadar
kazanç için mi?".

**Peki Aleviler neden namaz
kılmaz?**

Namaz diye ibadete diyorlar
değil mi? Aleviler de diyor ki,
bizim de ibadetimiz var, beş
vakit namaza niye ihtiyacımız
var? Yalvarmak değil mi? Alevi
milletinin ibadeti öyle birşey
değil. Beş vakit namaz düzen-
lenmiş, şekillenmiş ama kimler

tarafından olmuş? Kim yapmış
bunu? Allah mı göndermiş?
Allah kulunun başına bela sar-
maz, bir. Allahın kulu yalnız sen
değilsin, iki. Dünyada allahın
Rumu var, Ermenisi var, Yahu-
disi var, Nasaranisi var. Hepsi-
nin, hepsinin de ayrı ayrı
ibadetleri var.

Bizim Alevi milleti de demiş
ki, eğilip kalkmayla ibadet ol-
maz. Oturduğun yerde de olur,
toplumun ibadeti de olur. Top-
lumda, cemde görgü, sörgü ol-
duktan sonra bir de cem din-
lerler. Ona da halaha namazı
derler. Semah dönülür, miraçla-
ma söylenir.

**Bunlara ilişkin bir deyiş var
mı, Alevilerin ibadet biçi-
mine ilişkin?**

Binlerce binlerce oğul. Al
birini.

Zahit Kuranı çıkar koynundan
Hidayet vermemiş bu kitap sana
Seher etmiş bunu yaradan
İçinden doğmamış bir hitap sana

Mazhar oldu insan sırrın yüklemeye
Can verdi zuhuru cism-i aleme
Eylemedi bir secde ademe
Biraz bu hissedenden hisse kapsana

Adam suretin berrahman göründü
Cemalında sırrı Kuran göründü
Kudreti nutkundan ayan göründü
Tapacaksan bana hakka tapsana

Allah eve girmez sırr-ı mutlak
Dört duvara secde kılan ahmaktır
Haccetmeden maksat gönül
yapmaktır
Sen de behey Nazım gönül yapsana

Gel derviş beri gel yabana gitme
Her ne arar isen isbat sendedir
Beyhude nefisine eziyet etme
Kabe ise maksudun rahman
sendedir

Çöllerde dolaşıp seraba bakma
Allah allah deyip sehaba bakma
Talib-i hak isen kitaba bakma
Okuma bilirsene Kuran sendedir

Kuru mana verme küfr ile dine
Varıp gelme şaşkın şekki gümene
Arif isen agah ol sırrını deme
Vesvesen küfürdür iman sendedir

Gir gönül şehrine dolaş yerinde
Riyaset ne imiş günt ile zerre
Yalnız sen kadırsın hayırla şerre
Şerre meyil isen şeytan sendedir

Cahil mezahire hak diye bakar
Her köşe başında bir kandil yakar
Bu seyr-ü havadis durmadan akar
İlelebet baki olan sendedir

Herşeyin varlığı senin özündür
Cenan için gören senin gözündür
Aleme hükmeden senin sözündür
Kalbim kürsüdür sultan sendedir

Bir de şu var:

Sen seni yitirip gezme ırağı
Sen seni gör cümle eşki sendedir
Sen sende bulursun sana gereği
Sen seni gör cümle eşya sendedir

Sen seni bilirsene rahman olursun
Sen kendi dardına derman olursun
Sen seni bilmezsen şeytan olursun
Sen seni gör cümle eşya sendedir

Senin dışında hiçbir şey yok,
hep sendedir. Bunlar canlı et,
(cennet). Cansız etin cenneti
olur mu? Ahiret diyorlar. Ruh

bedenden çıktıktan sonra insan ne olur? Ağır bir et olur. Ahiret, ağır et. Sürüklesinler takır takır, ne duyar ne birşey. Ahiret neymiş? İşte bildiğin ağır bir et o.

Dede, İslamın beş tane şartı var deniliyordu.

İslam'ın değil Müslümanlığın şartı beş. İslamın şartı ne biliyor musun? İslamın şartı "eline, beline, diline sahip ol". İslamın şartı bu, onlar Müslümanların şartları.

Müslümanlıkla İslam ayrı mı diyorsun?

Tabii ayrı, ne ya?

Nasıl bir ayırım var?

Nasıl bir ayırım mı var? Malını haraçtan, başını kılıçtan kurtarmak için, "Müslüman oldum" diyorlar. İslamlar kılıç görmeden imana gelmişler.

İzmir'de, Basmane'de bir otelin yazıhanesinde oturuyorduk. Otelci çok severdi beni, ben de onu çok severdim. Orada sohbet ediliyordu, birisi benim için Müslüman dedi. "Ben Müslüman değilim" dedim. "Ya nesin" dedi. "Ben İslamım" dedim. "İslam ayrı, Müslümanlık ayrı mı?" dedi. "Ayrı" dedim. "Peki, yarın burada buluşabilir miyiz, ben bunu araştıracağım" dedi.

Gitmiş, dolanmış, yarınası gün orada o saatte buluştuk. Bir profesör arkadaşı varmış. Ona sormuş: "Bir Alevi bana, ben Müslüman değilim, İslamım dedi, Müslümanlıkla İslamlık ayrı mı? Sen buna ne diyorsun?". Adam şöyle cevap vermiş: "Doğru söylemiş."

Müslümanlığın şartları Kuran'da geçmiyor mu?

Kuran'ın hepsi onların başına calınsın. Adını Kuran deyip çıkartmış. Kendi kitapları yahu, kendileri yazmış.

Aleviler neden oruç tutup, hacca gitmezler? Nedeni ne bunun?

Nedeni mi? Bağdat'ta Abbasi Halifeleri zamanında Hüseyin bin Mansur varmış. Hac mevsimi yaklaşmış, hac tedariki görüyorlarmış. Hüseyin bin Mansur diyor ki, "Ey müslümanlar, her kimin ki göynünde hac arzusu varsa o zade-i lahla kader olmaya. O zadeleşmiş bir şehir. Bulunduğu yerde dört köşeli bir haneyi temizleye. Yalnız başına ibadetini yapa. İbadetini tamamladıktan sonra bu haneye yetim çocukları toplaya. Onlara kadir olduğu taamı yedire. Onlara birer gömlek giydire. Onlara yedişer dirhem dinar vere. Onların elini öpmek hacılığın kaymakamıdır. Hacca gitmeye lüzum yoktur" diyor.

Münkirler, "şeriatın şartını bozucu vaazda bulundu" diyorlar, halifeye şikayet ediyorlar. Halife, "verin fetvasını, a-sayım" diyor. Fetvayı yazıyorlar: "Hüseyin bin Mansur şeriatın şartını bozucu vaazda bulunduğundan dolayı şer'an

asılması caiz bulunmuştur." Halife hemen adamı darağacına çektiriyor. Darağacında üç gün sallandırıyorlar. Dördüncü günde indiriyorlar, yakıyorlar.

İşte Aleviler böyle doğru söyleye söyleye gelmişler. Adam diyor ki, "beytullah allahın evi". Aleviler de allahın evi olmadığını, taştan duvar olduğunu biliyorlar. Onun için gitmiyorlar oraya. Gitmezler, ihtiyaçları yok. Hacca gitmeye ihtiyaçları yoktur.

Zamanında o binanın etrafına Arap kabileleri senede iki sefer toplanıyorlarmış, bir yaz bir kış. Senede iki sefer pazar ediliyor-muş. Hz. Muhammed buraya İslamiyeti kabul ettirdikten sonra bire indirmiş, kaldırmamış. (Senede bir defa değil, ömrü müddetinde bir defa.) Çünkü Mekke'nin başka geliri yokmuş. Ziraatçılığı yok, bağcılığı yok, davarcılığı yok, sığircılığı yok. Bugünkü gibi petrolü de yok. Bir ticaret var, o da insanların toplanmasına bağlı. Burayı tavaf etmek sevap diyor. Oranın gelirini artırmak için. Öyle değil mi ya? Oraya birşey götürüyor adamlar, boşa gitmiyorlar ya? Para götürüyorlar, masraf ediyorlar.

Ramazanda niye oruç tutmazlar?

Ramazan nedir de oruç tutsunlar? Katil ayı ramazan. Hz. Ali'yi ramazanda hançerlemişler.

Diğer bütün müslümanlar tutuyor?

Elbette, sevindiklerinden tutuyorlar. Leyl-i kadir kutlu gece demek oluyor. Ramazanın 19'unda Hz. Ali efendimiz yaralı, 22'sinde dünyasını değiştiriyor. Şam'da 27'sinde duyuluyor. O gün Muaviye sabahlara kadar milleti yatırmıyor. Davullar zurnalar, düğünler, bayramlar, şamatalar, şenlikler, şadımanlıklar yaptırıyor. Yeme içme oluyor. 30'unda da bayram ettiriyor Muaviye. Diyorlar, "Ya Muaviye, bu ne bayramı?" "Şeker bayramı" diyor. Muaviye'nin istiklal bayramı o. Şimdi olmuş mukaddes. Her kötülük bu ayda temizlenirmiş! Her suç bu ayda affolunmuş! Bizim on gün orucumuz ise Hz. Hüseyin'in şahadetinden gelmiş. Bizimki yas orucu. Senin baban ölünce yas çekmedin mi? Onlara bağlandığımız için, onları sevdiğimiz için, biz onların yasını sene be sene çekiyoruz. Peygambere ümmet olmuşlar, evladını hasar etmişler. Peygamberin evlatlarını kılıçtan geçirmişler. Nasıl peygamber ümmetiymiş o?

O da fikir bir adammış ama. Ne yazık. Çok büyük adamdı. Hiç rasgeldin mi o adama sen? (Turan Dursun'dan söz ediyor Kavga)

Rastgelmedimama yazılarını hep okuyorduk.

Müftüymüş o. Müftülüğün de büyük bir iyiliği yok ya. Bu

adam kafayı çalıştırmış.

Şimdi dede, orucu, ramazan bayramını, namazı, hacca gitmeyi Aleviler kabul etmiyor değil mi?

Eden korkusundan ediyor. Yoksa inancından etmiyor.

Peki şimdi şöyle bir çelişki yok mu? İranlılar da Ali'ye bağlı.

Biz İranlılarla bir kefeye konmayız. Konamaz.

İran Şiiliği nasıl birşey? Bunu nasıl açıklamak lazım?

Onlar en büyük gericiliği oluşturuyor. Bu nasıl Alevilik diyorum ben de aklımca. Benim aklım ermez buna. Ne Ali'nin rejimini tutuyor onlarınki, ne Sünnininkini. Hiçbirini tuttuğu yok. Nasıl bir kanunsa. Mesela bir dinsel nikahları var, tamam yani. Bir günlük, üç haftalık, üç aylık, altı aylık. Yani şeriatın şartlarını bile istedikleri gibi kabul ediyorlar. Zoraki değil ya. Kuran isbat ediyor diyorlar.

Bizim Alevilerle hiç ilgisi yok onların. Hacı Bektaş-ı Veli'nin kurmuş olduğu kanunlarla ilgisi yok.

Peki Hacı Bektaş düşüncesi nelele dayanıyordu?

Hep dürüstlüğe, doğruluğa, insan haklarına dayanıyordu.

Hacı Bektaş felsefesinde kadın hakları diye birşey var mı?

Yok mu ya? Yolda, tarikatta hep eşitle beraber geliyor. Cemine, cemiyetine eşitle beraber geliyor. Kadın haklarına öyle yer vermiş ki hem. Sen ne yersen o da onu yiyecek. Sen ne öğrenirsen o da onu öğrenecek. Yer vermişler ki, nasıl vermişler. Sen neysen o da o.

Peki dede, Alevilik Osmanlıda neden hep böyle horlanmış?

Osmanlılara da karşı çıkmışlar. Alevilere karşı epeyce zulüm uygulamışlar. Osmanlı padişahlarının birçoğu yapmış. Çünkü Sünnileştirememişler. Kendi kanunlarını, kendi rejimlerini kabul ettirememişler, Aleviler ezilmişler, büzülmüşler, kabul etmemişler.

Pir Sultan Abdal Osmanlıya karşı direnişin simgesi mi?

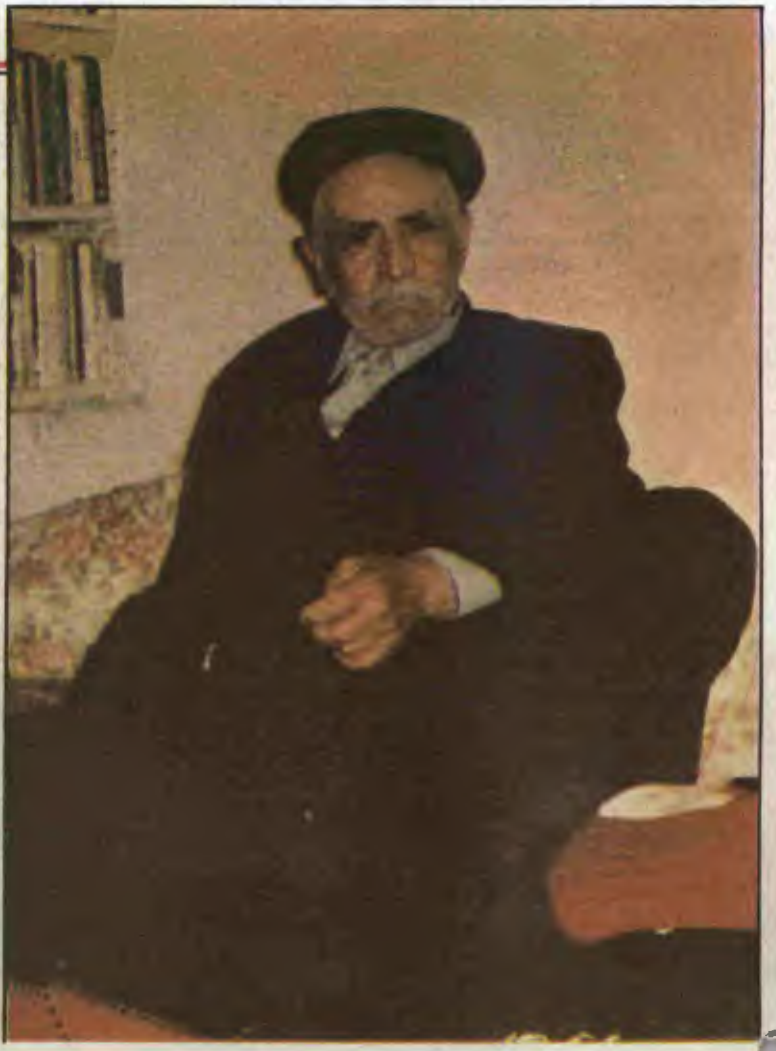
Tabii. Ne diyor: "İstanbul şehrinde sahib-i devlet, tac-ı devletiyle bulunmalıdır". Dört-yüz sene evvel bu devrime başlamış.

Mesela:

Şu alemi guruh guruh gezelim
Müminleri bir katara dizelim
Münafığın sarayını bozalım
Yıkalım bakalım nicolursa olsun

Pir Sultan'a hüda yardım etmez mi
Erenler bağında bülbül ötmez mi
Yattığımız gayri yetmez mi
Kalkalım bakalım nicolursa olsun

Gelin canlar bir olalım
Tevekkel tü taalallah
Münkire kılıç vuralım
Tevekkel tü taalallah

Özü öze bağlayalım
Sular gibi çağlayalım
Bir yürüyüş eyleyelim
Tevekkel tü taalallah

Tutalım gelelim başa
Münkirlerin aklı şaşsın
Taktir olan gelir başa
Tevekkel tü taalallah

Birinde de şöyle diyor:

Yürü bre Hızır Paşa
Senin de çarkın kırılır
Güvendiğin padişahın
O da birgün derilir

Nemrut gibi angar oldu
Bir sinek havaie oldu
Davamız mahşere kaldı
Yarın bu senden sorulur

Şahı sevmek suç mu bana
Kem bildirdin beni ana
Gelip yalvarmam sana
Şehinşah bana danılır

Dede, Bektaşilikle Alevilik arasında bir ayırım var mı?

Bektaşilikle Aleviliğin arasında hiçbir fark olmadığını düşünsek daha doğru olur. Alevilik olmasa Bektaşilik olmaz. Kızılbaşlık olmasa Alevilik olmaz. Bunların üçü de böyle birdir. Bunu ayrımcılar ayırmışlar, parsellemişler milleti.

Batı dünyasının Arnavutları, Giritlileri Hacı Bektaş-ı Veli'nin göndermiş olduğu adamlardan ilham almışlar, ama İslam kisvesi altında içimize Hristiyan dininden de çok şey sokmuşlar. Biz Aleviyiz demezler, Bektaşiyiz derler. Ama Kızılbaş olmadan Alevi olunmaz, Alevi olmadan Bektaş olunmaz. Nereden çıkarıyorlar Alevilikten ayrı Bektaşiliği? Diyorlar ki, Hacı Bektaş-ı Veli mücerrettir. Niye mücerret olmuş? Deli miymiş, divane miymiş bu adam? Neden

evlenmemiş? Evlat yetiştirmek istememiş mi?

Hacı Bektaş'ın kendisi Alevi değil mi? Alevi tabii. Hem de Ali sülalesinden. Oniki imam neslinden. Rum diyarına gelince tarikat kuruyor.

Dinden çok bir felsefeye benzemiyor mu Alevilik?

Alevilik büyük bir felsefedir. Hangi dinin daha üstün bir felsefesi var? Alevilik, tasavvufçuluğun bir kolu. Tasavvufçuluğun sözünü, felsefesini yapan kişi Ali olmuş. Dügümü Ali çözmüş.

Gerçeği arayacaksın. Birşeyin gerçeğini anlamak için ne yapmak lazım? Açıklaması lazım. Bir deyişte şöyle diyor:

Ben ademde gördüm sebtel mesai
Bir masal meydanında görülmedim
Şahının emriyle var etti seni
Anasultan dörde bölünmedi

Yani ananla baban var etti seni. Anasultan dörde bölünmedi. Bir yerde de şöyle diyor:

Levh-i mahfuz kaleminde yazılmış
Kişi mukadderata uyasın demiş

Sünniler diyor ki, levh büyük bir kalem imiş. Mahfuz da koca bir deftermiş, dünyada ondan büyük defter yokmuş. Senin ne olacağın orada yazılmış. Levh baban, mahfuz da anan be!

Levh-i mahfuz kaleminde yazılmış
Kişi mukadderata uyasın demiş
Nardan geçmiş nur-u ervah
süzülmüş
Tohumu manadan doğmasın demiş

Nar kim? Nardan geçmiş nur-u ervah süzülmüş. Babadan geçmiş anaya. Kul yapmış. Kul yapıyor onu.

KUVEYT BAHANE, GERÇEK HEDEF PETROL

Taraf değil, karşıyız

Ethem Irmak, yazısında, savaşın arka planını, çeşitli somut sonuçlarını ele alıyor.

Irak'ın Kuveyt'i ilhakı, öteden beri Ortadoğu petrol-lerini kendi denetimi altına almak isteyen ABD'ye, bölgeye asker yığma fırsatını verdi. Körfez krizi, sosyalist sistemin çöküşü ve Sovyetler Birliği'nin baş düşman olarak ortadan çekilmesiyle birlikte, emperyalist sistemin iç çelişkilerinin azdığını, emperyalistler arası rekabetin keskinleştiğini yansıtan bir ayna oldu.

ABD Temsilciler Meclisi Silahlı Kuvvetler Komitesi başkanı Les Aspin, ABD'nin emperyalist dünyadaki liderliği ile Körfez savaşının bağını, bir konuşmasında açıkça şöyle koyuyor: "Körfez savaşı önümüzdeki en az on yıl için ABD'nin uluslararası rolünü belirleyen bir andır."

Zoraki de olsa ABD'nin liderliğinin kabulü, emperyalist kampta henüz rakipsiz olduğunu doğrulanmasıdır.

Bu arada, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmden yana güçler hareketlendiler. Sovyet dış siyasetini ABD'nin basit bir uzantısı durumuna getiren dış işleri bakanı Şevardnadze'yi istifaya zorladılar. ABD işbirlikçisi Şevardnadze'nin istifasıyla birlikte, Sovyetler'in Körfez siyasetinin farklılaşma eğilimine girdiği görüldü.

Yalnız Sovyetler Birliği değil, Çin, İran, Kuzey Afrika ülkeleri ve bağlantısızlar da savaşın durdurulması için girişimlerde bulunuyorlar. Ancak, yeniden paylaşım başlamıştır. Dev bir askeri gücü Ortadoğu'ya yerleştiren ABD'nin bölgeye yerleşmesini diplomatik manevralarla engellemek iyice zorlaşmıştır. Bir yanda AT ülkelerinin bir yanda da Türkiye gibi, doğan emperyalistleşme

fırsatının üzerine balıklama dalmak isteyen çeşitli ülkelerin getirdikleri "öneri" ve "planlar", Ortadoğu'da tartışmanın, sınırların yeniden çizilip çizilmeyeceğinden çok, nasıl ve kimlerle çizileceği üstüne yürüdüğünü anlatıyor.

Dünya ekonomisi savaştan çok önce gerileme içine girmişti. Savaş, dünya ekonomisindeki gerilemenin hem bir ürünü, hem de hızlandırıcısı oluyor. Bir aydır süren sıcak savaşın temel ekonomik etkilerini önceki sayfalarda okuduğunuz yazısında R. Yürükoğlu beş alanda ele almıştı. Biz de bunları günümüze getirmeye çalışalım:

1.*Petrol.* Petrolün varili ocak başında 26.5 dolar iken savaştan hemen önce 32 dolar düzeyine çıktı, savaşla birlikte kısa sürede 20 dolara - savaş öncesi- nin de altına - düştü. Petrol üretimi savaş öncesine göre arttığı gibi, ABD, savaşın yaratacağı paniğe karşı bir önlem olarak, petrol stoklarını piyasaya sürüyor. Bu arada en büyük 10 uluslararası petrol tekelinin kârları iki kat arttı.

2.*Doğrudan ekonomik etkiler.* Dünya ticaretinde, çeşitli endüstri dallarında, taşımacılık, turizm dallarında gerileme hızlandı. Son günlerin en çarpıcı örneği hava taşımacılığında yaşanıyor. Avrupa'da bütün havayolları yolcu kaybetti, zarar etmeye başladılar. Havayolları hükümetten yardım istiyorlar, kendi aralarında seferleri birleştirerek harcamaları kısmayı deniyorlar. Durumu savaştan önce bozulmuş olan Pan Am şirketi, savaşla birlikte iflas etti. Avrupa Havayolları Derneği başkanı Bernard Attali, bu daldaki krizi sektörün "son 40 yıldaki en büyük krizi" olarak değerlen-

dirdi.

Hava taşımacılığındaki gerileme bu işkolunda çalışan binlerce işçinin işten çıkarılmasını getirdi. Bu durum, turizmin içinde bulunduğu yığınsal rezervasyon iptali şokuyla yakından bağlıdır. Turizm şirketleri, lokantalar, oteller, iflas furyasındalar.

3.*Mali harcamalar.* ABD ve İngiltere'yle öteki "koalisyon" ortaklarının savaş masrafları, şimdiye dek büyük çoğunluğuyla Suudi Arabistan, Kuveyt, Körfez Emirlikleri, Japonya ve Almanya'nın katkısı, bir ölçüde de savaşan ülkelerin bütçelerinden ayrılan kaynaklarla karşılandı. Ancak, şimdiye dek 48 milyar dolar harcama yapan Suudi Arabistan'ın rezervlerinin erimekte olduğu, nakit para sıkıntısı çekmeye başladığı, bu yüzden dış borç aldığı belirtiliyor. Öte yandan, savaşın uzun sürmesi durumunda ABD'nin ve İngiltere'nin daha fazla mali kaynak ayırması gerekecek, bu da zaten gerilemeyle dengesi bozulmakta olan ekonomiyi iyice olumsuz etkileyecektir.

4.*Doların durumu.* Savaş öncesi yükselen dolar, savaşla birlikte düşmeye başladı. Bu eğilimin dünya çapında yaratabileceği olumsuz etkileri bilen öteki emperyalist ülkeler (Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa, Kanada merkez bankaları), doların değer yitirmesini bir noktada durdurmak için son sıralarda piyasadan büyük miktarlarda dolar çekmek zorunda kaldılar. Ama bu sürgit uygulayabilecekleri bir yöntem değildir.

5.*Ekonomideki güven duygusu kırılıyor.* Ekonomik gerileme ve savaşın getirdiği belirsizlikler daha şimdiden birçok şirketin iflasını getirdi. İnsanlar ban-

kalara olan borçlarını ödeyemez duruma geldiler. İşsizlik artmaktadır. İngiltere'de işsizliğin son iki yılın en yüksek düzeyine ulaştığı açıklandı.

Bir yanda dünya ekonomisindeki gerilemenin hızlanması, bir yanda savaş, toplumsal muhalefeti genişletmektedir. Savaş karşıtı gösteriler dünyanın her yerinde sürerken, Türkiye'de de başta sendikalar olmak üzere geniş emekçi yığınları savaşa karşı çıkıyorlar. Burjuvazinin önde gelen sözcüleri bile, gö-nüllerinde yatan savaş isteğini, toplumda yaratacağı tepkilerden çekindikleri için, açıkça ortaya koyamıyorlar.

Bu arada sol harekette, savaş karşıtlığı adına yapılan iki önemli yanlış işaret etmek gerekiyor:

İçinden geçtiğimiz dönemi kavrayamadığı görülen devrimci harekette, birçok yalpalama ve tutarsızlık görülüyor. Emperyalizmin saldırgan lideri ABD ile ters düştü diye, emperyalistleşme özlemi içindeki bir başka saldırgan gücü, Irak'ı "anti-emperyalist" görüp destekleyenler var.

Bu, içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu, emperyalistleşme aşamasına gelmiş, orta derecede gelişmiş (zayıf halka) ülkelerin konumunu, ihtiyaçlarını, nesnel dürtülerini anlayamamakla yakından bağlıdır. İstenmese de, sosyal-emperyalizme varır.

Oysa Türkiye işçi sınıfının çıkışı, ne emekçi halkların, ezilen ulusların *baş düşmanı* ABD emperyalizmini, ne de bölge emekçi halklarının yerel ama tehlikeli bir düşmanı olan Saddam Hüseyin rejimini desteklemede ya da haklı görmeye

değildir. Doğrusu, emperyalist savaşa, savaşın taraflarına şiddetle karşı çıkmak, savaşın Türkiye toplumuna getirdiği işten çıkarmalar, işsizlik, yoksulluk, savaş vurgunları gibi sonuçlarını örnekleyecek sınıf mücadelesini yükseltmektir.

Birinci yanlışla bağlı bir başka nokta, solcuların bir bölümünün, dinci gerici toplulukların "savaş karşıtlığı" görüntüsü altında yaptıkları Saddam destekçisi eylemleri, akıl almaz bir tutumla, "anti-emperyalist", "barış yanlısı" eylemler olarak görmesi ve göstermesidir. Dahası, bazı "sol" örgütler, güç kazandığı zaman eli gırtlaklarında olacak dinci gericiliği desteklemekle kalmıyor, onlarla ortak miting, eylem birliği yapıyorlar. Camilerde toplantı yapıyorlar.

Ne Saddam, ne de dinci gericilik, Türkiye işçi sınıfının dostu, müttefiği değildir. İşçi sınıfımızın atası Aleviliğin haklarının savunusuna burun kıvrınanların, çember sakallı gericilikle "omuz omuza" gitmesi unutulacak, hoş görülecek bir tutum olamaz.

Dost, Irak'ta devrim ve sosyalizm kavgasının sahibi olan Irak işçi sınıfıdır. Dost, Kürt halkıdır. Dost, içimizde, ülkenin onurlu tarihinin sahibi, emeğin hakkını yüzyıllar boyu kollayıp savunan köca Alevi-Bektaşilik'tir.

Şöyle ya da böyle Ortadoğu'da sınırlar yeniden çizilecektir. Doğrusu bunu bölge halklarının kendilerinin yapmasıdır. Bölgede kalıcı ve adil barış, halkların kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi ile, bölgede toplumsal devrim ve demokrasiyle sağlanabilir. ■

Çoğunluğun Amerikası

Bugün kapitalizm tümüyle uluslararası olmaktadır ve tarihte ilk kez tümü ile uluslararası olan bir proletarya yaratmıştır. Gelişmekte olan dünya çapında devrim, tüm işçi sınıfı devrimcilerinden enternasyonalist görevi başa almamızı istemektedir. Bu ruhla, Kuzey Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (KABD) ekonomik ve siyasi koşullar üzerine gerçekleri size sunuyoruz.

KABD ve geri kalan kapitalist dünya derin bir ekonomik krize girmektedir. Bu krizin temelinde, elektroniğe dayalı, emeği azaltan teknolojinin gelişimi yatmaktadır. Elektroniğe dayalı üretim, mekanik enerjiye dayalı üretimin yerini alıyor. Bu teknoloji, üretimde, dünya çapında milyonlarca işçiyi kalıcı olarak işinden eden bir devrim yarattı.

Kuzey Amerika işçi sınıfı aldığı ücretler açısından dünyada dokuzuncu sıradadır.

KABD'de yaklaşık 60 milyon insan - toplam nüfusun neredeyse dörtte biri - yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Nüfusun çok küçük bir parçası ise devasa bir zenginliği kontrol ediyor. Yaratılan tüm gelirlerin %43'ü Kuzey Amerika ailelerinin en üst %20'lik diliminin elinde toplanıyor. Aynı kesim, tüm net mal varlıklarının %67'sini elinde tutuyor. Onlar, nakit para, hisse senedi ya da tahvil biçimindeki net mali varlıkların da %90'ını denetim altında tutuyorlar.

Zenginlik-yoksulluk kutuplaşması öyledir ki, tüm ailelerin en üst %1'inin ortalama net zenginliği, geriye kalan %99 ailenin ortalama net zenginliğinden 22 kat daha büyüktür. Yine bu en üst %1'in ortalama net mali varlığı, geri kalan %99'un ortalama net mali varlığından 237 kat daha büyüktür. Bunun yanında, ülkedeki tüm ailelerin üçte birinin net mali varlığı ya sıfırdır ya da borç içinde yaşamaktadırlar.

Dahası, 1977-1988 arasında nüfusun en zengin yüzde beşinin mal varlığı %37,3 arttı, en zengin %1'inin zenginliği de %74,2 oranında büyüdü. Aynı dönemde yoksulluk sınırının

Biz, Kuzey Amerika Birleşik Devletleri (KABD) Komünist İşçi Partisi üyeleri, Türkiye halkına seslenme olanağı bulduğumuz için sevinçliyiz. Burjuva basının gerçekten uzak olarak, yoksulluğun olmadığı, çok demokratik bir ülke olarak tanıttığı bu ülkenin gerçeklerini bir de bizden dinleyin.

altındaki insan sayısında üçte bir oranında artış görüldü.

1930'ların depresyonu sırasında kapitalistler işsiz işçilerden oluşan yedek orduyu korumak gereğini gördüler. Hükümet, işsizler ve yoksullar için kamu yardımı sağlayan bir sistem kurdu.

Derinleşen ekonomik krizle, işçi sınıfına karşı saldırının ilk hedeflerinden birisi, toplumsal yardım harcamaları kısıldı. Yardımı "hak etme" ölçütleri değiştirildi, yardım almak daha da zorlaştırıldı.

Kamu yardım sisteminden yararlanabilmenin önüne bir dizi engel kondu. Örneğin, Kuzey Karolina eyaletinde, sübvansiyonlu sağlık bakımından yararlanmak isteyen bir kişi, 1974 yılında 12 forma doldurmak durumundayken, bugün 38 forma doldurması gerekiyor.

"Ailelere ve Bağımlı Çocuklara Yardım" programı altında nakit yardım alanların sayısı da 1,1 milyondur. Bunun üçte ikisini çocuklar oluşturuyor.

Bu programın dağıttığı yardımın türü, miktarı eyaletten eyalete değişiyor. Ancak hiçbirinin verdiği yardım bir ailenin yaşamını sürdürmesine yetmiyor.

"Yiyecek kuponları" bir başka yardım biçimidir. Bu kuponlar yalnızca yiyecek satın almak için kullanılabilir. 1970 yılında 4,3 milyon kişi yiyecek kuponu alıyor ve bu yardım devlete 550 milyon dolara mal oluyordu. 1981 yılında bu yardımı alanların sayısı 22,4 milyona çıktı ve programın maliyeti 10,6 milyar dolara yükseldi. Federal hükümet çıkarttığı yeni kurallarla, yiyecek kuponu olarak yaşayanların sayısını 1987'de 19 milyona düşürdü.

1987'de ancak 55 milyon dolayında insan kamu sağlık hizmetlerinden yararlanıyordu.

Yine de tüm ülkede 37 milyon insanın, sağlık sigortası yoktur ve kendi sağlık bakımı için ödeme yapacak gücünden yoksundur. Bu programlar tüm yoksullarının ancak %38'inin sağlık bakımını karşılıyor.

4 milyon aile kamunun sahibi olduğu ya da kirasını ödemediği konutlarda kalıyor. Ancak, bu tür konutlarda kalma hakkını kazananların yalnızca %29'u böyle konutlar bulabildiği gibi, ortalama bekleme süresi 21 aydır.

İşsizlik yardımı işçilerin çalışırken sisteme ödedikleri prim miktarıyla bağlıdır. İşsiz kalan işçiye, sınırlı, çoğunlukla bir yıldan daha kısa bir süre için ödenmektedir. İşçinin çalışırken kazanmakta olduğu gelirin belli bir yüzdesi olan bu yardım, yaşamı sürdürmek için yeterli değildir. 1975'te işsiz kalanların %75'ine yardım etmiş olan bu sistem, 1989'da işsiz kalanların sadece %29'una yardım etti.

Yapılan bir araştırmaya göre, geçtiğimiz on yılda gerçek işçi ücretleri yaklaşık olarak %10 düşmüş, çalışılan toplam süre yükselmiştir.

İşsizlik (ve kalıcı olarak işsiz kalanların sayısı) artmaktadır. 1947'de işsizlik oranı %3,9'du, 1979'da bu oran %5,8 ve 1987'de %6,2 oldu.

Araştırmalar, günümüzde iki işte birden çalışanların sayısının son otuz yılın en yüksek oranına ulaştığını gösteriyor. İki işte birden çalışanlarda 1985-1989 arasındaki artışın üçte ikisini kadınlar oluşturuyor. Böyle çalışan kadın sayısı, 1970'ten bu yana beş kat artmıştır.

Yoksulluk artmaktadır. 1970'te resmi yoksulluk sınırının altında yaşayanların toplumda oranı %11,8'di. 1980'lerde

bu oran %14'e yükseldi. Resmi rakamlara göre, yaklaşık 34 milyon insan yoksul sayılıyor. Ancak hükümet, ülkedeki yoksulların sayısını az göstermektedir. Yoksulların sayısı, gerçekte yaklaşık 60 milyondur, yani nüfusun yaklaşık olarak dörtte biridir.

Evsizlik kapitalist ekonominin çöküşünün en çarpıcı göstergesidir. Bugün, sokaklarda, kamuya ait yerlerde ya da özel ve kamu barınaklarında uyuyan tahminen 6 milyon Kuzey Amerikalı evsiz barksızdır. Banka kredilerini geri ödeyemedikleri için evleri ellerinden geriye alınanların sayısı, son 10 yılda dört kat artmıştır. Hesaplara göre, her iki dakikada bir kişi banka borcunu ödeyemediği için, ya evini geri iade etmekte ya da evi elinden alınmaktadır.

Afrika asıllı Amerikalı işçiler işçi sınıfının militan çekirdeğidir. Ülkemizdeki demokrasinin, özgürlüklerin yönünü ve sınırlılığını, gericiliğin düzeyini nesnel olarak onların savaşımları belirledi.

KABD, kölelik üzerinde kuruldu. Köleliğin bugüne bıraktığı miras, siyah işçinin özel bir baskı altında tutulmasıdır. Bu, beyaz işçinin de denetim altında tutulması için kullanıldı, kullanılıyor.

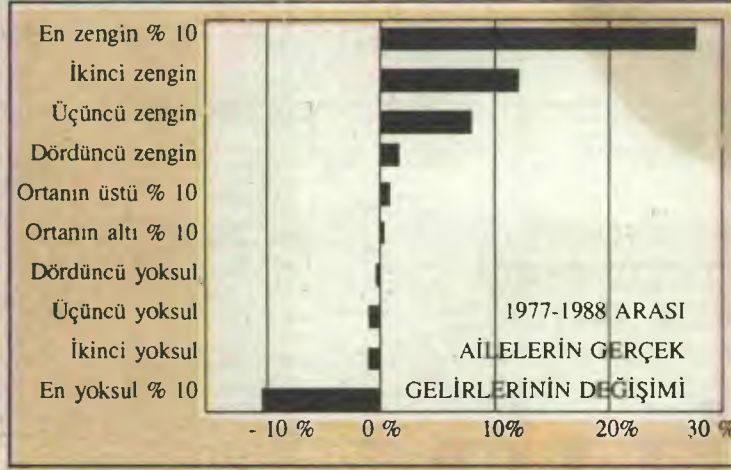
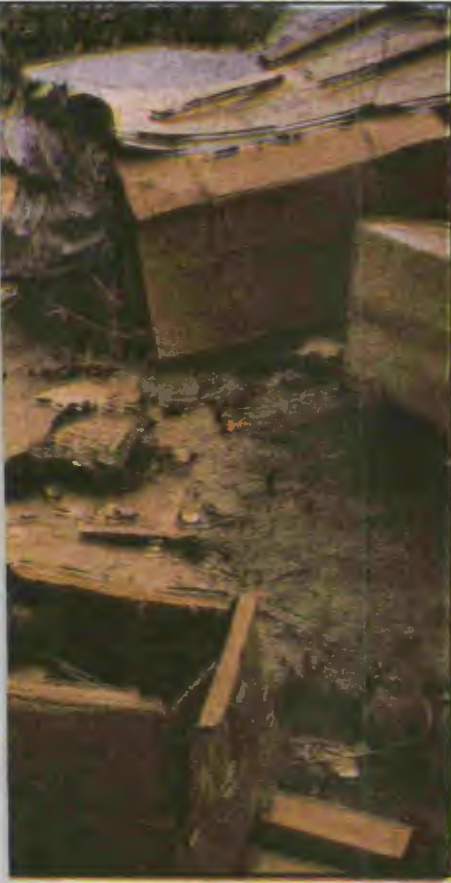
Afrika kökenli Amerikalılara, yani siyahlara uygulanan ayrımcılık işgücü pazarını, bunun sonucunda da örgütlü ve örgütsüz işçi hareketini önemli ölçüde etkilemektedir. Kapitalizm sömüremediğini besleyemiyor. Emperyalizmin, Afrika kökenli Amerikalılara yanıtı soykırımdır.

Siyah erkekler üzerine hazırlanan bir rapora göre, önümüzdeki 15 yıl içinde, bugün

yaşayan siyah erkeklerin yüzde 70'i alkolik, uyuşturucu alışkanı, hapishaneye girmiş, ya da ölü olacaktır.

Beyaz erkekler için cinayete kurban gitme şansı seksende bir, siyah erkekler için onda birdir. 20 ile 29 yaşları arasındaki siyah erkeklerin dörtte biri ya cezaevindedir, ya da şartlı salıverilmiştir. Bu oran yüksek öğrenime gidenlerin sayısından fazladır. Nüfusun yüzde 12'sini oluşturan siyahlar, cezaevleri nüfusu-

nun yarısına yakını (yüzde46) oluşturuyorlar.

Siyah gençlerin okulu terketme oranı beyaz gençlerin iki katıdır. 20 ile 40 yaşları arasındaki siyah erkeklerin yarısı işsizdir. Her üç siyahtan biri yoksulluk sınırının altında yaşıyor. 1988'de ortalama yıllık gelir, siyah aileler için 19 bin dolar, beyaz aileler için 34 bin dolardı. 1988'de siyah ailelerin %31,6'sı, beyaz ailelerin ise %10,1'i yoksuldu.

Amerikan kentlerinde yaşayan siyah yoksulların yarısından fazlası sağlık bakımından yararlanamıyor. Bebek ölümleri oranında KABD dünyada 22. sıradadır. Ancak siyah bebeklerin ölüm oranı açısından bakıldığında dünya sıralamasında 30. sıraya düşüyor.

Kuzey Amerika işçi sınıfının kilit sorunu siyah işçi sorunudur. Ancak, siyah ve beyaz işçilerin yanısıra,

başka uluslardan işçiler de (yerliler, Meksikalılar ve Meksika kökenli Amerikalılar, Puerto Rikolular, vb.) var.

Avrupa sermayesinin Kuzey Amerika'yı ilk işgalinden bu yana, yerli Amerikalılar sürekli olarak ezildiler, toprakları ve hammadde kaynakları ellerinden alındı. Yerli halklar bir soykırım kampanyası ile sistematik olarak katledildi.

Meksikalı ve Meksika kökenli ulusal azınlıktan işçiler de Kuzey Amerika işçi sınıfının diğer önemli bir parçasıdır. KABD emperyalizmi, Meksika'nın topraklarının yarısına 1848'de zorla elkoydu. Şimdi KABD'nin güneybatısı olan tüm bölge eskiden Meksika'nın toprağıydı.

Elkonulmuş bu topraklarda yaşayan Meksikalıların bugünkü kuşakları, KABD'deki Meksika kökenli ulusal azınlığı oluşturuyor. Meksika kökenli ulusal azınlıktan işçiler tarihsel olarak beyaz işçilere göre daha düşük bir yaşam standardına sahiptir ve belirli işlere alınmazlar, vb.

Meksika ve KABD arasında sürekli olarak bir işçi akımı vardır. İşgücü gerektiğinde Meksikalı işçilerin Birleşik Devletler'e girmesine izin verirler. Bu gereksinim ortadan kalkınca onları zorla Meksika'ya geri yollarlar.

Böyle milyonlarca işçi, az ya da çok süreyle ama kalıcı olarak KABD'de yaşamaktadır. Buna ek olarak milyonlarca, her gün sınırın öteki yanına gidip gelerek çalışıyor.

Onlar genellikle en pis, en zor ve en tehlikeli işleri yapar, çoğunlukla yasal asgari ücretin altında ücret alırlar. Onların emeği kapitalistler için muazzam kârlar yaratır.

KABD'nin Puerto Riko'yu

sömürgeleştirmesi dünyanın her yanında lanetlenmiştir. Bugün Puerto Riko, askeri üslerle kaplıdır. 1961'de Küba'ya karşı Domuzlar Körfezi çıkartması, 1965'te Dominik Cumhuriyeti'ne yapılan işgal ve 1983'te Grenada'nın işgali, bu üsten başlatılmıştır. Puerto Riko, KABD'nin Latin Amerika'nın içinde mevzilenmek üzere kullanıldığı üstür.

Puerto Riko'daki bu koşullar nedeniyle, milyonlarca Puerto Rikolu Birleşik Devletler'de yaşamaktadır. Bunların büyük çoğunluğu proleterlerdir. Puerto Rikolular, ülkelerinin sömürge konumuyla bağlı, eşitsizliğe dayalı bir yaşam sürdürmektedirler.

1987'de KABD'deki 112 milyon çalışanın 53 milyonu kadındı. Kadınların tarihsel olarak ikinci sınıf konumunda oluşu, kendisini düşük ücretler ve belirli tip işlerden dışlanmış olmakla gösterir. Siyah kadınlar ise, hem renk ayrımı nedeniyle, hem de kadın olmaları nedeniyle, çifte baskı altındadır.

Aile reisi olan kadınların sayısı erkeklerden fazladır. 1970 ile 1980 arasında reisi kadın olan ailelerin sayısı yüzde 97 artmış, 1987'de 28 milyonu bulmuştur. 6 yaşından küçük çocuk sahibi olan annelerin yüzde 45'i çalışmaktadır.

1989'da kadın işçilerin ortalama yıllık geliri erkek işçilerin ortalama yıllık gelirinin yüzde 68'idir. Öte yanda, kadın ve erkek işçilerin ücretleri arasındaki fark 1980'den bu yana azalmaktadır. Ama bunun nedeni erkeklerin ücretlerinin düşmesidir.

KABD'de yoksulluk sınırının altındaki her üç yetiştikenden ikisi kadındır. Kamu yardımı alan ailelerin büyük bir bölümü yalnız yaşayan anneler ve çocuklarından oluşmaktadır.

Ülkemiz kadınlarının savaşımı eşi görülmedik bir yaygınlığa ve derinliğe ulaşmıştır. Dayığa karşı, beslenme, konut, sağlık bakımı ve eğitim için kavgada, fiziksel yaşamını sürdürme çabası, neslini üretilip üretmeme haklarını (başlıcası kürtaj hakkı-Kavga) güvence altına alma kavgası ile bütünleşmektedir. Bu kavga, onmilyonlarca proleter kadını yeni bir yoldan toplumsal kavganın içine çekmektedir.

Egemen sınıf, temel hak ve özgürlükleri hızla ortadan kaldırmaktadır. Polis ve orduya genişletilmiş haklar veriliyor, tutuklananların hakları kısıtlanıyor. Devletin insan öldürmesi kolaylaştırılıyor. Daha fazla hapishane inşa edilmekte olup, polis terörü ve vahşeti, bir ulusal kampanya haline geldi.

"Uyuşturuculara karşı savaş", yurttaşlık haklarının askıya alınmasının gerekçesi yapılıyor. Örneğin Şikago'da polis birlikleri, "uyuşturucu ve silah araması" gerekçesiyle dü-

zenli aralıklarla, düşük ücretli-lerin oturduğu sosyal konut mahallelerinde "süpürme" operasyonları yapıyor. Bu operasyonlarda tüm mahalle çevriliyor, giriş çıkış yasaklanıyor, her apartman dairesi aranıyor ve orada bulunan herkesten bu binanın yasal kiracıları olduklarını ispat etmeleri isteniyor. Sonuçta olan, "uyuşturuculara ve çetelere" karşı savaş gerekçesiyle, kentin en yoksul mahallelerinde ilan edilmemiş bir sıkıyönetim uygulanmasıdır.

Yoksulluk, sokakta uyumak bir suç haline getirildi. Adresi olmayanların, seçmen listelerine yazılması yasaklanıyor ya da zorlaştırılıyor.

KABD işçi sınıfı, özellikle siyah işçiler, muhtemelen bir isyan tarihine sahiptir. Bu tarih, günümüzün olaylarına da yansıyor. İşçi sınıfının bir kesimi, emperyalistlerin vahşi saldırılarına karşı direnmek üzere, kahramanca kavgayı yükseltiyor.

● Soykırım kampanyasına karşı savaşım, daha örgütlü ve bilinçli bir biçim alıyor. Bu kavga, büyük kentlerde, özellikle siyahlara ve diğer azınlıklara yönelen cinayet, işkence ve polis baskıları kampanyasının durdurulması istemi çerçevesinde gelişiyor.

● Evsizler, birlikler kuruyor, boş konutları işgal ediyor, kendilerinin de konut hakkı olduğunu ilan ediyorlar. Evsizlerin ulusal çapta örgütlenmesi de başladı.

● Kamu yardımı alanlar, "yeterli düzeyde yardım, eşit uygulama ve iş" istemi ile örgütleniyorlar.

● Sendikacıların bir kesimi, sendikaları geçmişin "işveren sendikacılığı" bırakmaya ve geniş yığınların yaşamlarını sürdürebilmek için başlattıkları hareketle güçlerini birleştirmeye çağırıyor.

● Bazı aydınlar, sansüre karşı savaşıyorlar. Yetilerini, işçi sınıfının kullanımına sunuyorlar.

● Aileler ve gençler, gençliğe eşit, nitelikli eğitim olanağı için örgütleniyor.

Bir toplumsal devrim dönemine giriyoruz.

KABD'nin güçlü işçi sınıfı, uzun süren uyuşukluğundan sıyrılıyor. İnsanın insan tarafından sömürsünü ortadan kaldırma savaşındaki rolünü oynamaya hazırlanıyor.

Biz, KABD işçi sınıfının, tüm dünya halklarına karşı, emperyalizmin elini bağlama gibi bir yükümlülüğü olduğunu kavıyoruz.

Türkiyeli işçilere ve dünyanın diğer ülkelerinin işçilerine söz veriyoruz: Bu fırsatı kaçırmayacağız ve işçi sınıfını, "zincirlerinizden başka kaybedecek şeyiniz yoktur, kazanacağınız bir dünya vardır" çağrısı etrafında birleştireceğiz. ■

60 milyon Amerikalı (nüfusun yaklaşık dörtte biri), yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Emperyalizmin merkezinde 6 milyon kişi evsiz barksızdır. Milyonlarca, karnını "yiyecek kuponu" ile doyuruyor.

R.Yürükoğlu bu yazısında Marksist determinizm anlayışıyla bilinçli insan eylemi arasındaki kopmaz bağı ele alıyor. Bu yazı, determinizmi tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de rafa kaldırmaya çalışan oportünist anlayışa verilmiş kökten bir yanıttır. “Tarihin Savaş Çağrısı” yazısı Marks’ın 100. ölüm yıldönümü dolayısıyla Mart 1983’te yayınlanmıştı.

14 MART 1883’TE ÖLEN
KARL MARKS’I ÖLÜMÜNÜN
108.YILDÖNÜMÜNDE ANIYORUZ

TARİHİN SAVAŞ ÇAĞRISI

Bundan 100 yıl önce, tarihin bugüne dek görüğü en büyük dehalardan, Karl Marks öldü. Onun bir ömre sığdırdığı bilimsel ve siyasal çalışmaları şöyle bir sıralamak bile akıllara durgunluk vermeye yeter. Marks’ın insan düşüncesine katkılarının belki de en büyüğü, kuşkusuz *tarihin hareket yasası* dediğimiz bulgusudur:

“Tarihin büyük hareket yasasını ilk bulan Marks’tı. Bu yasaya göre tüm tarihsel savaşlar, ister siyasal, ister dinsel, ister felsefi ya da başka bir ideolojik alanda yürüsünler, gerçekte *toplumsal sınıfların savaşlarının* az ya da çok açık ifadesinden başka birşey değildir. Bu sınıfların varlığı ve dolayısıyla aralarındaki çarpışmalar da, aslında ekonomik konumlarının gelişmişlik derecesi, üretimlerinin biçimi ve onun belirlediği değişimlerinin biçimi tarafından koşullanır. Tarih açısından, doğal bilimlerde enerjinin dönüşümü yasasının taşıdığı önem kadar önemli olan bu yasanın...” (Engels, Marks’ın *Louis Bonapart’ın 18.Brumaire’ine* önsözüden.)

Tarihin hareket yasası ya da toplumların gelişme yasası diye birşeyin varlığını biz şimdi kolayca kabul edebiliyoruz. Tarihsel determinizm var diyoruz. Dünya genel olarak bir takım aşamalardan geçmiş, kapitalizme varmış, oradan sosyalizme gidecek diyoruz. Fakat ilk ortaya atıldığı zamanı düşünürseniz, bu yasanın toplum bilimlerini gerçek bilime dönüş-

türmede ne büyük bir katkı olduğu görülür. O güne dek toplum gelişmesinin bir takım yasalara bağlı olduğu gibi bir anlayış yoktu. Bunu getiren, Marks’tır.

Tarihin hareket yasası, toplumsal gelişmenin *zorunluluklardan* doğduğunu anlatıyor. Toplumun gelişmesi, şu ya da bu insan, şu ya da öyle istediği için şu ya da bu yön, gitmiyor. Dahası, toplumsal gelişmenin gidişi yalnızca insanların isteklerinden, planlarından bağımsız değildir, tersine onların bilinçlerini belirleyen bir özellik de taşıyor.

İkincisi, bu yasa bize toplumsal gelişmenin nesnel zorunluluklardan doğduğunu, ama bu zorunlulukların toplumsal güçler üzerinden, insan kafası ve insan eylemi üzerinden gerçekleştiğini anlatıyor.

“İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar. Ancak gönülleri dilediğince, kendi seçtikleri koşullar altında değil, doğrudan karşılaştıkları, veri olan ve geçmişten devralınan koşullar altında yaparlar.” (Marks, *Louis Bonapart’ın 18.Brumaire’i*)

Tarihin hareket yasasını doğru anlamının devrimci çalışma açısından büyük önemi vardır. Yaşamın her alanında önümüze çıkacak olaylarda, nesnel koşullarla insan iradesinin karşılıklı etkileşimini doğru anlarsak çok şeyi çözeriz.

Bu yasayı, doğru anlamak, devrimin

de anahtarını taşır. Çünkü tarihin hareket yasasının özünde toplumsal gelişmenin kendiliğinden, belirli yasallıklara göre ilerlediğini kavramak ve bu kavrayış temelinde gelişmelere *müdahale* etmek vardır. Yasanın en sonunda verdiği mesaj budur.

Marksizmi çarpıtmak isteyen her türlü görüş ya başında ya sonunda gelip bu yasayı çarpıtır. Bu çarpıtmanın en klasik örneği şu soruda yatar: Toplumsal gelişmenin insanların isteklerinden bağımsız yasaları varsa, toplumsal gelişme insan bilincinden bağımsızsa, sosyalizm kaçınılmazsa, o zaman sosyalizm için boğuşmaya ne gerek var? Bu soruyu yanıtlamadık mı herşey anlamsızlaşır.

Marks ve Engels’in toplumun yasallıklarını “kaçınılmazlık”, “zorunluluk”, “tarihin önünde durulmaz gidişi” gibi deyimlerle açıklamaları, Marksizmi tarihte bir fırsat anlamında ele alınıyor.

Marksizmi sapıranlar Marks ve Engels’in çeşitli yerlerde kullandıkları “doğa yasaları gibi” deyimine özellikle yapışıyorlar. Öyle ise, insan iradesi, bilinci, insan çabası gereksizdir, devrime kendi kendine gideceğiz diyorlar. Onun için Marks’ın doğa yasalarıyla toplum yasalarını ne anlamda karşılaştırdığını çözmek gerekiyor.

Toplum yasalarını doğa yasalarıyla karşılaştırmak analogi, benzetmedir. Onun ötesinde hiçbir biçimde birbirine eşitlenemezler.

Her bilim dalında geçerli olan şey Marksizm için de geçerlidir. Tek tek ele aldığımız zaman anlam taşımayan bir takım şans ve kaza unsurları, bir bütün olarak ele alındığında anlam kazanır.

Her alanda olduğu gibi toplumsal alanda da pekçok beklenmedik tekil, anlamsız olguyla karşılaşılabilir. Bunlar tek başlarına bir sonuca götürmez. Fakat ne zaman ki olgulara tek tek değil, geniş çapta, büyük ölçekte, birlikte bakarız, o zaman matematikteki “olasılık teorisi” toplumsal olgular için de işler. Şans ve kaza unsurları birbirlerini götürür, olayların içinden eğilimler, iç bağlantılar ortaya çıkar. Geniş ölçekte ele almaya başladıkça en anlaşılabilir, en birbirinden ilgisiz gibi gözüken şeylerin *zorunlu* sonuçları, *kaçınılmaz* olarak gelişeceğini söyleyebileceğimiz eğilimleri ortaya çıkar. Tekil durumların raslantısallığı, olasılığa dönüşür. Bu bir anlamda niceliğin niteliğe dönüşümüdür. Şans ve kaza unsurları *zorunluluğa*, başıbozukluk *düzenliliğe*, hesaplanamazlık da *önceden görülebilen* gelişmeye dönüşür.

İşte Marks’ın toplumsal yasalar için kullandığı “kaçınılmaz”, “önünde durulmaz”, “zorunluluk” gibi kavramlar

bu anlamda kavramlardır. *Tarihsel genellemeler* anlamında kavramlardır. Acil, bugün ya da yarın kaçınılmaz anlamında kavramlar değildir. Bakın Marks bir mektubunda tarihin gelişimini nasıl anlatıyor:

“Yalnızca açınımların kesinkes elverişli olacağı koşuluyla savaşıma girilecek olsaydı, dünya tarihini yapmak gerçekten de kolay olurdu. Öte yandan ‘kazalar’ bu işte hiçbir rol oynamasaydı, dünya tarihinin son derece mistik bir niteliği olurdu. Bu kazalar doğal olarak gelişimin genel hattının parçasını oluşturur ve başka kazalar tarafından etkisizleştirilir. Fakat hızlanma ve gecikme bu tür kazalara, bu arada hareketi ilk yönetenlerin karakterinin de bulunduğu ‘kaza’ya çok bağlıdır.” (Marks, *Kugelman’a Mektup*, 17 Nisan 1871)

Engels de aynı konuda şunları söylüyor:

“Genel olarak ekonomik yasalara gelince. Hiçbirinin yaklaşıklık, eğilim, ortalama dışında bir gerçekliği yoktur, hiçbirisi acil gerçeklik değildir. Bu bir yanıyla bu yasaların aynı andaki işleyişleriyle çatışmasından, ama bir yanıyla da kavram olarak kendi niteliklerinden kaynaklanır.” (Engels, *Conrad Schmidt’e Mektup*, 12 Mart 1885)

Toplum yasalarının neden doğa yasaları gibi ele alınamayacağını daha yakından görelim. Bunun anahtarı da Marks’ın “tarihi yaratan insan eylemidir” sözündedir.

Toplumsal yasalar insan eylemini ilgilendiren yasalardır. İnsan ise bilinçli bir varlıktır. Karar verme yeteneği vardır. Toplum yasaları doğa yasalarından bu nedenle farklıdır. Bu nedenle, doğa yasalarındaki kesinlik yerine, daha genel eğilimler söz konusudur.

Tarihi yapan insan eylemidir, yani sınıf kavgasıdır. Toplumun nesnel yasalara bağlı olarak gelişmesi tarihi insanın yaptığı gerçeği ile gelişmez.

“Tarih hiçbir şey yapmaz. ‘Hiçbir dev zenginliğe sahip’ değildir, ‘savaşlar’ yürütmez. Bütün bunları yapan insan, gerçek, yaşayan insandır. İnsandır sahip olan ve savaşan. ‘Tarih’ insanı kendi özel amaçları doğrultusunda araç olarak kullanan ayrı bir kişi değildir. Tarih, kendi amaçları peşinde koşan insanın eyleminden başka birşey değildir.” (Marks-Engels, *Kutsal Aile*, 6. bölüm)

Görülüyor ki, Marks için bilinç ve bilinçli eylem, “tarihsel zorunluluğun”, “kaçınılmazın” *zorunlu ve kaçınılmaz bir parçasıdır*. Bilinçli insan eyleminin

kendisi, zorunluluğun *zorunlu* parçasıdır. Marks insanların dışında bir tarihten söz etmiyor. Dünyanın sosyalizme gitmek zorunda oluşu da, içinde insan eylemini taşıyan bir zorunluluktur.

Bütün bunlar proleter devrimcilerin görevlerine bağlanıyor. Tarih insanların bilinçli eylemiyle ilerliyorsa, toplumsal gelişmelerin kaçınılmazlığı, özellikle sosyalist devrimin kaçınılmazlığı, kaçınılmaz olarak insanların bu kaçınılmazlığı kavramasını içerir.

Marks’a göre ekonomik gelişmenin yaptırımı, her dönemde, savaşa ilerleyen sınıfın başkaldırısını, eylemini de içinde taşır. Marks, *Kapital*’in en güzel bölümlerinden birinde nesnel ile öznelin nasıl birlikte toplumsal gelişmeyi sağladıklarını şöyle anlatıyor:

“Bu dönüşüm sürecinin tüm yararlarına konan ve onları tekeline alan sermaye babalarının sayısının giderek azalmasıyla birlikte, sefalet, ezgi, kölelik, aşağılama ve sömürü büyür. Ama aynı zamanda, sayısal olarak sürekli büyüyen ve kapitalist üretim sürecinin kendi mekanizmasının disiplinli, birleşik ve örgütlü kıldığı bir sınıf olan işçi sınıfının isyanı büyür. Sermayenin tekeli, onunla birlikte ve onun altında doğan ve yeşeren üretim biçimine ayak bağı olur. Üretim araçlarının merkezileşmesi ve emeğin toplumsallaşması artık kapitalist kabuklarıyla uyumsuz bir noktaya ulaşır. Kapitalist özel mülkiyetin ölüm çanları çalar. Mülksüzleştiriciler mülksüzleştirilir.” (Marks, *Kapital*, I.cilt, 32.bölüm)

Bu alıntıdan çok güzel görüldüğü gibi, Marks’ın düşüncesinde iki unsur her zaman birlikte varolmaktadır. Toplumsal gelişmenin önüne geçilmez bir süreç oluşu ve örgütlü işçi sınıfı isyanıyla sosyalizme gidiş. Sosyalizme gidiş hem önüne geçilmez bir süreçtir, hem de insan eylemiyle gerçekleşecektir. Zorunluluk ile zorunlu kavramı tarihte birliktedir. Sık sık kullanmaktan hoşlanmadığımız, ama burada tam yerine oturan bir kavramla anlatmaya çalışırsak: Marks, insan eylemi ile tarihin hazırladığı zorunluluğu, aralarındaki karmaşık diyalektik ilişki içinde ele almıştır.

Bilinçli eylemin tarihteki rolü ve yeri üzerine, belki de en güzel sözler şunlar, onu da okuyalım:

“Dünyaya doktriner biçimde dönüp, ‘gerçek budur, burada diz çökün’ diye ilan etmiyoruz. Dönüp dünyaya, ‘savaşlarınızı kesin, aptalcadır, biz size savaşımın gerçek parolasını vermek istiyoruz’ demiyoruz. Bizim yaptığımız yalnızca dünyaya gerçekte neden savaştığını göstermektir. Ve bilinç, dünyanın istemesine de kazanmak zorunda olduğu birşeydir.” (Marks, *Ruge’ye mektup*, Eylül 1843) (abç)

Zorunluluk ile zorunlu kavramının nasıl iç içe olduğunu bundan daha iyi ne anlatabilir? Bu sözler üstünde düşündüğümüz zaman anlaşılıyor ki, herşeyi bilinç yapacaktır, ama bu bilinç de gelmek zorundadır.

Tarihin hareket yasası, insanın eylemiyle işler dedik. Şimdi bunu bir adım daha ileri götürelim. Tarihin hareket yasası *ancak* insanın eylemiyle işler.

Sosyalizmin kaçınılmazlığı anlayışı, iki fikri birlikte barındırır. Birincisi, toplumsal gelişmenin belirli yasaları izlediği fikrini, yani kaçınılmazlık fikrini, ikincisi, toplumsal gelişmenin insanlar tarafından hele sosyalizmi düşünüyorsak, devrim yoluyla gerçekleştirileceği fikrini birlikte taşır. Tarihin hareket yasası insan toplumunun yasasıdır. Bu nedenle de

ancak insanın üzerinden geçerek işler. Bu şu anlama gelir: Tarihin hareket yasası, nasıl ve ne zaman işleyeceği belli bir tarihsel çerçeve içinde, insanın yargı ve girişimine bağlıdır. Toplumsal yasaları doğa yasalarından farklı kılan işte budur.

Tarihin gelişmesinin, dolayısıyla en büyük toplumsal gelişme aşaması olan toplumsal devrimlerin de altında yatan asıl belirleyici nesnel koşullardır. Toplumsal devrimin nesnel temeli, üretim güçleriyle üretim ilişkisi arasındaki çelişkidir.

Marks’tan, pekçok sapmanın kaynağı yapmaya çalıştığı bir bölüm okuyalım:

“Araştırmalarım beni şu sonuca ulaştırdı: *Yasal ilişkiler de, devlet biçimleri de, ne kendi içlerinden ne de insan aklının sözümona genel gelişmesinden kalkarak kavranamaz. Yasal ilişkilerin ve devlet biçimlerinin kökleri, yaşamın maddi koşullarında yatar.*”

(...)
“Vardığım ve bir kez varınca araştırmalarımın yönlendirme ipliği görevini gören genel sonuç şöyle ifade edilebilir:

“Yaşamlarının toplumsal üretiminde insanlar vazgeçilmez ve iradelerinden bağımsız olan belirli ilişkilerle girerler. Bu üretim ilişkileri maddi üretici güçlerin belirli bir gelişme aşamasına tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin toplamı, toplumun ekonomik yapısını, üstünde yasal ve siyasal üst yapının yükseldiği ve toplumsal bilincin belirli biçimlerinin tekabül ettiği gerçek temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretiminin biçimi, genel olarak toplumsal, siyasal ve düşünsel yaşam sürecini koşullar. İnsanların varoluşunu belirleyen bilinçleri değildir. Tersine insanların toplumsal varoluşları, bilinçlerini belirler. Gelişmelerinin belli bir aşamasında toplumun maddi üretici güçleri, varolan üretim ilişkileriyle ya da aynı şeyin yasal ifadesi olarak, o güne dek içinde çalıştıkları mülkiyet ilişkileriyle çatışmaya girer. Bu ilişkiler üretici güçlerin gelişme biçimleri olmaktan çıkıp, onlara ayak bağı olurlar. *O zaman bir toplumsal devrim çağı başlar.* Ekonomik temel değişmesiyle, o koca üst yapı da tümüyle aşağı yukarı hızlı bir biçimde dönüşüme uğrar. Bu tür dönüşümleri ele alırken, doğal bilimlerin kesinliğiyle belirle-nemeyen üretimin ekonomik koşullarının maddi dönüşümü ile, insanların bu çatışmanın bilincine varıp, savaşımı yürüttükleri yasal, siyasal, dinsel, estetik ya da felsefi, kısaca ideolojik biçimler arasında bir ayrım her zaman yapılmalıdır. Nasıl bir kişi hakkında görüşümüz o kişinin kendisi hakkında düşündüklerine dayanmıyorsa, aynı biçimde, böyle bir dönüşüm dönemini de kendi bilinciyle yargılayamayız. Tersine, bu bilincin maddi yaşamın çelişkilerinden, toplumsal üretici güçlerle üretim ilişkileri arasında varolan çatışmadan çıkarak açıklanması gerekir. Hiçbir toplumsal düzen, içinde barındırabileceği tüm üretici güçler gelişmeden yok olmaz. Ve de yeni, daha yüksek üretim ilişkileri, hiçbir zaman, varoluşlarının maddi koşulları eski toplumun rahminden olgunlaşmadan ortaya çıkmaz. Dolayısıyla insanoğlu önüne ancak çözebileceği görevler koyar. Çünkü soruna daha yakından baktıysak, her zaman görülecektir ki, görevin kendisi ancak çözümünün maddi koşulları varsa, ya da en azından olgunlaşma sürecindeyken gündeme gelir.” (Marks, *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı*’ya önsöz.)

Burada tartışma asıl olarak şu noktada odaklaşıyor: Marks bir takım nesnel gelişmeleri anlattıktan sonra, “o zaman bir toplumsal devrimler çağı başlar” diyor. Marksizmi yeterince kavramamış insanlar bu noktada ayağa fırlıyorlar. “Marks insanı unuttu. Birey tarihten silindi. Herşey determinizm oldu. İnsanlar kukla oldu. Gelişme insan dışı bir mistik yapıya büründü” demeye başlıyorlar.

Ancak cümleleri cımbızlamadan, Marks’a ve Marksizme hakaret etmeden

anlamaya çalışırsak, şunu gayet iyi görürüz ki Marks burada tarihsel bir perspektiften, kapitalizmin işleyişinin, üst aşamaya geçişinin modelini çiziyor. Tabii ki *tarih açısından* belirleyici olan ekonomik koşullardır.

Peki, bunu *sınıf kavgasının içinde belli bir anda bulunan insanlar* olarak bizler nasıl anlayacağız? “Kapitalizmin üretim ilişkileriyle üretim güçleri çelişkiye düştüğü zaman, bir toplumsal devrimler çağı başlar” cümlesini, *bugün* görevler üstlenmiş ve zaman süresi daha kısa dönemlere bakan insanlar olarak bizler nasıl anlayacağız? Şöyle anlayacağız: *Üretim ilişkileriyle üretim güçleri çelişkiye düştüğü zaman toplumsal krizler ortaya çıkar. Bu toplumsal krizler ise devrimci sınıflar tarafından toplumsal devrimler yoluyla aşılar.* Bu cümleyi böyle anlamamak, görevlerden yan çizmenin yolu olur.

Devrim yaparak toplumsal krizleri çözecek olan insanlardır. Lenin’in devrim teorisine katkısı da tam bu anlayışın üstüne oturur. Lenin ne diyor? Bir ülkede devrimci durum varsa, ama vurup devirecek örgütlü bir güç yoksa, toplum çürür. Devrimci sınıf tarihin yakasına yapışıp tutmazsa, devrimi yapacak örgütlü gücü oluşturmazsa, o toplum kısa bir süre çürüyor, sonra (tarihte çok örneği var), burjuvazi çok dinamik bir sınıf, şuradan buradan yeni olanaklar yaratıyor, toplumu yeni bir dengeye getiriyor ve bir süre daha egemenlik sürüyor. Demek ki, tarihin hareket yasasının içinde otomatik bir değişim mekanizması yoktur. Çelişkiler krizleri getiriyor. Krizlerden yararlanmak, bilinçli unsurların işidir.

Marks’ın çok ilginç bir sözü var. “Ya sosyalizm, ya barbarlığa dönüş” diyor. Bunu termonükleer silahların gölgesindeki bugünün koşullarında düşünürsek, nükleer dünya savaşı bir olasılık değil midir? Bugünkü silah dengeleri içinde verilecek bir savaş, tüm insanlığı yok etmeyebilir. Ama gelişme burada durmuyor. On yıl önce daha az insan öldü. Şimdi çok daha fazla ölecek. 15-20 yıl daha beklersek, kavga çıktığı anda, dünyada bir tek insan kalmayabilir. Dünya, kainat sistemi içinde bir küçücük yer. Ötekiler gibi bir duruma birdenbire dönüşür. Olamaz mı?

O zaman şunu söyleyebiliriz ki, tarihin hareket yasası, insan toplumunun yok olmamasının garantisi değildir. Yenilginin, gerilemenin, çöküntünün, çürümenin önünde duran birşey değildir. Tarihsel determinizm tam da bu nedenle *savaşma sorumluluğundan*, karar verme sorumluluğundan, taraf tutma sorumluluğundan hiç kimseyi kurtarmıyor. Tarihsel determinizm, *tarihin hareket yasası*, kavgaya, kavgaya, daha fazla kavgaya gitmek gerektiğini anlatıyor. “Filozoflar bugüne dek hep dünyayı anlamaya çalıştılar, oysa sorun onu değiştirmektir” diyor Marks’ın ta kendisidir.

Tarihin hareket yasası, sınıflı toplumun ilk çıkışından günümüze, insan eylemiyle dönen o dev çarkın her çığılğında, ilk köle isyanından, Komün’den, Moskova ve İzmir barikatlarına, barut kokusunda, borazanların, trampetlerin sesinde gelen savaş çağrısıdır.

Karl Marks’ın öğretisi, sömürülen yığınların bu savaşta altında toplandıkları kızıl sancaktır!

Stalin'i anıyoruz

Stalin 21 Aralık 1879'da Kafkasya'da, Gürcistan'ın başkenti Tiflis'in Gori kasa-basında doğdu.

Öğrencilik döneminde illegal Marksist guruplarla ilişkiye geçti. 15 yaşında, devrimci savaşıma daldı.

Aralık 1900'de *Iskra*'nın ilk sayısı çıktığı zaman, Stalin ve yoldaşları *Iskra*'nın yanında saf tuttular.

1901 yılı devrimci savaşımların bir dönüm noktası oldu. 1 Mayıs gösterileri ilk kez Tiflis'in merkezinde yapıldı. Bu gösteriyi o örgütledi ve yönetti. Aynı yıl 21 Mart 1901'de illegale geçti.

Stalin, RSDİP'in Tiflis Komitesi'ne girdikten sonra, Kafkasya'nın üçüncü büyük işçi merkezine, Batum'a gönderildi. "Koba" takma adını aldı. Batum işçilerinin artan militanlığı, polisi harekete geçirdi ve Nisan 1902'de tutuklandı. Aynı yılın mart ayında Sibirya'ya sürgüne gönderildi. 5 Ocak 1904'te sürgünden kaçtı ve Kafkasya'ya döndü.

Stalin hapisteyken RSDİP'in İkinci Kongresi yapıldı. Partiyi, "örgütün rehberliğinde çalışan" insanların gevşek birliği olarak gören Menşevikler Kongre'de seçilen Bolşevik Merkez Komitesi'ni tanımadılar. Merkez Komitesi'ni ve *Iskra*'yı boykot ettiler. Lenin, Rusya'daki örgütleri yeni bir temelde birleştirmek, partideki krizi çözmek için üçüncü kongre çağrısı yaptı. Stalin de, sürgünden kaçıp Kafkasya'ya döner dönmez 3. Kongre savaşımlarına tüm gücüyle katıldı. Lenin'in silahlı ayaklanma çağrısını aynı güçle savundu. Partinin askersel birimlerini oluşturdu.

Stalin, 1906'da Tammerfors'taki Tüm Rusya Bolşevik Konferansı'na delege olarak katıldı. Lenin ile ilk kez burada buluştular. Nisan-Mayıs 1907'de RSDİP'in Londra'da toplanan 5. Kongresi'nin ardından parti kararına uyarak, Bakü'ye yerleşti.

1912'de Rusya'da devrimci hareket yeniden yükselmişti. Bu sırada (Ocak 1912) RSDİP'in Prag Konferansı toplanı. Menşevikler atıldı. Toplantıda bulunamayan Stalin, Lenin'in önerisiyle Merkez Komitesi'ne alındı. Rusya'da günlük devrimci çalışmayı yönetecek bir Rusya Bürosu oluşturuldu ve Stalin Büro'nun başına getirildi.

12 Nisan 1912'de yeniden tutuklandı. Eylül ayında yine kaçtı. St. Petersburg'a dönerek Bolşevik *Pravda*'nın editörlüğünü yaptı.

Kasım ve Aralık 1912'de iki kez yurt dışına, Lenin'in o sıralar bulunduğu Krakow'a gitti. *Marksizm ve Ulusal Sorun* yapıtını bu sırada yazdı.

Şubat 1913'te yine tutuklandı. Bu kez hapis ve sürgün Şubat 1917'ye dek kesintisiz dört yıl sürdü.

Bolşevik partisi yeni yeni illegal çalışmadan legal çalışmaya geçiyordu. Lenin henüz yurt dışındaydı. Lenin İsviçre'den dönene dek partinin pratikte yöneticiliğini üstlendi. Aynı zamanda *Pravda*'nın editörlüğünü yaptı.

Ayaklanmaya kadar geçen günler süresince Lenin ile MK arasındaki haberleşmeyi yürüttü. 16 Ekim'de Merkez Komitesi, ayaklanmayı yönetecek

Petrograd Sovyeti Devrimci Askersel Komitesi'ni seçti ve başına Stalin'i getirdi. Ayaklanma 24 Ekim'de başladı. 25 Ekim akşamı erk Sovyetler'in eline geçmişti.

Stalin, Sovyet hükümetinin kurulduğu andan başlayarak can alıcı önemde görevler aldı.

Mart 1919'da, Devlet Denetimi Halk Komiserliğine atandı. Bu görevde Nisan 1922'ye kadar kaldı.

Nisan 1922'de Lenin'in önerisiyle MK Genel Sekreterliği'ne seçildi.

21 Ocak 1924'te Lenin'in ölümünden sonra, SBKP'nin Genel Sekreteri olarak öncekinden daha da dev boyutlu görevlerin sorumluluğunu üstlendi.

Tam soğuk savaşın azıttığı bir dönemde, 5 Mart 1953'te öldü.

Stalin'in ciddi yanlışları da vardır. Doğruyu aşırı noktalara götürerek teorik ve pratik birçok konuda yanlış konumlara varmıştır.

Barış konusunu yanlış değerlendirmiştir. Ulusal burjuvazi kavramında önemli yanlış değerlendirmeler vardır.

Bütün bu teorik yanlışlar hep savrulma örneğidir. Örneğin, Troçki, tek ülkede sosyalizm olmaz derken haklıydı. Buna karşı Stalin önce doğru bir konumda yer aldı. Ama burada durmadı, işi tek ülkede komünizme vardırdı. Yine, örneğin, Sovyetler'de yanlış felsefe akımlarının yadsımanın yadsıması yasasını yanlış bir içerikle kullanmalarına karşı çıkarken, işi yasayı tümüyle yadsımaya vardırdı.

Stalin, ulusal sorunda uzman olduğu halde, uygulamada bu konuda bile aşırıya giderek, Lenin'in şiddetle eleştirdiği yanlışlar, ezilmiş ulusların hassasiyetini dikkate almayan gereksiz sertlikler yaptı.

Kollektivizasyon doğru başlamış ama yalnızca kulaklara değil, orta ve yoksul köylülere de zor kullanımıyla sonuçlanmıştır.

Proletarya diktatörlüğünün ayakta kalabilmesinde partinin oportünizmden temizliği önem taşır ama çok sayıda eski Bolşevik'i öldürtmek gerekmezdi.

Çin devrimi, ulusal burjuvazi konusundaki yanlış anlayışla bağlı olarak Stalin'in önerdiği yoldan ilerleyeydi, gerçekleşmezdi. Çin devrimi, Stalin'e rağmen, Mao ve ÇKP sayesinde gerçekleşti.

Stalin komünistti. Ama, büyük işler başarırken, aynı zamanda dünya komünist hareketinde oportünizmin gelişmesinin, bugün yeni sosyal demokrasiye dönüşmesinin yolunu açan önemli yanlışlar da yaptı.

Bugün yeni sosyal demokrat Gorbaçov'lar, Stalin'e karşı kampanyaların başını çekiyor, politbüroda kulakların anısına anıt dikme kararları alıyorlar. Asıl amacı sosyalizmi likide etmek, kapitalizme geri dönmek olanlar Stalin düşmanı kampanyayı Marksizm-Leninizme saldırının manivelası yapmaya çalışıyorlar. Biz, Stalin'in yanlışlarını eleştiririz ama, yeni sosyal demokratların ve emperyalizmin saldırılarına karşı, Stalin'in anısını gözbebeğimiz gibi koruruz. ■

İŞÇİ SINIFI, BARİKATLAR VE Paris Komünü

Paris. 18 Mart 1871. "Yaşasın Komün" haykırışlarıyla Paris halkı sokaklarda. İşçilerin oluşturduğu Ulusal Muhafız Merkez Komitesi aynı gün yayınladıkları bildiride şöyle sesleniyordu:

"Paris proleterleri, yönetici sınıfların beceriksizliği ve ihanetleri karşısında, kamu işlerinin yönetimini ele almak zamanının geldiğini gördüler."

"Siyasal iktidara el koyarak kendi yazgılarını kendilerinin belirlemeleri gerektiğini anladılar."

Almanya-Fransa savaşında, Fransa yenik düştü. Düzenli ordu silahlarını teslim etti. Ama Paris proletaryasının içinde yer aldığı Ulusal Muhafız silahlarını teslim etmiyordu. İşçi sınıfının silahlarını teslim etmemesinden endişelenen burjuvazi, işçileri silahsızlandırmak üzere elindeki ordu birliklerini Ulusal Muhafız'ın üzerine gönderdi. Burjuvazinin bu ihaneti üzerine işçiler ayaklandı. Askerlerin bir kısmı da ayaklananlara katıldı. İşçiler Paris'te iktidarı ele geçirdiler. Kral kaçtı.

İktidarı ele alan işçi sınıfı devletin yeniden örgütlenmesi gerektiğini kavradı. Tarihte eş görülmedik yepyeni bir durum ortaya çıkmıştı. İlk iş olarak seçimler yapıldı. Komün, o güne kadar görülmemiş bir demokratik devlet örgütlenmesi geliştirdi.

Komün geliştikçe, savaşımın aldığı boyutlar, Komüncüleri kısa sürede "ulusal" dargörüşlülük zincirinden kurtardı. "Komün'ün bayrağı, Dünya Cumhuriyeti'nin bayrağıdır" belgisi yükseltildi. Enternasyonalist dayanışma, Komün'ün organlarında da kendini gösterdi. Komün, Paris'te bulunan öteki ülkelerden işçilerin de, seçme ve seçilme hakkı dahil, bütün haklardan yararlanmalarını kararlaştırdı. Yabancı işçiler Komün'ün üst yönetimlerinde görev aldılar. Komün, şövenizme karşı bilinçli çaba harcadı. Şövenizmin simgesi olan heykeller komüncülerin kararıyla halk tarafından yıkıldı.

Başlangıçta Komün'de yer alan sınıflar oldukça karmaşıktı. Bir yanda burjuva cumhuriyetçiler, bir yanda küçük üreticiler. Ve hareketin başını çeken Paris proletaryası.

Burjuva cumhuriyetçiler, monarşinin yeniden kurulmasına karşı, başlarda Komün'ü desteklediler. Ancak harekete proletaryanın damgasını vurması üzerine,

kısa sürede karşı-devrim safındaki yerlerini aldılar. Küçük üreticiler ise, borçlarının erteleneceği beklentisiyle Komün saflarında yer aldılar. Ancak Komün'ün yenilgisinin kaçınılmazlığını gördükleri anda, safları terk etmekte bir an tereddüt etmediler.

Yalnız ve yalnız işçi sınıfı, kendi haklı davasını sonuna kadar sahiplendi. Paris proletaryası, en son barikat düşene kadar savaşı terketmedi.

Paris Komünü, dünya işçi sınıfı hareketine büyük bir deneyim kazandırdı. Marks, Kugelmann'a yazdığı 17 Nisan tarihli mektupta bunu şöyle belirtiyor:

"Paris'teki savaşım, işçi sınıfının kapitalist sınıfa ve onun devletine karşı savaşımı yeni bir evreye girdi. Kısa erimli sonuç ne olursa olsun, dünya çapında önem taşıyan yeni bir hareket noktası kazanılmıştır." (Marks-Engels, *Seçme Yazışmalar*, s. 264)

Komün göstermiştir ki işçi sınıfı iktidarı bir kez ele geçirdikten sonra, varolan devlet aygıtını kullanamaz, onu parçalamak yerine yeni baştan kendi devletini örgütlemek zorundadır.

Yıkılan burjuva devletini yerine örgütlenen yeni devletin demokratik yapısı burjuva parlamentarizminden bambaşkadır. Komün, yasama ve yürütmenin birliğine dayalı, canlı bir yapı kurar.

Milletvekilleri de dahil, bütün kamu çalışanlarının ayrıcalıklarının kaldırılması, tümünün seçimle göreve başlatılması ve seçmenlerince her zaman görevden alınabilmeleri, devlet yöneticilerinin ücretlerinin ortalama işçi ücretlerinden daha fazla olmaması, Komün'ün dünya işçi sınıfına gerçek demokrasi konusunda aktardığı önemli deneyimlerdir.

Komün laik devleti yaşama geçirmiş, din ve devlet işlerini birbirinden ayırmış, kiliselere ve diğer dini kurumlara yapılan devlet yardımını kaldırmıştır. Eğitimi tümüyle dinin etkisinden arındırmış ve bedava hale getirmiştir.

Komün'ün yenilgisi iktidarı fetheden işçi sınıfının, burjuvaziyi yenmek ve direncini kırmak zorunda olduğunu göstermiştir. Komün'ün bozguna uğrama nedenlerinden biri de, bu işi gereğince yapmamış olmasıdır.

Komün'ün tarihsel dersleri, dünya işçi sınıfı için önemli bir deneyim ve esin kaynağı olarak yolumuzu aydınlatıyor. ■

Suna Bilecik'in yazısı, Neyzen'i, onu unutulmaz yapan en önemli özelliğiyle, haksızlıklara, baskılara, gericiliğe karşı durması ve kendini "hiçleştirerek" yazma, söyleme, yaşama hakkını kazanmış olmasıyla tanıtıyor.

"İstanbul Bektaşileri, dedebabalığı tanıyan, 'babağan kolu' ya da 'derviş Bektaşiliği' (mücerretlik) denen ve Rumeli ve Arnavutluk'ta yaygın olan kolun bir parçasıdır. Bu kol bir Osmanlı hilesidir (ve izleyicileri Alevi toplumunun % 1'i kadardır), amacı Alevi felsefesinin savaşkan içeriğini yoketmek, Alevi kültürünü egemen sınıfın kabul sınırlarına çekmektir.

"(...)
"Söz konusu kolun kendisi bir Osmanlı hilesi olsa da bu kol da yüzyıllar içinde kendi iç dengesini kurmuş ve davasını ele alış biçimi farklı ama davasına bağlı olağanüstü müzisyenler ve ozanlar yetiştirmiştir. ... Bu da kültür mirasımızın bir parçasıdır, tanınıp sevilmeyi hakeden temsilcileri çoktur." (R.Yürükoğlu, *Bin Yıllık Yürüyüş* kaseti tanıtma broşürü, Londra 1990)

İşte, Neyzen Tefvik, Bektaşiliğin bu kolunun, tanınıp sevilmeyi hak etmiş önemli bir temsilcisidir. 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan ve kendisini derinden etkileyen şair Eşref'ten sonra, 20.yüzyıl edebiyat ve müzik tarihimizin en büyük hiciv (yergi) ustası, ozan ve neyzendir.

Neyzen Tefvik, ne II. Abdülhamit'in baskı ve zulmü karşısında, ne gerici İttihat ve Terakki döneminde, ne de Cumhuriyet döneminde zorbalığa karşı susmamış, dürüst, namuslu, açık sözlü, insan sevgisi yüksek, haksızlığa nefreti büyük, yaratıcı bir zeka, derin bir kişiliktir.

Neyzen'i unutulmaz yapan en önemli özelliği, haksızlıklara, baskılara, gericiliğe karşı durması ve kendi kişiliğinden vererek, kendi deyişleriyle kendini "hiçleştirerek" yazma, söyleme, yaşama hakkını kazanmış olmasıydı.

Asıl adı Tefvik Kolaylı olan Neyzen Tefvik, 24 Mart 1879'da Bodrum'da doğdu. Yatılı olarak İzmir İdadisi'ne girdi, ama sara hastalığı yüzünden öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. İzmir Mevlevihanesi'ne devam

ederek Neyzen Cemal Bey'den ders almaya başladı. Burada ünlü hiciv ustası Eşref'le tanıştı. Eşref'in etkisiyle şiir yazmaya başladı.

İzmir Mevlevihanesi'ne girişi Neyzen'in yaşamında önemli bir dönemeçti. II.Abdülhamid döneminin İzmir'i sürgün yeri idi. İzmir Mevlevihanesi de sürgünlerin uğrak, hatta toplanma yeri idi. Neyzen, gericilik düşmanı, özgürlük yanlısı ilk fikirleri burada edindi, Bektaşiliğe ilk adımını burada attı.

Neyzen'in Mevlevihaneye girip Bektaşî çıkması ilginçtir. O yıllarda Bektaşî tekkeleri, yoğun baskı gördükleri için, ya varolan Mevlevihaneler içinde örgütlenmişler ya da adlarına Mevlevihane demişler, legalle illegali birleştirmişlerdir.

Neyzen'in Bektaşiliğinden söz açmışken, onun Bektaşiliği üzerinde yaratılan kuşku da temizlemekte yarar var.

Neyzen'de Mevlana sevgisinin oldukça güçlü olduğu görülür. Bu, Neyzen'in Bektaşî olmadığını değil, Alevilik-Bektaşiliğin İstanbul kolunun çizgisinin bulanıklığını gösterir. Bu anlamda Neyzen'in Mevlana sevgisiyle Bektaşî oluşu arasında bir çelişki aramamak gerekir.

Neyzen Tefvik 1898'de İstanbul'da Fethiye Medresesi'ne girerek dört yıl öğrenim gördü. Mehmet Akif'ten Arapça, Farsça ve Fransızca dersleri aldı. Ona ney dersi verdi. Dönemin önde gelen müzikçilerinden Kanuni Hacı Arif Bey, Tamburi Cemil Bey ve Udi Nevres Bey ile dostluk kurdu. 1902'de Sütlüce Bektaşî tekkesinin şeyhi Mümin Baba'dan nasip aldı.

Saray ve padişah üzerine keskin yergiler söylediği için baskılarla karşılaştı. Bir seferinde tutuklandı ve bir süre zaptiye (o zamanın güvenlik örgütü) nezaretinde kaldı. Neyzen Tefvik, bundan sonra, bu durumun çevresine, dostlarına zararı dokunmasın diye onlardan uzaklaştı, Galata ve Beyoğlu'nun dar, karanlık sokaklarında derbeder dolaştı, kahve köşelerinde, meyhanelerde yatıp kalktı. Dostlarından

Mevlevihaneden Bektaşî çıkan NEYZEN

uzaklaşmak zorunda kalışı kederini iyice artırdı. Neyzen'de içkinin uyuşturucunun dozu yükseldi.

Abdülhamit'in baskıları, şair Eşref de aralarında pek çok ilerici, devrimci aydını ülkeyi terketmek, Mısır'a, Avrupa'ya gitmek zorunda bırakmıştı. Bu koşullarda Neyzen de 1903'te Mısır'a gitti. Mısır'da Kaygusuz Sultan tekkesine sığınan Neyzen, şair Eşref'le birlikte yönetim aleyhine sürekli yazdı. Şiirleri İstanbul'a taşınyordu. Neyzen, 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte ülkeye geri döndüğünde, ilerici devrimci çevreler üzerindeki baskılarda fazla bir değişme olmadığını görünce, bir şiirinde bunu şöyle dile getirdi:

Türkü yine o türkü,
Sazlarda tel değişti,
Yumruk yine o yumruk,
Bir varsa el değişti.

Neyzen mücadeleci, kavgacıydı. Ne baskılar, haksızlıklar, toplumsal sorunlar, ne de Neyzen'de yergi hiç bitmedi. 28 Ocak 1953'te 74 yaşında İstanbul'da ölene dek bu çizgiyi korudu. Onun bu tutumunun halk yığınlarıncı nasıl desteklenmiş olduğunu, Hakkı Süha Gezgin, onun ölümünün ardından yazdığı "Neyzen'in Cemaati" başlıklı yazıda şöyle anlatır:

"Sinan Paşa Camii, içiyle, dışıyla, anacade, karşıki Barbaros meydanı, sütun kahveler, kiraathaneler tıklım tıklım. Her gelen otobüs, tramvay, otomobil katarları, bu kalabalığa yeni insan yığınları döküyor... Neyzen'in huzurundayız. Bu kalabalık, onun cemaatidir..."

Neyzen Tefvik'i hem inanç, hem kişilik, hem sanatsal yönden en çok etkilemiş kişi olan şair Eşref, Neyzen'in dostları arasında önde gelir. Eşref, kendi çağının devrimci ozanı olarak egemen sınıfla mücadele etmiş, dostunu da bu yönde etkilemiştir.

KOŞMA

Hicran kucagında tuttuğun sırdaş,
Çağlamış, bulanmış, durulmuş olsun,
Sözüne, sazına güven de yanaş,
Kulağı ezelden burulmuş olsun.

Boş kafa gezdiren seyyahlar gibi
Keşkülünün delik çıkmasın dibi,
Ariften anlasın seçsin garibi,
Hakikat yolunda yorulmuş olsun.

Taban tepmiş olan gam kervanında,
Dostunu konuklar tatlı canında,
Koçlar gibi duran pir meydanında,
Aslanlar yurdunda kurulmuş olsun.

Gel dese de bakma nakes aşına,
Bir fırsat arar da kakar başına,
Dostun namerd dehrin mihenk taşına,
Felaket pazarında vurulmuş olsun.

Duysun aşkın elindeki rebabı,
Okunsun, alnında çile kitabı,
Neyzen gibi günahının hesabı,
Mezara girmeden sorulmuş olsun.

Neyzen'in yakın dost çevresinde, adları TKP adıyla birlikte anılan Fikret Mualla, Abidin Dino gibi ünlü sanatçılarımızın, zamanın Bakırköy Akıl Hastanesi baştabibi Mazhar Osman'ın ve İstanbul valisi Lütfi Kırdar'ın adları sayılmalıdır.

Neyzen'in yaşamında önemli bir rol oynamış olan Mazhar Osman, hastanesinde onun için özel bir odayı her zaman hazır tutmuş, böylece Neyzen'in başı sıkıştıkça orada korumaya alınmasını sağlamıştır.

Öyle bir düzen ki, dostları bir sanatçıyı polisten, hapisten kurtarmak için "tumarhaneye" yatırıyorlar.

Neyzen'i kısa bir yazıyla, bir iki şiir örneğiyle tanıtmak zordur. Bir bölümü *Hiç* (1919) ve *Azab-ı Mukaddes* (1924) adlı iki kitapta toplanmış olan şiirlerinin her birinde ayrı bir derinlik vardır. Yukarıya aldığımız, besitesi de yapılmış olan "Koşma", onun yaşam felsefesindeki bu derinliği güzel yansıtır. Doğumunun 112. yıldönümünde Neyzen'in mesajı tazeliğini koruyor: Çağla bulan, durul da gel, hakikat yolunda yorul da gel. ■

ALEV YAYINLARI

KAVGANIN ANAHTARI DOĞRU BİLİNÇTİR

İsteme adresi: Alev Yayınları, Piyerloti Caddesi, 17/4-C Çemberlitaş-İstanbul Tel: 516 8464

Sınıfımızın atası Babailer

Oya Hisarlı'nın yazısı, tanrıyı insanda arayan, 751 yıl önce buna uygun bir dünyayı kurmak amacıyla yola çıkan Babai hareketini anlatıyor. Babailiğin Bektaşilikle olan bağına vurguluyor.

Türkiye işçi sınıfının Zonguldak madenci tümenleri, bu yılın ilk günlerinde, düzene karşı duydukları derin öfkeyle Ankara'ya doğru yürüyüşe geçtiklerinde yeri göğü inlettiler, burjuvaziye derin korku verdiler. Bundan 21 yıl kadar önce, 15-16 Haziran 1970'te de egemen sınıfı titretmiş olan işçi sınıfımızın bu yürüyüş ve başkaldırı geleneği, ona atasından mirastır. Türkiye işçi sınıfının atası, hiç kuşkusuz, Anadolu tarihinin gördüğü ilk ve en büyük halk hareketini oluşturan Babailer'dir.

Anadolu'nun emekçi halkı, bundan yedi buçuk yüzyıl önce, 1240 yılında, Amasya, Tokat, Çorum, Sivas, Yozgat, Maraş, Adıyaman, Kefersud, Malatya ve Elbistan'ı içine alan bölgelerde *siyasal iktidarı* ele geçirmek amacıyla zamanın yönetimine karşı ayaklanma başlattı.

O yıllarda Anadolu'da tam bir yıkılış ve yeniden kuruluş süreci, karışık bir dönem yaşanmaktaydı. Büyük Selçuklu devleti yıkılmış, Anadolu'da Anadolu Selçuklu devleti kurulmuştu. Haçlı Seferleri, Moğol akınları vardı. Anadolu'nun göçerleri, hepsi de siyasal-ekonomik baskı, zulüm, talan getiren bu akınlardan korunmaya çalışıyorlardı. Bu süreçte halk, *dinsel görünümünü* liderler çevresinde örgütlendi.

Halkın öncülüğünde birleştiği liderlerin başında *Baba İlyas Horasani* geliyordu. Onun müridlerinden *Baba İshak* da, kısa zaman içinde halk üzerinde büyük saygınlık kazandı. Bu iki dervişin etrafında toplanarak egemen sınıfa başkaldıran yığınlar, tarihte *Babailer* denilir. Onların başlattığı ayaklanma, Anadolu tarihinin gördüğü *ilk ve en büyük halk hareketiydi*.

Batınlık, "doğu toplumculu-

ğu" demekti. Amacı, insanların eşitliğini, kardeşçe yaşamalarını sağlamak, özel mülkiyeti kaldırmak ve insanlar arasında ortaklığı kurmaktır. Bazı Batılı tarihçilerin de ortaya koyduğu üzere, Batınlık *yeryüzünde devrimi* öngörüyordu. Babailik, bu devrim düşüncesinin Anadolu'da yankılanmasıydı.

Bu yüzden egemen sınıf, mistiklere ve de özellikle onun Batınlık adı altında toplanan koluna bir tehdit olarak bakıyordu. El-Gazali Batınlılar için şöyle diyordu:

"İslah olmalarına olanak yoktur, onlarla tartışıp akıl öğretmek anlamsızdır, o bakımdan kan dökülüp köklerini kazımak lazımdır. Şimdiki hükümdarlar için, onların kanını akıtmak ve dünyanın çehresini onlardan temizlemek ve tüm bunları en büyük görev bilmek zorunluluktur. Hadis, allahı kanıt göstererek yapmadığını, kılıç ve mızrakla yapar." (Aktaran, E. Werner, *Büyük Bir Devletin Doğuşu, Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci*, İstanbul 1986)

Babailer, İslama karşı "uç görüşler savunuyor", toplumsal ilişkileri değiştirmeye çalışıyorlardı.

"Babailer, ... *anti-feodal, eşitlikçi, ihtilalci köylü ideolojisi (köylü sosyalizmi)* yaratırlar.

"Göçebe topluluklar için tüm doğa gibi, toprak da insanın ortak kullanımı içindir. Toprağın mülkiyetiyle ilgilenmez, yılın değişik aylarında değişik toprakları kullanırlar. Göçebe toplulukların ekonomik ilişkileri içinde yeniden üretilen şey sürüdür, dolayısıyla mülkiyet yalnızca hayvanlara geçerlidir o da ortaklıktır. İşte Babailerin, Türkmen göçerler arasında olağanüstü etkin olabilmelerinin kilidi, onların *ortak mülkiyet sistemi* isteyen, dolayısıyla toprakta mülkiyeti reddeden fikirleridir." (R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır*, Alev Yayınları, İstanbul, Şubat 1990)

Babailer etnik, dinsel bir akım değil, içinde her halktan, her dinden insan bulunduğu,

Babailer egemen sınıfın güçlü ordularını tam 12 kez yenilgiye uğrattılar.

etkisi yalnızca Türkmenler arasında değil, Kürtler, Ermeniler, Hristiyanlar arasında da yankılanmış olan bir harekettir. Onlar, emekçiden yanaydılar, onlara göre tüm insanlar din ve ırk farkı gözetilmeden eşit haklara sahipti.

Böyle olduğu için, egemen sınıflardan, onlara yaranmaya çalışan orta sınıf kesimlerinden büyük tepkiler aldılar. Örneğin, Babailerin dine (İslamiyete) karşı tutumu, anti-feodalçılığı en başta Mevleviliğin düşmanlığını kazandı. Ama öte yandan Babailik bize, 33 yılın şiddetli sınıf kavgalarının içinde biçimlenen hümanizmi, kolektivizmi, Alevilik-Bektaşilik gibi eşsiz bir mirası bıraktı.

Babai ayaklanması, 1240 yılında, Anadolu Selçuklu devletinin toprak sisteminin çözüldüğü ve ekonomik durumun kötüleştiği, iktidarı yoksul köylü ve göçerler arasında sınıf kavgasının şiddetlendiği bir ortamda patlak verdi. Selçuklu devleti ile Babailerin ilk açık karşılaşması, Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Baba İlyas'ın üzerine saldırmalarıyla başladı. Baba İlyas bu saldırıdan kurtuldu ve Amasya kalesine sığındı. Durumu öğrenen müridi Baba İshak,

Adıyaman'da ayaklandı.

Ayaklanma, kısa zamanda tüm Anadolu'ya yayıldı. Ayaklanan halk, Kefersud, Gerger, Samsat, Kahta, Adıyaman'ı eline geçirdi. Malatya subaşı Muzafereddin Alişir'in ordusunu iki defa bozguna uğrattı Sivas'ı ele geçirdi. Amasya'ya yöneldi. Ancak, kente onlardan önce varan Selçuklu ordusu, uzun çarpışmalar sonunda Amasya'yı ele geçirdi ve Baba İlyas'ı astı.

Liderinin öldürülmesi, Babai ayaklanmasını durduramadı. Tam tersine, öfke dolu halk, Amasya üzerine saldırdı, kenti Selçuklulardan aldı. Baba İlyas'ı asan Armağan-Şah öldürüldü.

Kırşehir Malya Ovası'nda toplanan ayaklanmacılara, bu kez Selçuklu'nun paralı askerlerden oluşan ordusu saldırdı. Ordudaki Türkmenler ayaklanmacılara karşı saldırmak istemeyince paralı Frank askerleri ön saflara yerleştirilerek saldırıya geçildi. Babailer yenildiler, Türkmenlerin büyük bölümü kılıçtan geçirildi. Baba İshak öldürüldü.

Malya yenilgisi ayaklanmanın sonu olmadı. Birçok Babai Rumeli'ye, Dobruca'ya geçtiler ve burada, 1263 yılında Sarı Saltık liderliğinde bir koloni kurdular. İlk ayaklanmanın ba-

şlamasından 33 yıl sonra, 1273'te, bu kez Baba İlyas'ın oğlu Muhlis Paşa, Konya civarında babasının öğretilerine sadık kalarak ayaklandı.

Karşı karşıya kaldıkları Selçuklu ordusunu 12 kez yenilgiye uğratan, Anadolu'yu kökünden sarsan Baba İlyas'ın izleyicileri (bunlar arasında Hacı Bektaş Veli, Sarı Saltık, Barak Baba'yı sayabiliriz), *Abdalan-ı Rum* adıyla anıldılar, Baba İlyas'ın düşüncelerini yaydılar. Baba Resul'un (Baba İlyas'ı halk o kadar seviyordu ki, ona bu adı vermişti) müridi Hacı Bektaş Veli, Babailiğin Anadolu'da Bektaşilik adıyla devamını sağladı.

Halk düşmanları, günümüze kadar gelen Bektaşilik felsefesi ile ilgili olarak yanlış bilgiler yaymaya çalışıyorlar. Bunun başında, Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olmadığı, Yesevi tarikatına bağlı olduğu yalanı ve Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olduğunun utangaç bir şekilde kabul edilip ama isyana katılmadığının vurgulanması geliyor. Haksızlıklara karşı gözünü kırpmadan savaşmış olan Babailerle Bektaşiliği birbirine bağlamamak için özel bir çaba var.

Bu iddialar doğru değildir. Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olduğunu kanıtlayan bir çok tarihsel kanıt vardır

Babailer batınlığın (mistisizmin) temel görüşlerinden biri olan *enel-hak'ı* (ben hak'ım) benimliyorlardı. Suriyeli Sibet İbn El-Cevzi, Baba Resul'un "Alahtan başka tanrı yoktur ve Baba allahın arkadaşısıdır" diye peygamberliğini ilan ettiğini söyler. Gerçekte bu felsefe, tanrıyı insanda arar ve bunun tüm insanlar için geçerli olduğunu savunur. Bektaşilik'te de aynı inanç vardır.

Babailer ile Bektaşilik arasındaki bir fark şudur: Babailik İslamiyete doğrudan karşı çıkmış ve "İslamiyete karşı halk düşüncesini örgütleyen" bir hareket olarak tarihe geçmiştir. Bektaşilik, Babailiğin devamı olarak, namazı, camisi, şeriati, orucu olmayan, İslamın yasakladığı felsefe ile yoğrulan, ama bunu ince İslam örtüsü altında yapan öğretilerdir. Öğreti aynıdır: Zorbalığa karşı ezilen halkların öğretisi.

Türkiye işçi sınıfı, yedi buçuk yüzyıl önce Anadolu'da fırtınalar estirmiş böyle bir ataya, böyle bir mirasa sahip

Polis neden gece ev basar?

Avukat Ali Yıldırım'ın yazısı, çok yaşanan,
çok bilinen ama üzerinde fazla düşünülmeyen
gece ev baskını sorununu, önemli bir insan
hakları konusu olarak işliyor.

Gece yarısı evimizin kapısı çalındığında irkilerek kapıya yöneliriz. Türkiye'de yaşıyoruz çünkü. Gelen ya akrabamız, yakın bir dostumuzdur. Sitem etsek de sevgiyle açarız kapımızı. Ya da, gece yeni başlamıştır, tam uykuya dalmışsınız ki şiddetle kapı çalınır. Gelen siyasi polistir. TC'de bu olağan bir durumdur, ama yine de canımız sıkılır.

Peki polis neden gece ev basar? Bir çırpıda geçmeyip, bu sorunun üzerinde düşünmek gerekir. Kuşkusuz konunun çeşitli yönleri vardır. İnsan psikolojisiyle ilgili yönü, siyasi ve hukuksal yönü, vb... Polisin bu saati seçmesi bir raslantı değildir. Geceyarısı, insan psikolojisiyle çok yakından ilgili olması nedeniyle, bilinçle, özellikle seçilmiş bir zaman dilimidir. Uyku sersemliği içinde kapıya gelen insanın sağlıklı tepki göstermesi, düşünme ve karar verme süreci, uyanık olduğu zamandan daha geri noktadadır. Soğukkanlılığın kaybolduğu kısa bir teslim oluş anıdır yaşanan. Polis muhabatını tam da öyle bir tavırsızlık içinde bulmak ister.

Gece baskınlarına, siyasi olsun olmasın, insanımız hiç de yalancı sayılmaz. Tarihsel bir "teamül", bir gelenektir bizim için. O kadar ki, gece baskınları romanımıza-öykümüze konu olmuş, şiirimizde yer almıştır. Söz gelimi Nazım kırk yıl önce sözettiği teamülden:

Yanında yatan kim?
yalnızlık değil, karın
uyuyor melekler gibi mışıl mış
yaraştı hatuna gebelik.
saat kaç?
sekiz
demek akşama kadar
emniyetesiniz
çünkü teamüldendir
polis ev basmaz güpegündüz.

Teamüldendir, ama doğal olağan değildir. Kendi içinde bile hukuksal değildir. Konu dokunulmazlığı, gece baskını yasağı burjuva devrimlerinin öncelikle burjuvazi için de olsa bir kazanımıdır. TC'nin yasalarında bile bu böyledir(!) Şu ünlü Yasaklar Belgesi dahi kişinin evine ancak yargıç kararıyla girilebileceğini hükme bağlamıştır. Yargıç kararı olmaksızın arama yapmak mümkün olmadığı gibi "gece vakti" aramak da mümkün değildir.

Ancak, yine aynı yasa, bunların arkasından "gecikmesinde sakınca bulunan hallerde..." diyerek bu hükmü polisin keyfiyetine teslim ediyor, ortadan kaldırıyor. Sonuçta, hesap soracak kimse olmadığından, polisin bütün işleri "gecikmesinde sakınca bulunan" türden olduğundan, yasal düzenlemeler bir tarafa polisin "anlayışı" bir tarafa...

Evet TC'de polisin keyfiliği her şeyin üstündedir, ama yine de, yasal düzenlemeler bütünüyle boş, yararsız, kaldırıp atılacak şeylerdir denilemez. Kaldı ki, keyfiliğin tek sınırı, ne yasalar ne de tüzükler değildir. O, asıl olarak

toplumsal mücadelenin seyriyle bağlıdır. Mücadele dalgası yükseldikçe "yürütme" yasal kabuğuna çekilme eğilimi göstermekte, mücadelenin ivmesi düştükçe keyfilik had safhaya ulaşmaktadır.

Yasaları aşmak için yine yasaların da kullanılması gerektiği konusunda fikir birliği vardır. Bu nedenle gece baskınlarına karşı bazı pratik derslerin önemi yadsınmaz.

Gece vakti kapı çalındığında belirlenebilecek anlık şokun, teslim oluş halinin ortadan kaldırılması gereklidir. Aramaya gelen polis timine o somut yer için arama belgesi olup-olmadığı,

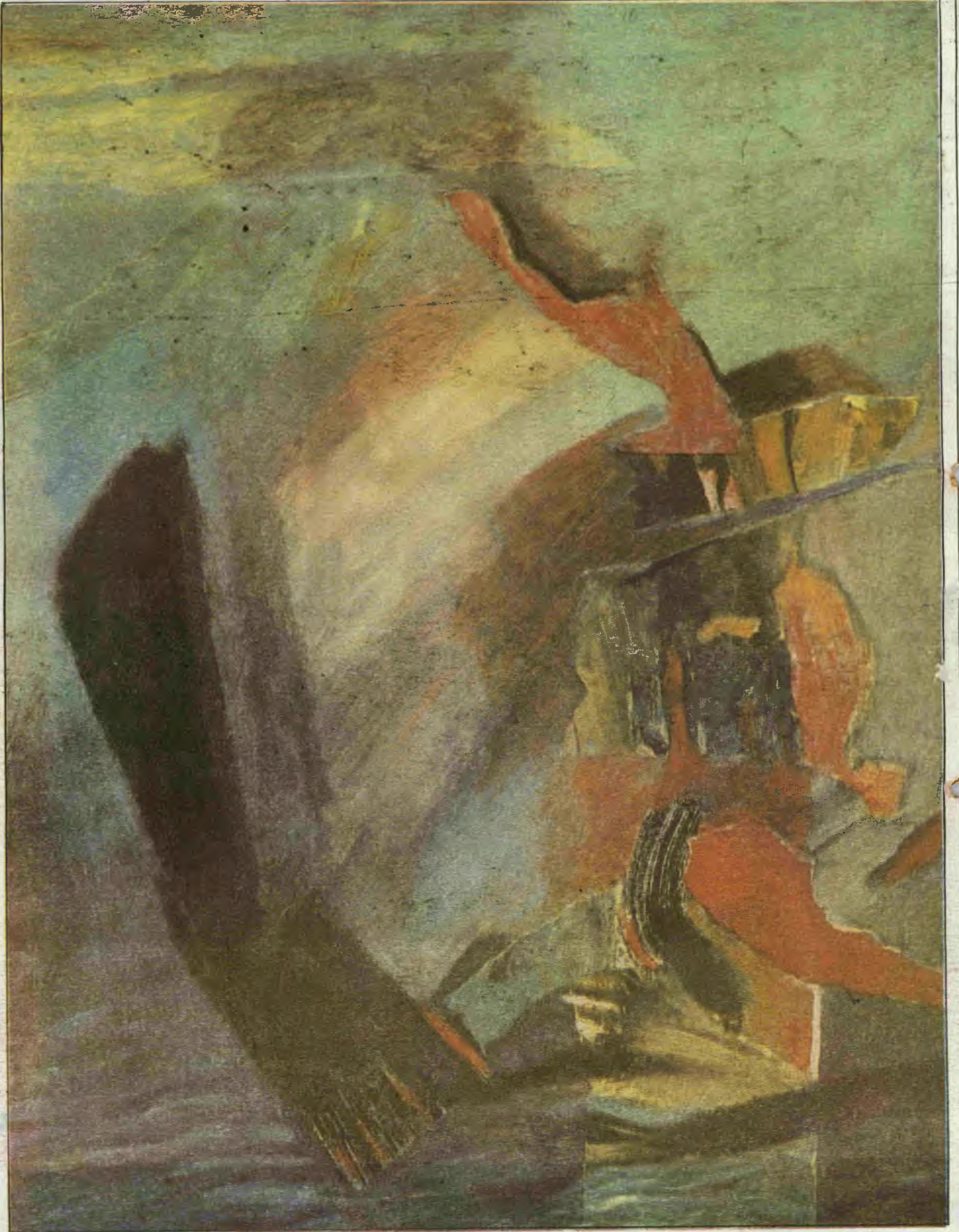
neden arama yapmak istenildiği sorulmalıdır. Ve belge konusunda ısrar edilmelidir. Neden gece arama yapıldığı, gecikmesinde sakınca bulunan halin ne olduğunun açıklanması istenilmelidir. Görevliler, arama yapıldıktan sonra, aramaya maruz kalan kişilere "aramanın niçin yapıldığını, hangi suç şüphesinin bulunduğu, varsa arama sonucunda elkonulan nesnelerin listesini" de içeren bir belge vermek zorundadır.

Haksız gözaltının sıradan bir olay olduğu, aramalarda maddi ve manevi değeri olan (en değerli manevi değerimiz olan kitaplarımız gibi) nesnelerin

yitip gitmesine meydan verilmemelidir. Kuşkusuz bu sorular, istemler polis tarafından "ge-rektiği gibi" yanıtlanacaktır! Yanıt ne olursa olsun, polise, eli kolu bağlı, hiçbir hakkının farkında olmayan, zavallı görüntüsü verilmemelidir. Bilindiği gibi bu görüntü baskının, keyfiliğin dozunu artırır.

İnsanların gece baskınlarına maruz kalmadığı, geceyarısı kapımızı yalnızca dostlarımızın çalacağı günlere varabilmek için, haklarımıza sahip çıkmamız mücadele vermemiz tek seçeneğimizdir.

Yoksa, hukuk-guguk kimin umurunda...

S. EREK AKDENİZDE YANGIN DİZİSİ-1990, ÇALIŞMA 2